

GEZOCHT

COLLECTIEVE WEERBAARHEID

Op welke wijze kan de overheid bewoners faciliteren om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen?

Universiteit Utrecht

Jelmer Joustra (5611733)

Universiteit Utrecht

Scriptiebegeleider: Drs. J.A. Pach

Tweede lezer: Dr. S. De Regt

Stagebegeleider: C. Los (MSc)

Juni, 2016

Voorwoord

Na een periode van vijf leuke, leerzame en uitdagende maanden is het resultaat een thesis om trots op te zijn. Deze thesis is geschreven in het kader van de afronding van de master ‘Actuele Sociale Vraagstukken’ (Sociologie) en in opdracht van de Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden Ondernijning Rotterdam Zuid. Al op jonge leeftijd was de fascinatie voor de politie een feit; ik ben hier nooit van afgekomen. Het was voor mij dan ook al snel duidelijk waar ik de opgedane theoretische kennis in de praktijk wilde gaan toepassen.

Allereerst wil ik mijn begeleider Joram Pach bedanken. Zijn begeleiding en constructieve feedback hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan een succesvolle afronding van deze thesis. Ten tweede wil ik de collega’s van de Witte de With bedanken voor een ongelofelijk leuke periode, de keren dat ik mee ‘de straat’ op mocht en de momenten waarop ik met hen kon klankborden over van alles en nog wat. Christiaan Los en Peter Kool wil ik hierbij in het bijzonder bedanken. Ten derde wil ik een woord van dank uitspreken naar Sjaak Khonraad, die de deur naar de Nationale Politie voor mij heeft opengezet. Ten vierde wil ik alle personen bedanken die mij geholpen hebben bij de uitvoering van mijn onderzoek en de respondenten voor hun bereidwilligheid om met mij in gesprek te gaan.

Ten slotte wil ik mijn familie en vriendin bedanken voor hun steun en simpelweg voor het feit dat ze zijn wie ze zijn. En mijn moeder, voor de inspiratie die zij mij geeft.

Jelmer Joustra

Utrecht, juni 2016

Samenvatting

De situatie in Rotterdam Zuid wordt gekenmerkt door een opeenstapeling van sociaaleconomische problemen. De afgelopen jaren is er met het Nationaal Programma Rotterdam Zuid dan ook onder andere ingezet op het aanpakken van de sociaaleconomische problemen in Rotterdam Zuid. Het realiseren van een genormaliseerd woon- en leefklimaat stond hierbij centraal (Nationaal Programma Rotterdam Zuid, 2015). De focus van de politie lag hierbij sterk op het aanpakken van zichtbare problemen rondom openbare orde en veiligheid. Daardoor konden ‘onzichtbare’ vormen van criminaliteit zoals grootschalige drugshandel, witwassen en underground banking (d.w.z. geldtransferkantoren die illegale internationale geldstromen faciliteren) relatief ongestoord plaatsvinden. Deze vormen van criminaliteit hebben een ondermijnend effect op de structuren van onze maatschappij, stagneren de ontwikkeling van Rotterdam Zuid als geheel en beïnvloeden de positie van de overheid in de wijken van Rotterdam Zuid. Vanuit de Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden is er dan ook de vraag gekomen om onderzoek te doen naar de wijze waarop de overheid bewoners van Rotterdam Zuid kan faciliteren om hun weerbaarheid te verhogen. De veronderstelling hierbij is dat het verhogen van de weerbaarheid een negatief effect heeft op de aanwezigheid van (ondermijnende) criminaliteit en de positie van de overheid in de wijken van Rotterdam Zuid verbetert.

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag is allereerst bepaald dat het onderzoeksgebied zich focust op de wijk Bloemhof. Vervolgens zijn – aan de hand van een kwalitatieve onderzoeksmethode – de gehanteerde normatieve kaders van drie groepen actoren ten opzichte van vier theoretische concepten in kaart gebracht. De vier theoretische concepten zijn gebaseerd op de collectieve weerbaarheidstheorie van Sampson, Raudenbush & Earls (1997). Deze theorie stelt dat het realiseren van een veilige en leefbare wijk – vrij van criminaliteit – één van de belangrijkste collectieve doelen binnen een wijk is. De mate waarin bewoners in staat zijn om het collectieve doel te realiseren is afhankelijk van de mate waarin een buurt collectief weerbaar is. De mate van collectieve weerbaarheid wordt door Sampson et al. (1997) verklaard vanuit de aanwezigheid van *informele sociale controle*. De bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen is afhankelijk van: (1) het *vertrouwen* en (2) *gedeelde verwachtingen* ten opzichte van het uitoefenen van informele sociale controle.

De gehanteerde normatieve kaders bieden inzicht in de normatieve opvattingen, ervaringen en behoeften van de actoren ten opzichte van collectieve weerbaarheid en de wijze waarop deze tot stand komt. De drie groepen actoren zijn: bewoners van Bloemhof, frontlijnwerkers en het SGBO. Hierbij staat het normatieve kader dat door de bewoners gehanteerd wordt centraal; de normatieve kaders van de frontlijnwerkers en het SGBO zijn gebruikt om het beeld dat de bewoners zelf schetsen beter te kunnen interpreteren.

Uit de analyse van de empirische bevindingen komt naar voren dat de collectieve weerbaarheid van Bloemhof momenteel laag is. Dit lijkt vooral verklaard te kunnen worden door een lage mate van vertrouwen tussen bewoners onderling als ook een beperkt vertrouwen van bewoners in de overheid. Wat hiermee samenhangt is dat het binnen Bloemhof ontbreekt aan gedeelde verwachtingen tussen bewoners met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle. De empirische bevindingen van dit onderzoek laten zien dat persoonlijk contact een positieve invloed heeft op de mate van vertrouwen en de aanwezigheid van gedeelde verwachtingen. Dit geldt zowel voor bewoners onderling als ook voor het vertrouwen van bewoners in de overheid. Daarnaast blijkt dat Bloemhof onderverdeeld moet worden in een noordelijk deel en een zuidelijk deel; dit onderscheid hangt sterk samen met de etniciteit van de bewoners. Het noordelijk deel van Bloemhof wordt gekenmerkt door een sterke oververtegenwoordiging van Turkse bewoners en het zuidelijk deel door een oververtegenwoordiging van autochtone bewoners. Wat hier verder mee samenhangt, is een verschil in heersende (sociale) normen en een gebrek aan interetnisch contact. Uit de empirische bevindingen komt naar voren dat dit invloed heeft op de mate van collectieve weerbaarheid.

De aanbevelingen die vanuit dit onderzoek gedaan worden richten zich vooral op het vergroten van het vertrouwen en het creëren van gedeelde verwachtingen. De mate van persoonlijk contact tussen bewoners onderling en tussen bewoners en de overheid speelt hierbij een belangrijke rol. Daarnaast moet er bij het verhogen van de collectieve weerbaarheid en de wijze waarop de overheid bewoners hierin kan faciliteren rekening gehouden worden met de (etnische) samenstelling van Bloemhof.

Trefwoorden: informele sociale controle, vertrouwen, gedeelde verwachtingen, collectieve weerbaarheid, Bloemhof, sociale cohesie, sociale normen & sociale relaties

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Verantwoording Bloemhof	9
1.2.1 Context Bloemhof.....	10
1.3 Doelstelling	11
1.4 Verantwoording normatieve kaders	11
1.5 Onderzoekseenheid	12
1.5.1 Waarnemingseenheden.....	13
1.6 Vraagstelling	14
1.7 Maatschappelijke relevantie	16
1.8 Wetenschappelijke relevantie	16
2. Theoretisch kader	17
2.1 Collectieve weerbaarheid	19
2.1.1 Indicatoren van collectieve weerbaarheid.....	19
2.1.2 Operationalisering.....	20
2.1.3 Aanvullingen op de collectieve weerbaarheidstheorie.....	20
2.2 Sociale cohesie	22
2.3 Residentiële mobiliteit	23
2.4 Conclusie	23
3. Onderzoeksmethoden	25
3.1 Type onderzoek	25
3.2 Respondenten	26
3.3 Topics	28
3.3.1 Vertrouwen.....	29
3.3.2 Sociale cohesie.....	29
3.3.3 Sociale controle.....	29
3.3.4 Sociale relaties.....	30
3.3.5 Beleidsvraag.....	30
3.4 Analyse	30
3.5 Ethiek	31
3.6 Betrouwbaarheid & validiteit	31
4. Resultaten	33
4.1 Vertrouwen	34
4.1.1 Bewoners.....	34
4.1.2 Frontlijnwerkers.....	37
4.1.3 SGBO.....	39
4.1.4 Bevindingen – vertrouwen.....	40
4.2 Sociale cohesie	41
4.2.1 Bewoners.....	42
4.2.2 Frontlijnwerkers.....	48
4.2.3 SGBO.....	51
4.2.4 Bevindingen – sociale cohesie.....	52

4.3 Sociale controle	53
4.3.1 Bewoners	53
4.3.2 Frontlijnwerkers.....	59
4.3.3 SGBO.....	60
4.3.4 Bevindingen - sociale controle.....	61
4.4 Sociale relaties	62
4.4.1 Bewoners	62
4.4.2 Frontlijnwerkers.....	63
4.4.3 SGBO.....	63
4.4.4 Bevindingen – sociale relaties.....	63
4.5 Beleidsvraag	64
4.5.1 Bewoners	65
4.5.2 Frontlijnwerkers.....	65
4.5.3 SGBO.....	67
4.5.4 Huidige initiatieven	67
4.5.5 Bevindingen – beleid.....	68
5. Conclusie	70
5.1 Theorie	70
5.2 Empirische bevindingen	70
5.2.1 Onderzoeksvraag 1	72
5.2.2 Onderzoeksvraag 2	72
5.2.3 Onderzoeksvraag 3.....	73
6. Beleidsaanbevelingen	75
6.3.1 Culturele aanbeveling.....	75
6.3.2 Structurele aanbeveling.....	78
6.3.3 Overzicht aanbevelingen.....	79
7. Discussie	81
Referenties	82
Bijlagen	86
Bijlage 1 – Topicslijst bewoners Bloemhof	86
Bijlage 2 – Topicslijst frontlijnwerkers Bloemhof	89
Bijlage 3 – Topicslijst SGBO	91
Bijlage 4 – Codeboom Bewoners	93
Bijlage 5 – Codeboom Frontlijnwerkers	94
Bijlage 6 – Codeboom SGBO	95

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Rotterdam Zuid kent een rijke historie die samenhangt met de ontwikkeling van het havengebied. De opbouw aan het einde van de 19^e eeuw en de ontwikkelingen in de naoorlogse periode hebben er mede toe geleid dat er in Zuid een context is ontstaan die gekenmerkt wordt door een zwakke sociaal-economische structuur alsmede een kwetsbare woningvoorraad en slechte kwaliteit van de buitenruimte (Deetmans & Mans, 2011). Rotterdam Zuid bestaat uit drie deelgemeenten, te weten Charlois, Feijenoord en IJsselmonde. Binnen Rotterdam Zuid heeft het college van B&W focusgebieden aangewezen, die bestaan uit de wijken Bloemhof, Feijenoord, Carnisse, Hillesluis, Oud-Charlois, Tarwewijk en Afrikaanderwijk (Deetmans & Mans, 2011). Deze wijken gelden als het speerpunt van beleid.

De afgelopen jaren is er met het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (hierna: NPRZ) onder andere ingezet op het aanpakken van de sociaal-economische problemen in Rotterdam Zuid (NPRZ, 2015). Het nationaal programma richt zich vooral op wonen, werken en leren. Van oudsher lag de focus van de politie sterk op het aanpakken van zichtbare problemen rondom openbare orde en veiligheid. Daardoor konden ‘onzichtbare’ vormen van criminaliteit zoals grootschalige drugshandel, witwassen en underground banking (d.w.z. geldtransferkantoren die illegale internationale geldstromen faciliteren) relatief ongestoord plaatsvinden. Zodoende ontstaat er verwevenheid van onder- en bovenwereld die een ondermijnend effect heeft op de structuren van de maatschappij en de ontwikkeling van de wijken in Rotterdam Zuid stagneert (Project * Ondermijnende Criminaliteit, 201*)¹. De aanwezigheid van ondermijnende criminaliteit heeft een negatieve invloed op het opvoedingsklimaat, alsmede sociale en economische toekomstperspectieven van bewoners in Rotterdam Zuid (NPRZ, 2015). De politie is daarom sinds november 2014 gestart met een Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden Ondermijning (hierna: SGBBO), om samen met partners zoals de gemeente Rotterdam, het Openbaar Ministerie (OM) en de Belastingdienst te zorgen voor een genormaliseerd woon- en leefklimaat. De bewoners van Rotterdam Zuid spelen hierbij een onmisbare rol; de effectiviteit van de interventies is onder andere afhankelijk van de betrokkenheid en inzet van de bewoners (NPRZ, 2015). Verondersteld wordt dat (goedwillende) bewoners bewust of onbewust de andere kant op kijken en het vestigingsklimaat voor ondermijnende criminaliteit daardoor in stand blijft. Deze verwachting sluit deels aan bij het onderzoeksrapport van Tops & Van der Torre (2014) waarin zij wijzen op het ontstaan van een eigen subcultuur in een wijk, die wordt gekenmerkt door een leefstijl waarbij bewoners zich afsluiten van en afzetten tegen de buitenwereld. Angst voor represailles of onbekendheid met de mogelijkheden om in te grijpen – bijvoorbeeld door een taalachterstand –

¹ Dit betreft een vertrouwelijk document van de politie.

worden hiervoor als verklaring gegeven. Daarnaast is het ook mogelijk dat bewoners niet anders willen omdat ze profiteren van criminele activiteiten.

Een ander aspect waar rekening mee gehouden moet worden is de mate waarin bewoners vertrouwen hebben in de overheid. Rotterdam Zuid wordt gekenmerkt door een opeenstapeling van sociaal-economische problemen zoals een laag opleidingsniveau, hoge werkloosheid en laag besteedbaar inkomen (Deetmans & Mans, 2011). Uit onderzoek blijkt dat een lage sociaal-economische status (hierna: SES) een negatieve invloed heeft op het vertrouwen van burgers in de overheid (Van den Bos, 2011). Het is dan ook denkbaar dat de SES van bewoners in Rotterdam Zuid invloed heeft op de bereidheid om bij te dragen aan het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk.

Vanuit het SGBO is de vraag gekomen om te onderzoeken op welke wijze de overheid bewoners kan faciliteren om zelf de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk te verhogen en op die manier ook de positie van de overheid in de wijk te verbeteren. Het SGBO hanteert hierbij ‘weerbaarheid’ als overkoepelende term waaronder verstaan wordt dat bewoners zelf (actiever) gaan bijdragen aan het welzijn van hun wijk. Verondersteld wordt dat dit invloed heeft op de aanwezigheid van (ondermijnende) criminaliteit en daarmee op de ontwikkeling van veiligheid in Rotterdam Zuid.

In het Uitvoeringplan Directie Veiligheid voor Feijenoord 2015 – 2018 (hierna: UDVF) komt naar voren dat de vier wijken Tarwewijk, Bloemhof, Hillesluis en Afrikaanderwijk in hun ontwikkeling achterblijven ten opzichte van de overige drie wijken binnen het focusgebied; er is sprake van een zeer lage veiligheidsbeleving, en ten opzichte van ‘vergelijkbare’ wijken is er sprake van meer overlast als ook van een hoger aantal inbraken. Daarnaast wordt er in Tarwewijk, Bloemhof en Afrikaanderwijk veel geweldsproblematiek – zoals bedreigingen, tasjesroof en gewelddadige overvallen – ervaren (UDVF, 2014).

Van deze vier wijken is vooral de situatie in Bloemhof opvallend. Op basis van het Wijkprofiel 2014 alsmede het Wijkprofiel 2016, waarin scores van 71 wijken op sociaal, fysiek en veiligheidsgebied met elkaar vergeleken kunnen worden, blijkt dat de ontwikkeling in Bloemhof – als enige van de zeven focuswijken – op sociaal gebied gelijk gebleven is en op veiligheidsgebied zelfs achteruit gaat. Het huidige gevoerde beleid lijkt hier minder effectief en daarom is de situatie in de wijk Bloemhof interessant om nader te onderzoeken.

1.2 Verantwoording Bloemhof

Bij aanvang van dit onderzoek is overwogen om Bloemhof te vergelijken met een andere wijk om zodoende op basis van de aanwezige verschillen aanbevelingen te kunnen formuleren. Dit onderzoek richt zich echter alleen op de situatie van Bloemhof.

Het gaat in dit onderzoek om het in kaart brengen van sociale processen waarbij er gekozen is voor kwalitatieve onderzoeksmethoden; de onderbouwing hiervoor wordt besproken in paragraaf 3.1. Indien er tussen twee wijken een vergelijking gemaakt wordt heeft dit invloed op het aantal interviews

dat gehouden moet worden om betrouwbare en valide uitspraken te kunnen doen. Vanwege de beschikbare tijd is er voor gekozen om in één wijk zoveel mogelijk interviews af te nemen om daarmee te streven naar een zo hoog mogelijke betrouwbaarheid en validiteit van de uitkomsten. De veronderstelling hierbij is dat de aanbevelingen op deze wijze beter aansluiten bij de wensen en behoeften van de bewoners van Bloemhof en de effectiviteit van toekomstige interventies daarmee vergroot wordt. Logisch gevolg is dat de resultaten van het onderzoek niet gegeneraliseerd kunnen worden naar andere wijken. De uitkomsten en aanbevelingen kunnen wel aanleiding vormen voor toekomstige interventies in andere wijken.

1.2.1 Context Bloemhof

Bloemhof is onderdeel van de deelgemeente Feijenoord in Rotterdam Zuid. De wijk heeft ruim 14.000 inwoners en bestaat voor 58% uit sociale woningbouw. In het Wijkprofiel (2016) wordt Bloemhof onderverdeeld in een noordelijk en zuidelijk deel dat gescheiden wordt door de Lange Hilleweg; figuur 1.1 geeft dit weer (Wijkprofiel, 2016).

Het noordelijk deel van Bloemhof wordt gekenmerkt door een hogere mate van residentiële mobiliteit (Wijkprofiel, 2016). Residentiële mobiliteit hangt samen met de aanwezigheid van criminaliteit; een hogere mate van residentiële mobiliteit leidt tot minder duurzame sociale relaties en daardoor tot minder sociale controle, met als gevolg een hogere mate van criminaliteit (Wittebrood, 2000). Dit zou impliceren dat bewoners in het zuidelijk deel meer mogelijkheden hebben om duurzame sociale relaties aan te gaan en de sociale controle in dat deel van Bloemhof daardoor hoger is.

Figuur 1.1 Kaart Bloemhof

Bron: Google Maps, geraadpleegd 09/06/2016

Als sociale controle een manier is om de veiligheid en leefbaarheid van Bloemhof te verhogen dan kan residentiële mobiliteit invloed hebben op de mate waarin het voor bewoners mogelijk is om hieraan bij te dragen. Er wordt binnen dit onderzoek dan ook rekening gehouden met de invloed van residentiële mobiliteit.

Om een nog duidelijker beeld te krijgen van Bloemhof wordt in tabel 1.1 een overzicht gegeven van verschillende contextindicatoren. De beschikbare cijfers over de residentiële mobiliteit verschaffen geen inzicht in het verschil tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid en zijn daarom niet opgenomen in de tabel.

Tabel 1.1

Overzicht contextindicatoren Rotterdam & Bloemhof

Locatie	Rotterdam (in %)	Bloemhof (in %)
Contextindicatoren		
Etniciteit:		
<i>Autochtoon</i>	51	24
<i>Westerse allochtoon</i>	12	11
<i>Niet-westerse allochtoon</i>	37	65
Huishoudinkomen:		
<i>Laag</i>	51	71
<i>Midden</i>	33	25
<i>Hoog</i>	16	4
Eigendom:		
<i>Sociale huur</i>	46	58
<i>Particuliere huur</i>	19	21
<i>Koopwoning</i>	34	21
WOZ-waarde (* €1.000):		
<i>Laag (tot 86 euro)</i>	20	45
<i>Midden (86 – 180 euro)</i>	60	52
<i>Hoog (vanaf 180 euro)</i>	20	3
Balans Inwoners / werkenden ^a	33	11

Noot. De tabel is samengesteld op basis van informatie uit het Wijkprofiel 2016. De contextindicatoren voor Rotterdam zijn gebaseerd op de cijfers van alle wijken die zijn meegenomen in het Wijkprofiel 2016. Bewerkt van <http://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam>.

^a Percentage personen die in de wijk werken (werkenden) ten opzichte van het totaal van werkenden en inwoners in de wijk.

In tabel 1.1 is duidelijk te zien dat de situatie in Bloemhof op alle fronten afwijkt ten opzichte van het stedelijk gemiddelde. Vooral het percentage niet-westerse allochtonen, huishoudens met een laag inkomen als ook het percentage sociale huur is opvallend. Daarnaast valt ook het percentage huizen met een lage WOZ-waarde op.

1.3 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het doen van aanbevelingen aan het SGBO voor het verhogen van de weerbaarheid van de wijk Bloemhof. Door de gehanteerde normatieve kaders van bewoners, frontlijnwerkers en het SGBO in kaart te brengen en deze met elkaar te vergelijken wordt inzichtelijk gemaakt hoe de politie en haar partners bewoners van Bloemhof beter kan faciliteren om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen. Zodoende kunnen de inspanningen van het SGBO beter aansluiten bij de wensen en behoeften van bewoners, om uiteindelijk daarmee ook de positie van de overheid in de wijk te verbeteren.

1.4 Verantwoording normatieve kaders

Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen op welke wijze de overheid bewoners kan faciliteren in het verhogen van hun weerbaarheid. Het uitgangspunt hiervan is het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk om daarmee de aanwezigheid van (ondermijnende) criminaliteit te verminderen. Het SGBO hanteert hiervoor de term ‘weerbaarheid’. Alvorens antwoord te kunnen geven op de vraag van de opdrachtgever is het van belang om in kaart te brengen wat de

opvattingen, ervaringen, wensen en behoeften van de bewoners van Bloemhof zijn in relatie tot de weerbaarheid van hun wijk. De inspanningen van het SGBO zijn momenteel gebaseerd op hun eigen perceptie van de situatie binnen Bloemhof; de veronderstelling hierbij is dat bewoners ook behoefte hebben aan het verhogen van de weerbaarheid van hun wijk. Het is echter mogelijk dat dit niet het geval is en dat de bewoners helemaal geen behoefte hebben aan een verandering van de situatie. Dit betekent niet dat dit ook geaccepteerd moet worden. Het heeft daarentegen wel invloed op de wijze waarop de overheid haar positie in de wijk kan verbeteren en samen met de bewoners die dat wel willen kan gaan werken aan het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof. Het gaat hierbij dus over de mate waarin de perceptie van bewoners en de overheid – ten opzichte van het thema weerbaarheid – met elkaar overeenkomen. Verondersteld wordt dat als deze percepties (meer) bij elkaar aansluiten de effectiviteit van de inspanningen gericht op het verhogen van de weerbaarheid groter zal zijn. Er wordt daarom onderzocht wat er ‘leeft’ in Bloemhof door de opvattingen, ervaringen alsmede de wensen en behoeften van de bewoners in relatie tot de weerbaarheid van hun wijk in kaart te brengen. Hier zal telkens naar verwezen worden middels de overkoepelende term ‘*normatieve kaders*’.

Naast de bewoners worden ook de normatieve kaders die door de frontlijnwerkers en het SGBO gehanteerd worden onderzocht. Het doel hiervan is om de normatieve kaders van de bewoners beter te kunnen interpreteren en zodoende een betrouwbaarder en meer valide beeld van Bloemhof te krijgen, in relatie tot het thema ‘weerbaarheid’. Op basis van de normatieve kaders van de respondenten worden aanbevelingen geformuleerd met als doel om de opdrachtgever inzicht te geven in de wijze waarop zij haar gewenste positie in de wijk kan realiseren alsmede met bewoners kan gaan samenwerken om de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof te verhogen.

1.5 Onderzoekseenheid

Dit onderzoek richt zich op de wijze waarop de weerbaarheid van de wijk Bloemhof verhoogd kan worden. De mate van weerbaarheid is afhankelijk van de mate waarin bewoners informele sociale controle uitoefenen; de mate waarin informele sociale controle wordt uitgeoefend, wordt beïnvloed door onderlinge sociale processen tussen bewoners (Sampson, Raudenbush & Earls, 1997). Dit mechanisme wordt nader toegelicht in het theoretisch kader in hoofdstuk 2 maar is relevant om hier te noemen omdat het onderbouwing geeft aan de keuze om de bewoners van Bloemhof als ‘groep’ aan te wijzen als onderzoekseenheid. Om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen zal de weerbaarheid van de bewoners als ‘groep’ verhoogd moeten worden. Om een bijdrage te leveren aan het realiseren hiervan worden de opvattingen, ervaringen en behoeften van bewoners – in relatie tot het thema weerbaarheid – onderzocht. Bloemhof is de locatie waar gegevens over de onderzoekseenheid verzameld worden.

1.5.1 Waarnemingseenheden

De beste informatie over de ‘groep’ bewoners van Bloemhof komt van de bewoners zelf; individuele bewoners zijn binnen dit onderzoek dan ook de belangrijkste waarnemingseenheden. Naast de bewoners zijn twee andere waarnemingseenheden geselecteerd: frontlijnwerkers en het SGBO.

Individuele bewoners gelden als primaire waarnemingseenheid omdat het onderzoek zich richt op de wijze waarop bewoners gefaciliteerd moeten worden om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen. De ervaringen, wensen en behoeften van bewoners staan hierbij centraal.

Het SGBO en frontlijnwerkers zijn secundaire waarnemingseenheden om een beter beeld van de situatie te krijgen en op basis daarvan betrouwbare en valide uitspraken te kunnen doen.

Per waarnemingseenheid zal nu eerst een onderbouwing gegeven worden van hun relevantie voor dit onderzoek.

Bewoners van Bloemhof

De individuele bewoners van Bloemhof zijn binnen dit onderzoek de belangrijkste waarnemingseenheden die informatie kunnen geven over de ‘groep’ bewoners als onderzoekseenheid. Het belang van bewoners in dit opzicht wordt treffend verwoord door Van Marissing (2008) die stelt: “*bewoners kunnen worden beschouwd als deskundigen die beleidsmakers kunnen voorzien van specifieke kennis over hun buurt of wijk*” (p. 36). Om te onderzoeken op welke wijze bewoners van Bloemhof als ‘groep’ beter gefaciliteerd kunnen worden om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen is het in kaart brengen van hun normatieve opvattingen, ervaringen en behoeften van groot belang. De waarnemingseenheid ‘individuele bewoners van Bloemhof’ heeft dan ook betrekking op bewoners van Bloemhof.

Frontlijnwerkers

De normatieve opvattingen en ervaringen van frontlijnwerkers worden in het onderzoek meegenomen omdat deze een belangrijke aanvulling kunnen bieden op de gehanteerde kaders van bewoners en het SGBO. Frontlijnwerkers hebben – vanwege hun aanwezigheid op straat en in de wijk – een belangrijke rol bij het houden van toezicht en hebben doorgaans een beter beeld van wat er ‘achter de voordeur’ speelt (Bervoets, 2015; Lupi & Schelling, 2009). Frontlijnwerkers staan dus relatief dichtbij bewoners maar kijken met een professionele bril naar de problematiek. Hiermee nemen frontlijnwerkers een belangrijke positie in tussen bewoners van Bloemhof en het SGBO.

Frontlijnwerkers zijn een secundaire waarnemingseenheid omdat dit onderzoek zich niet richt op de rol van frontlijnwerkers maar zij wel relevante informatie kunnen bieden om de kaders van bewoners beter te duiden. De waarnemingseenheid ‘frontlijnwerkers’ bestaat uit de wijkagenten en het jongerenwerk die Bloemhof als werkgebied hebben. Een wijkagent is verantwoordelijk voor de volledige politiezorg binnen een wijk; de wijkagent werkt hiervoor onder andere samen met de gemeente en maatschappelijke organisaties, daarnaast heeft de wijkagent toegang tot alle andere

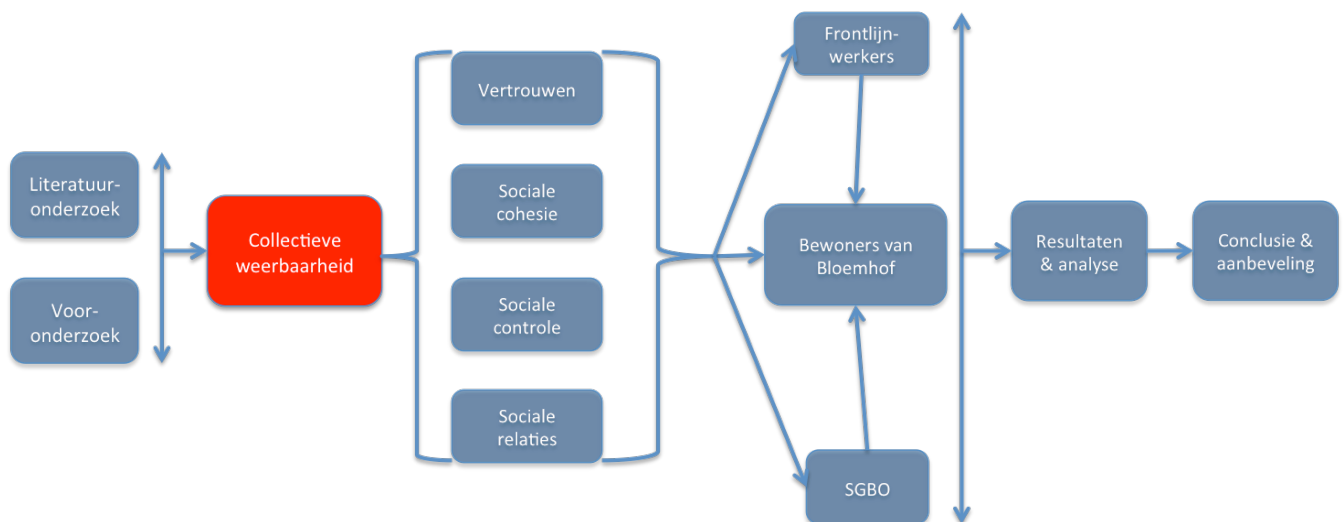
politiediensten zoals de recherche of surveillancedienst. De wijkagent richt zich op de aanpak van sociale problematiek als ook op het bestrijden van allerlei vormen van overlast en criminaliteit (Politie.nl, 2016). Het jongerenwerk organiseert activiteiten voor de jeugd en probeert hierbij buurtbewoners te activeren om mee te doen. Het belangrijkste doel hierbij is om een prettig en veilig leef- en speelklimaat in de wijk te realiseren (Thuisopstraat.nl, 2016).

SGBO

Het SGBO is geselecteerd omdat zij aanleiding gegeven hebben voor dit onderzoek; zij willen als overheid een betere positie in de wijk krijgen. Verondersteld wordt dat het verhogen van de weerbaarheid van Bloemhof hieraan zal bijdragen. In het kader van dit onderzoek worden daarom ook de gehanteerde normatieve kaders van het SGBO in kaart gebracht. Enerzijds vanuit hun kennis van de wijk om een beter beeld van de situatie in Bloemhof te krijgen en anderzijds om te onderzoeken wat er al gedaan wordt om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen. De waarnemingseenheid ‘SGBO’ heeft betrekking op de Nationale Politie en de gemeente Rotterdam.

1.6 Vraagstelling

Voorafgaand aan het formuleren van de onderzoeksvragen is een onderzoeksmodel opgesteld, waarin globaal de stappen vermeld staan die gezet moeten worden om de doelstelling van het onderzoek te bereiken (Doornewaard & Verschuuren, 2015). Figuur 1.2 geeft hiervan een overzicht.

Figuur 1.2 Onderzoeksmodel voor het onderzoek naar het verhogen van collectieve weerbaarheid

In figuur 1.2 staan de stappen van het onderzoek weergegeven. De eerste stap is om op basis van literatuur- en vooronderzoek een theoretisch kader te ontwikkelen. Uit het theoretisch kader vloeien vier concepten voort die de fundering vormen van dit onderzoek; de theoretische concepten worden besproken in hoofdstuk 2. Op basis van deze theoretische concepten worden vervolgens interviews

gehouden met de geselecteerde respondenten. De uitkomsten van de interviews worden geanalyseerd om antwoord te kunnen geven op de geformuleerde onderzoeksvragen.

Voorafgaand aan het formuleren van de onderzoeksvragen is er gekeken welke kennissoorten er nodig zijn voor het realiseren van de doelstelling van dit onderzoek (Doornewaard & Verschuuren, 2015). Dit heeft geleid tot een *beschrijvende* onderzoeksvraag om een beeld te krijgen van de omvang van de collectieve weerbaarheid; hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van kwantitatieve gegevens. Daarnaast zijn er ook *verklarende* onderzoeksvragen geformuleerd om meer inzicht te krijgen in welke factoren een rol spelen bij het tot stand komen van weerbaarheid en op welke wijze de weerbaarheid verhoogd kan worden. Daarnaast zijn er twee beleidsvragen geformuleerd. Eén beleidsvraag is gericht op het in kaart brengen van de huidige maatregelen die getroffen worden om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen. De andere beleidsvraag is gericht op het doen van aanbevelingen met betrekking tot de wijze waarop de weerbaarheid van Bloemhof verhoogd kan worden.

In het kader van dit onderzoek zijn de volgende *centrale* onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Hoe groot is de weerbaarheid van Bloemhof?
2. Welke factoren spelen een rol bij de totstandkoming van weerbaarheid en wat zijn de normatieve kaders die door de relevante actoren worden gehanteerd?
 - a. Wat zijn de normatieve opvattingen, ervaringen en behoeften van bewoners van Bloemhof in relatie tot de concepten *vertrouwen*, *sociale cohesie*, *sociale controle* en *sociale relaties* binnen Bloemhof?
 - b. Wat zijn de normatieve opvattingen en ervaringen van frontlijnwerkers in relatie tot de concepten *vertrouwen*, *sociale cohesie*, *sociale controle* en *sociale relaties* binnen Bloemhof?
 - c. Wat zijn de normatieve opvattingen en ervaringen van het SGBO met betrekking tot de concepten *vertrouwen*, *sociale cohesie*, *sociale controle* en *sociale relaties* binnen Bloemhof?
3. Wat wordt er momenteel gedaan door het SGBO om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?
4. Welke maatregelen kan het SGBO nemen om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?

1.7 Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat het inzicht geeft in de wijze waarop de weerbaarheid van een wijk verhoogd kan worden. De recente gebeurtenissen in Brussel (NRC, 2016) onderstrepen wat het belang is van een weerbare wijk. Hoe kan het dat niemand iets van de plannen van de aanslagplegers wist? Of waarom greep niemand in? Verondersteld wordt dat weerbaarheid in dit geval had kunnen bijdragen aan het voorkomen van een dergelijke aanslag. De uitkomsten van dit onderzoek geven dan ook enerzijds richtlijnen voor het formuleren van een beleidstheorie waarmee effectieve interventies gedaan kunnen worden om de weerbaarheid binnen een woonomgeving te verhogen. Anderzijds draagt dit onderzoek bij aan het stimuleren van de gewenste ontwikkeling in het streven naar een genormaliseerd woon- en leefklimaat. Ten slotte helpt het onderzoek om inzicht te krijgen in de sociale processen die spelen binnen een achterstandswijk, door de normatieve opvattingen van de bewoners in kaart te brengen en hiervoor een verklaring te geven. Het onderzoek draagt hiermee bij aan het vergroten van het begrip rondom de problematiek binnen achterstandswijken.

1.8 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het een wetenschappelijke theorie toepast op een praktijksituatie. Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is om aanbevelingen te doen waarmee de weerbaarheid van een wijk verhoogd kan worden. Het onderzoek biedt hiermee de mogelijkheid om in een vervolgstadium de effectiviteit van de interventies – op basis van de aanbevelingen – door middel van een 0-meting en een 1-meting kwantitatief te toetsen. Daarnaast kunnen de uitkomsten van dit onderzoek als input dienen voor een soortgelijk onderzoek binnen een andere wijk. Het onderzoek draagt hiermee bij aan het vergroten van de wetenschappelijk kennis op het gebied van de (collectieve) weerbaarheid van een wijk.

2. Theoretisch kader

Binnen de sociale wetenschap is veel aandacht voor het verklaren van problemen binnen wijken. Het gaat hierbij dan veelal om zogeheten ‘achterstandswijken’, gekenmerkt door een slechte kwaliteit van de wijk en een oververtegenwoordiging van huishoudens met een maatschappelijke achterstandspositie (Actieplan Krachtwijken, 2007). Het gevaar van een opeenstapeling van sociaaleconomische problemen binnen een wijk is dat het een voedingsbodem voor criminaliteit creëert (Tops & Van der Torre, 2014). De aanwezigheid van (ondermijnende) criminaliteit heeft vervolgens weer een stagnerende werking op de ontwikkeling van een ‘achterstandswijk’ (Project *Ondermijnende Criminaliteit, 201*)². Er lijkt hiermee een vicieuze cirkel te ontstaan die de problematiek in stand houdt en mogelijk zelfs versterkt.

In de wetenschappelijke literatuur worden twee perspectieven genoemd voor het verklaren van het ontstaan en in stand blijven van achterstandswijken, namelijk een *structureel* perspectief en een *cultureel* perspectief (Kranenburg, 2013; Tops & Van der Torre, 2014). Beide perspectieven bieden weliswaar verschillende verklaringen om de problematiek te benaderen maar zijn niet strijdig met elkaar; de perspectieven kunnen tezamen gebruikt worden om de problematiek te verklaren.

Het *structurele* perspectief gaat uit van de invloed van de omstandigheden waarin men leeft en de mogelijkheden voor sociale mobiliteit. Verondersteld wordt dat de kans op sociale mobiliteit mensen stimuleert om hun sociale positie te verbeteren. Het *culturele* perspectief legt de nadruk op het gedrag van mensen als ook op het ontstaan van een subcultuur binnen een wijk en de daaraan verbonden (sociale) normen. De veronderstelling hierbij is dat afwijkend gedrag niet zozeer voortkomt vanuit een gebrek aan maatschappelijke kansen maar vanuit deze afwijkende normen. Men koestert de eigen leefstijl en houdt daarmee hun achterstandspositie in stand.

Het *structurele* perspectief en het *culturele* perspectief verschillen vooral van elkaar in de wijze waarop de relatie tussen bewoners en de context van een wijk centraal staat. Binnen het *structurele* perspectief lijkt het vooral te gaan over de wijze waarop factoren binnen de macro-omgeving – mogelijkheden tot sociale mobiliteit – het gedrag van individuen op microniveau beïnvloeden, terwijl het bij het *culturele* perspectief veel meer gaat over het gedrag van individuen op microniveau – ontstaan van subcultuur – en de gevolgen daarvan op macroniveau. Dit onderscheid brengt ook met zich mee dat de aanpak van de problemen verschilt. Mogelijkheden tot sociale mobiliteit komen voort uit investeringen in onderwijs, huisvesting en werkgelegenheid (Tops & Van der Torre, 2014). Hier is een belangrijke rol voor de overheid weggelegd. Het ‘doorbreken’ van een subcultuur daarentegen – welke een negatieve invloed kan uitoefenen op de ontwikkeling van een wijk – begint voor een belangrijk deel bij de bewoners zelf. Sterke interne groepsnormen kunnen bijvoorbeeld zorgen voor wantrouwen richting de overheid waardoor kansen op sociale mobiliteit mogelijk niet benut worden (Tops & Van der Torre, 2014).

² Dit betreft een vertrouwelijk document van de politie

Binnen dit onderzoek staat de vraag centraal hoe de weerbaarheid van een wijk verhoogd kan worden; het gaat om een gewenste uitkomst op macroniveau. Een uitkomst op macroniveau kan verklaard worden door te kijken naar het gedrag van individuen op microniveau (Coleman, 1986). Dit onderzoek vindt aansluiting bij het *culturele* perspectief doordat het gedrag van individuen op microniveau centraal gesteld wordt.

In de criminologische en sociologische literatuur zijn verschillende theorieën die een verklaring geven voor de relatie tussen het gedrag van mensen op microniveau en uitkomsten daarvan op macroniveau, of vice versa. Een belangrijk onderscheid tussen deze verschillende theorieën is de nadruk die gelegd wordt op de richting van de relatie. Er zijn theorieën die het gedrag van mensen op microniveau verklaren door factoren binnen de macro-omgeving centraal te stellen; voorbeelden hiervan zijn de *routine activity theory* (Cohen & Felson, 1979) of de *broken windows theory* (Wilson & Kelling, 1982). Beide theorieën stellen dat factoren uit de (fysieke) omgeving invloed hebben op het gedrag van individuen. Binnen dit onderzoek gaat de relatie echter de andere kant op, het gaat namelijk over de vraag hoe een gewenste uitkomst op macroniveau – een weerbare buurt – gerealiseerd kan worden. Coleman (1986) stelt dat hiervoor naar het gedrag van individuen op microniveau gekeken kan worden. Het *culturele* perspectief sluit hier het beste bij aan doordat hierin het gedrag van individuen op microniveau centraal gesteld wordt. Vanuit dit perspectief is er dan ook gezocht naar een theorie die inzoomt op het gedrag van individuen. Door het gedrag van individuen op microniveau te onderzoeken ontstaat inzicht in de relatie met de huidige als ook gewenste uitkomst op macroniveau.

Een theorie die uitkomsten op macroniveau verklaart door het gedrag van individuen op microniveau centraal te stellen is de *collectieve weerbaarheidstheorie* (Sampson, Raudenbush & Earls, 1997). In paragraaf 2.1 wordt de conceptuele definitie van de theorie toegelicht. Vervolgens wordt in paragraaf 2.1.1 een uiteenzetting gegeven van de indicatoren van de theorie en zal in paragraaf 2.1.2 bondig besproken worden hoe collectieve weerbaarheid door Sampson et al. in hun onderzoek (1997) geoperationaliseerd is.

De collectieve weerbaarheidstheorie is door Verwer & Walberg (2012) gebruikt om beleidsinterventies te evalueren. Hierbij doen zij aanbevelingen om de bruikbaarheid van de theorie te vergroten; deze aanbevelingen worden in paragraaf 2.1.3 besproken en meegenomen in dit onderzoek. In het verlengde van het *culturele* perspectief wordt verondersteld dat de concepten *sociale cohesie* en *sociale normen* relevant zijn voor dit onderzoek. Deze concepten worden in paragraaf 2.2 besproken. De invloed van *residentiële mobiliteit* past vooral binnen het *structurele* perspectief. Echter, omdat het *culturele* en *structurele* perspectief elkaar aanvullen wordt ook *residentiële mobiliteit* meegenomen in het onderzoek en besproken in paragraaf 2.3.

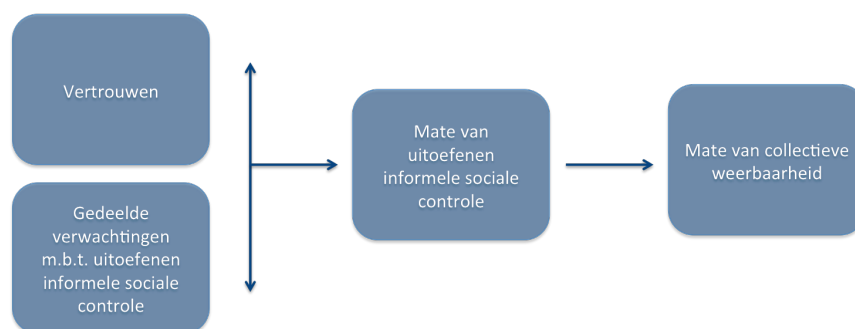
2.1 Collectieve weerbaarheid

In de wetenschappelijke literatuur worden verschillende definities van collectieve weerbaarheid gegeven. Zo stellen Sampson et al. (1997) dat collectieve weerbaarheid samenhangt met onderling vertrouwen, solidariteit en de bereidheid om je in te zetten voor het collectieve belang. In het onderzoek van Morenoff, Sampson & Raudenbush (2001) wordt gesteld dat collectieve weerbaarheid samenhangt met gedeelde verwachtingen met betrekking tot de uitoefening van sociale controle.

In later onderzoek stelt Sampson (2006a) dat collectieve weerbaarheid beïnvloed wordt door de verwachting die men heeft over toekomstige interactie met andere buurtbewoners. Als men verwacht weinig tot geen toekomstige interactie te hebben met andere buurtbewoners dan zal men minder snel geneigd zijn om sociale controle uit te oefenen (Sampson, 2006a, p. 39). Ondanks uiteenlopende definities van collectieve weerbaarheid blijkt dat de operationalisering in onderzoek steeds gerelateerd wordt aan de concepten ‘onderling vertrouwen’ en ‘gedeelde verwachtingen over informele sociale controle’ (Verwer & Walberg, 2012). De definitie die Sampson et al. in hun onderzoek (1997) hanteren sluit hier het beste bij aan en zal in dit onderzoek als uitgangspunt dienen. In hun onderzoek wordt collectieve weerbaarheid gedefinieerd als de mate van sociale cohesie onder bewoners en de bereidwilligheid om te handelen in het belang van het collectieve doel; hierbij stellen zij dat het realiseren van een veilige en ordelijke buurt – vrij van criminaliteit – één van de belangrijkste collectieve doelen is (Sampson et al. 1997). De sociale cohesie hangt samen met het onderling vertrouwen tussen buurtbewoners; de bereidwilligheid om te handelen in het belang van het collectieve doel is o.a. afhankelijk van de gedeelde verwachtingen die bewoners hebben ten opzichte van het uitoefenen van informele sociale controle.

2.1.1 Indicatoren van collectieve weerbaarheid

De collectieve weerbaarheidstheorie stelt dat de mate waarin bewoners in staat zijn om een collectief doel te realiseren afhankelijk is van de mate waarin een buurt collectief weerbaar is. Sampson et al. (1997) verklaren de mate van collectieve weerbaarheid vanuit de aanwezigheid van *informele sociale controle*. Het gaat hierbij om de wijze waarop bewoners zelf actief bijdragen aan de leefbaarheid van hun wijk door bijvoorbeeld vreemden aan te spreken, op het huis van burens te letten, of in te grijpen bij verstoring van de openbare orde (Silver & Miller, 2004). Figuur 2.1 geeft een weergave van het conceptueel model dat centraal staat binnen dit onderzoek.

Figuur 2.1 Conceptueel model

De bereidheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen is afhankelijk van het onderlinge vertrouwen tussen buurtbewoners en gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al. 1997; Verwer & Walberg, 2012).

De collectieve weerbaarheidstheorie bouwt hiermee voort op de *efficacy* theorie van Bandura (1977;1997). Bewoners zullen niet snel geneigd zijn om bij te dragen aan het realiseren van het collectieve doel als de verwachtingen met betrekking tot de uitkomst(en) ervan negatief zijn. Dit kan bijvoorbeeld doordat er geen duidelijke sociale normen zijn met betrekking tot wat gewenst gedrag is en op welke wijze afwijkend gedrag afgekeurd en/of bestraft wordt, bewoners elkaar onderling niet vertrouwen of bewoners mogelijk zelfs bang zijn voor elkaar.

2.1.2 Operationalisering

Sampson et al. operationaliseren de collectieve weerbaarheid in hun onderzoek (1997) door onderscheid te maken tussen de concepten ‘*informele sociale controle*’ en ‘*sociale cohesie en vertrouwen*’. Informele sociale controle werd gemeten door respondenten te vragen in hoeverre zij verwachten dat andere buurtbewoners ingrijpen bij (1) het zien van spijbelende kinderen, (2) kinderen die graffiti spuiten, (3) kinderen die brutaal zijn tegen ouderen, (4) een vechtpartij of (5) het lokale brandweerstation dat geconfronteerd wordt met bezuinigingen. Sociale cohesie en vertrouwen werd gemeten door respondenten te vragen in hoeverre zij het eens zijn met de stellingen dat (1) buurtbewoners bereid zijn om elkaar te helpen, (2) zij in een hechte buurt wonen, (3) andere buurtbewoners te vertrouwen zijn, (4) buurtbewoners over het algemeen niet met elkaar op kunnen schieten en (5) buurtbewoners niet dezelfde waarden delen. In hun onderzoek rapporteren Sampson et al. een onderlinge correlatie van 0,80 ($p < 0,001$) waaruit blijkt dat *informele sociale controle* en *sociale cohesie en vertrouwen* – geoperationaliseerd op basis van deze tien items – relevante indicatoren zijn voor overlast en criminaliteit op buurtniveau (Sampson et al. 1997; Verwer & Walberg, 2012). De concepten *informele sociale controle* en *sociale cohesie en vertrouwen* worden in dit onderzoek dan ook beschouwd als belangrijke indicatoren voor het samenstellen van de topicslijst.

2.1.3 Aanvullingen op de collectieve weerbaarheidstheorie

Verwer & Walberg doen in hun onderzoek (2012) aanvullingen met betrekking tot de wijze waarop Sampson et al. de collectieve weerbaarheidstheorie toepassen. Om te onderbouwen op welke wijze onderling vertrouwen invloed heeft op de bereidheid van buurtbewoners om informele sociale controle uit te oefenen stellen Verwer & Walberg (2012) dat de mate van vertrouwen gebaseerd is op de mate waarin bewoners gedeelde verwachtingen hebben met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle. Vertrouwen heeft hierbij betrekking op positieve verwachtingen over de uitkomst; men vertrouwt elkaar indien er overeenstemming is over de doeltreffendheid en daadwerkelijke uitoefening van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012).

Om de bruikbaarheid van het begrip *vertrouwen* te vergroten stellen Verwer & Walberg (2012) dat er verschillende vormen van vertrouwen zijn. De gedeelde verwachtingen over de legitimiteit en

effectiviteit van de uit te oefenen sociale controle – door bewoners en professionals – beïnvloeden de vorm van vertrouwen. Verwer & Walberg (2012) stellen dat de legitimiteit van sociale controle voortkomt uit normatieve opvattingen van bewoners en professionals over hoe sociale controle uitgeoefend dient te worden; de uitoefening van sociale controle wordt als legitiem beschouwd als men overeenkomstige verwachtingen heeft. Dit sluit aan bij het *culturele* perspectief dat stelt dat (sociale) normen en waarden invloed uitoefenen op het gedrag van mensen (Tops & Van der Torre, 2014). De invloed van effectiviteit op de vertrouwensvorm komt voort vanuit het principe van Bandura's *efficacy* theorie (1977;1997). Men beoordeelt de effectiviteit van het uitoefenen van sociale controle op basis van de verwachting dat een bepaalde handeling doeltreffend is in het realiseren van gestelde doelen.

Verwer & Walberg (2012) onderscheiden op basis van de beoordeling over de effectiviteit en legitimiteit van sociale controle drie vormen van vertrouwen: (1) *cynisch wantrouwen*, (2) *gezond wantrouwen* en (3) *vertrouwen*. Hierbij stellen de onderzoekers dat elke vorm andere gevolgen heeft voor de uitoefening van sociale controle. *Cynisch wantrouwen* is het gevolg van een negatieve verwachting van bewoners en professionals over zowel de legitimiteit als ook de effectiviteit van sociale controle; bewoners en professionals die cynisch wantrouwend zijn zullen niet over gaan tot het uitoefenen van sociale controle. Van *gezond wantrouwen* is sprake als er een positieve verwachting is over de legitimiteit van sociale controle maar een negatieve verwachting over de effectiviteit. Bewoners en professionals met *gezond wantrouwen* worden gekenmerkt door een afwachtende houding en zullen eerst overtuigd moeten worden van de effectiviteit van een bepaalde handeling. Wanneer bewoners en professionals een positieve verwachting hebben over de legitimiteit en effectiviteit van sociale controle dan is er sprake van *vertrouwen*. Beredeneerd vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) is dit de meest ideale vorm omdat bewoners en professionals bereidwillig zijn om – middels sociale controle – bij te dragen aan het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van de buurt (Verwer & Walberg, 2012). Indien er sprake is van gezond wantrouwen dan zou dit mogelijk nog verbeterd kunnen worden maar bij cynisch wantrouwen waarschijnlijk niet. Het soort vertrouwen binnen de buurt is relevant om rekening mee te houden omdat het richting kan geven aan het formuleren van de juiste beleidsinterventies voor het verhogen van het vertrouwen.

Ten slotte breiden Verwer & Walberg het begrip *informele sociale controle* verder uit. Hiertoe hanteren zij de definitie van Wilterdink & Van Heerikhuizen (1999) die stellen dat informele sociale controle alle manieren omvat waarop normen gehandhaafd kunnen worden, en stellen dat bewoners directe en indirecte manieren hebben om het naleven van normen af te dwingen. Directe informele sociale controle heeft betrekking op handelingen van bewoners zelf om afwijkend gedrag te corrigeren. Directe informele sociale controle sluit hiermee aan bij de eerder besproken definitie van Silver & Miller (2004).

Indirecte informele sociale controle is het inschakelen van professionals door bewoners, met de verwachting dat zij formele sociale controle uitoefenen. Het initiatief ligt hierbij hoofdzakelijk bij de bewoners. Formele sociale controle heeft betrekking op alle manieren waarop professionals bewoners (kunnen) dwingen om zich aan bepaalde normen te houden (Verwer & Walberg, 2012). Dit kan op basis van geschreven rechtsregels of naar aanleiding van interventies gericht op verbetering van de leefsituatie. Dit onderscheid is volgens Verwer & Walberg (2012) van belang om aan te tonen dat instellingen – zoals politie en gemeente – invloed kunnen hebben op de verwachtingen van bewoners over de legitimiteit en effectiviteit van (formele) sociale controle. Het uitgangspunt hierbij is dat aan instellingen een ‘voorbeeldfunctie’ toegekend kan/moet worden met betrekking tot het uitoefenen van (formele) sociale controle. Een belangrijk aandachtspunt dat Verwer & Walberg hierbij noemen is dat de invloed van vertrouwen in de relatie tussen bewoners en professionals, ook geldt voor de relatie tussen professionals onderling. Hiermee sluiten zij zich aan bij Sampson (2004; 2006a/b) die stelt dat vertrouwen tussen instellingen onderling invloed heeft op het vermogen van buurtbewoners om collectieve doelen te realiseren.

2.2 Sociale cohesie

Het *culturele* perspectief stelt het gedrag van mensen en de cultuur binnen een wijk centraal in het verklaren van wijkproblematiek. Een concept binnen de sociale wetenschap dat hierbij aansluit is *sociale cohesie*. Sociale cohesie kan gedefinieerd worden als de mate waarin leden van een groep gedeelde sociale normen en waarden hebben, overeenkomstige doelen en het gevoel hebben ergens bij te horen (Maxwell, 1996). Sociale cohesie beïnvloedt het gedrag van individuen doordat de heersende sociale normen gelden als richtlijnen voor sociaal gedrag (Sherif, 1936; Cialdini & Trost, 1998). Sociale cohesie kan enerzijds gezien worden als kenmerk van een cultuur maar wordt anderzijds mogelijk ook beïnvloed door structurele factoren zoals de mate van residentiële mobiliteit.

Uit de collectieve weerbaarheidstheorie vloeit voort dat het streven naar een leefbare en veilige wijk het beste kan in een buurt waar sprake is van sociale cohesie (Sampson et al., 1997); bewoners zetten zich immers meer in naarmate er overeenstemming is met betrekking tot het collectieve doel en de wijze waarop dit gerealiseerd kan worden. De aanbevelingen van Verwer & Walberg (2012) sluiten hier bij aan. Het is echter wel van belang om te beseffen dat de invloed van sociale cohesie tweeledig is. De invloed van sociale cohesie is grotendeels afhankelijk van de heersende sociale norm(en); sociale normen kunnen namelijk ook crimineel en afwijkend gedrag stimuleren. Mensen verschillen in de mate waarin er consensus is over wat goed en slecht is (Luijpers, 2001). Verondersteld wordt dat wanneer er sprake is van een positieve c.q. goedkeurende norm ten opzichte van crimineel gedrag er van sociale cohesie een geheel andere werking uit gaat dan wanneer bewoners crimineel gedrag afkeuren. Dit werkt mogelijk ook door in de wijze waarop bewoners informele sociale controle uitoefenen en daarmee in de collectieve weerbaarheid van een wijk; het is van groot belang om bewust te zijn van deze paradox. Een wijk kan ogenschijnlijk weerbaar zijn maar de vraag is of er sprake is

van ‘positieve’ weerbaarheid, dat wil zeggen het streven naar een leefbare en veilige wijk zoals gesteld wordt op basis van de collectieve weerbaarheidstheorie of ‘negatieve’ weerbaarheid, dat wil zeggen het in stand houden van afwijkend en crimineel gedrag als gevolg van de heersende sociale normen. Bij het verhogen van de weerbaarheid van een wijk dient dan ook rekening gehouden te worden met de heersende sociale norm(en).

2.3 Residentiële mobiliteit

Bij de beschrijving van de context van Rotterdam Zuid is kort de invloed van residentiële mobiliteit besproken. Van residentiële mobiliteit wordt gesteld dat het invloed heeft op de mate waarin bewoners in staat zijn om duurzame sociale relaties aan te gaan en daarmee op de mogelijkheid om sociale controle uit te oefenen; het uitoefenen van sociale controle hangt weer samen met de aanwezigheid van criminaliteit (Sampson et al. 1997 & Wittebrood, 2000). De invloed van residentiële mobiliteit op de mate van sociale controle onderstreept de overlap tussen het *culturele* perspectief en het *structurele* perspectief. Structurele factoren waar bewoners zelf weinig directe invloed op uit kunnen oefenen, zoals het soort woningbouw binnen een wijk, hebben invloed op de (mogelijke) sociale interactie tussen bewoners.

2.4 Conclusie

Dit onderzoek richt zich concreet op de vraag op welke wijze de weerbaarheid van Bloemhof verhoogd kan worden; de collectieve weerbaarheidstheorie vormt hierbij het theoretisch uitgangspunt. De theorie stelt dat de collectieve weerbaarheid van een wijk negatief samenhangt met de aanwezigheid van criminaliteit en dat het realiseren van een veilige en ordelijke wijk – vrij van criminaliteit – één van de belangrijkste collectieve doelen binnen een wijk is.

De collectieve weerbaarheid van een wijk is afhankelijk van de mate waarin bewoners informele sociale controle uitoefenen. De mate waarin bewoners informele sociale controle uitoefenen wordt bepaald door het onderlinge vertrouwen en de gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997). Verwer & Walberg (2012) vergroten de toepassing van informele sociale controle door onderscheid te maken tussen directe informele sociale controle, oftewel het zelf aanspreken van andere bewoners en indirecte informele sociale controle, dat wil zeggen het inschakelen van professionals zoals de politie of gemeente. Vertrouwen en gedeelde verwachtingen hebben een positieve invloed op de bereidheid van bewoners om zowel directe als ook indirecte informele sociale controle uit te oefenen. Verondersteld wordt dan ook dat een buurt waar sprake is van sociale cohesie de beste context biedt voor het tot stand komen van collectieve weerbaarheid (Sampson et al., 1997). De mate van sociale cohesie hangt onder andere samen met de heersende sociale normen die het gedrag van individuen beïnvloeden. Er dient daarom rekening gehouden te worden met de aard van de heersende sociale norm(en); een goedkeurende norm ten opzichte van afwijkend en crimineel gedrag heeft mogelijk een ander effect op het uitoefenen van directe en indirecte informele sociale controle dan wanneer er sprake is van een afkeurende norm.

Om antwoord te kunnen geven op de geformuleerde onderzoeksvragen wordt er gebruik gemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethoden. Hiertoe zijn op basis van het theoretisch kader meerdere topics geselecteerd. De collectieve weerbaarheidstheorie stelt dat vertrouwen en gedeelde verwachtingen met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle invloed heeft op de bereidheid van bewoners om informele sociale controle daadwerkelijk uit te oefenen (Sampson et al., 1997). De geformuleerde topics dienen dan ook om de opvattingen, ervaringen en belevingen van de bewoners, de frontlijnwerkers en het SGBO ten opzichte van deze concepten in kaart te brengen. In paragraaf 3.3 worden de geformuleerde topics en hun relevantie besproken.

3. Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk wordt besproken op welke wijze het onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 3.1 wordt uiteengezet welke onderzoeksmethoden gebruikt zijn om de geformuleerde onderzoeksvragen te beantwoorden. In paragraaf 3.2 wordt besproken op welke wijze de respondenten benaderd zijn. In paragraaf 3.3 wordt de topicslijst toegelicht en in paragraaf 3.4 wordt uiteengezet op welke wijze de verkregen onderzoeksgegevens geanalyseerd zijn. Tot slot worden in paragraaf 3.5 en 3.6 respectievelijk de ethische aspecten alsmede de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek besproken.

3.1 Type onderzoek

Binnen dit onderzoek staat het in kaart brengen van de gehanteerde normatieve kaders centraal. De normatieve kaders zijn gebaseerd op de opvattingen, ervaringen en gevoelens van relevante actoren met betrekking tot het thema (collectieve) weerbaarheid. Omdat het hier gaat over de individuele ervaringen van personen is ervoor gekozen om gebruik te maken van topicinterview. Deze methode leent zich het beste om normatieve opvattingen – welke erg contextspecifiek zijn – in kaart te brengen (Boeije, 't Hart & Hox, 2009). Daarnaast is het voordeel van een topicinterview dat er tijdens het gesprek mogelijk nieuwe relevante onderwerpen naar voren komen, waarop vervolgens doorgevraagd kan worden (Baarda et al., 2013). Kwantitatieve onderzoeksmethoden bieden niet de mogelijkheid om de normatieve kaders die door de respondenten gehanteerd worden te verklaren. Daarnaast gaat het gebruik van een volledig gestructureerde vragenlijst – als het gaat over het in kaart brengen van de normatieve kaders – ten koste van de gewenste diepgang. Een andere meerwaarde van een kwalitatieve benadering is dat het hiermee mogelijk is om de houding en het gedrag van de respondenten – tijdens de interviews – mee te wegen in de analyse. Doordat er persoonlijk gesproken wordt met de respondenten kan hun antwoord beter geïnterpreteerd worden en kan er op het moment zelf ook doorgevraagd worden als de indruk ontstaat dat er ‘meer’ achter het antwoord van een respondent zit. Een kwalitatieve onderzoeksmethode is de aangewezen manier om de betekeniswereld achter sociale processen, sociale interacties, sociale relaties, houdingen en ervaringen in kaart te brengen (Maso & Smaling, 2004).

Naast kwalitatieve onderzoeksmethoden is er gebruik gemaakt van kwantitatieve gegevens uit de dataset die verwerkt is in het Wijkprofiel Rotterdam (2016)³. Het Wijkprofiel is een monitorinstrument van de gemeente Rotterdam. Hierin worden indexscores berekend voor verschillende indicatoren. Binnen dit onderzoek is sec gekeken naar de indexscores van Bloemhof. De totale dataset bestaat uit 14.580 respondenten waarvan er 262 uit Bloemhof de enquête ingevuld hebben. Aanvankelijk was het de bedoeling om vragen uit de dataset te koppelen aan de theoretische concepten binnen dit onderzoek om zo op basis hiervan een beschrijving te geven van de omvang van de collectieve weerbaarheid van

³ Gemeente Rotterdam (2016). Onderzoek en Business Intelligence; Wijkonderzoek 2015

Bloemhof. De dataset bleek echter niet voldoende vragen te bevatten om dit uit te kunnen voeren. Om toch gebruik te maken van de dataset en de betrouwbaarheid van de uitkomsten van dit onderzoek te vergroten zijn in de analyse – waar mogelijk – de empirische bevindingen van dit onderzoek afgezet tegen de uitkomsten van het Wijkprofiel (2016).

3.2 Respondenten

Door middel van kwalitatief onderzoek worden de gehanteerde normatieve kaders in kaart gebracht. Bij drie groepen respondenten worden hiervoor interviews afgenomen. Voor de groep bewoners van Bloemhof geldt dat de respondenten woonachtig moeten zijn in de wijk Bloemhof. Voor frontlijnwerkers geldt dat zij werkzaam zijn binnen de wijk Bloemhof. Voor de respondenten van het SGBO geldt dat zij betrokken zijn bij de aanpak van het focusgebied Rotterdam Zuid. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de respondenten die binnen het onderzoek geïnterviewd zijn. Voor elke groep geldt het criterium dat de respondent minimaal 18 jaar oud moet zijn.

Tabel 3.1

Overzicht respondenten

	Groep	Geslacht	Etniciteit	Woonachtig	Werkzaam
Respondent 1	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 2	Bewoners	Vrouw	Marokkaans	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 3	Bewoners	Man	Nederlands	Bloemhof zuid	n.v.t.
Respondent 4	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 5	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof zuid	n.v.t.
Respondent 6	Bewoners	Man	Turks	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 7	Bewoners	Vrouw	Marokkaans	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 8	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof zuid	n.v.t.
Respondent 9	Bewoners	Man	Nederlands	Bloemhof zuid	n.v.t.
Respondent 10	Bewoners	Vrouw	Marokkaans	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 11	Bewoners	Vrouw	Surinaams	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 12	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof zuid	n.v.t.
Respondent 13	Bewoners	Man	Marokkaans	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 14	Bewoners	Vrouw	Surinaams	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 15	Bewoners	Vrouw	Turks	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 16	Bewoners	Vrouw	Nederlands	Bloemhof noord	n.v.t.
Respondent 17	Wijkagent	Man	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof noord
Respondent 18	Jongerenwerker	Vrouw	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof
Respondent 19	Wijkagent	Man	Antilliaans	n.v.t.	Bloemhof zuid
Respondent 20	Wijkagent	Man	Turks	n.v.t.	Bloemhof noord
Respondent 21	Wijkagent	Vrouw	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof zuid
Respondent 22	Wijkagent	Man	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof zuid
Respondent 23	SGBO	Man	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof
Respondent 24	SGBO	Man	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof
Respondent 25	SGBO	Man	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof
Respondent 26	SGBO	Vrouw	Nederlands	n.v.t.	Bloemhof

Van de 16 bewoners zijn er acht respondenten die zich actief inzetten voor de wijk; zij werken als vrijwilliger om activiteiten te organiseren of zetten zich op andere manieren actief in om de leefbaarheid en veiligheid van de wijk te vergroten. Om de anonimiteit van de bewoners te waarborgen en de identiteit van deze respondenten niet te kunnen herleiden wordt verder niet toegelicht op welke wijze zij zich inzetten voor Bloemhof.

Het verzamelen van voldoende bewoners bleek een opgave omdat men in Bloemhof terughoudend reageert op het moment dat ze horen dat het een onderzoek voor de politie betreft. Op een gegeven moment is dan ook de afweging gemaakt in hoeverre dit bij het benaderen van respondenten aan de orde moet komen. Het lastige hierbij is dat je respondenten niet foutief wilt informeren over de aard en het doel van het onderzoek waardoor ze onder valse voorwaarden meewerken aan de uitvoering van het onderzoek. Om hiermee om te gaan is richting de respondenten gecommuniceerd dat het een onderzoek betreft in het kader van een afstudeertraject waarbij de politie weliswaar de opdrachtgever is maar dat de onderzoeker niet beschouwd moet worden als een verlengstuk van de politie. De onafhankelijke rol van de onderzoeker is dan ook duidelijk benadrukt en daarnaast is anonimiteit van de respondenten gegarandeerd. Als een respondent verantwoordelijk is voor het eerste contact met een andere respondent dan wordt dit in de tekst expliciet aangegeven.

Het eerste contact met een respondent betreft een frontlijnwerker die in beeld gekomen was na vooronderzoek op het internet. De frontlijnwerker is telefonisch benaderd waarbij het doel van het onderzoek uitgelegd is; deze respondent bleek bereid om mee te werken aan het onderzoek. Via deze respondent is er contact gekomen met drie bewoners. Eén van hen is persoonlijk benaderd en de andere twee telefonisch. Het verzamelen van bewoners ging daarna enigszins moeizaam, er is toen eerst gefocust op het benaderen van frontlijnwerkers. Via het intranet van de Nationale Politie zijn de contactgegevens van de verantwoordelijke wijkagenten verkregen. Drie van de vijf wijkagenten zijn telefonisch benaderd, twee van hen zijn persoonlijk benaderd op politiebureau Maashaven. Via één van de wijkagenten is er contact gelegd met twee bewoners. De betreffende wijkagent heeft eerst telefonisch contact gezocht met deze bewoners en gevraagd of zij benaderd konden worden om mee te werken aan het onderzoek. Beiden zijn later telefonisch benaderd waarbij er één bereid bleek om mee te werken aan het onderzoek en de ander het gesprek direct afkapte toen het woord 'politie' viel. Met laatstgenoemde is er ook geen contact meer geweest.

Via een andere frontlijnwerker is er contact gelegd met negen bewoners. Zij zijn allen telefonisch als ook persoonlijk door de frontlijnwerker benaderd. Hierbij is het doel van het onderzoek uitgelegd en is er vervolgens – in overleg – door de frontlijnwerker met de respondenten een afspraak gemaakt voor het interview. Omdat deze frontlijnwerker aangaf niet voldoende te kunnen vertellen over de onderwerpen die centraal staan binnen het onderzoek, is besloten om hierbij geen interview af te nemen. Eén bewoner is persoonlijk benaderd bij de wijkgesprekken in Hillesluis die door de gemeente Rotterdam georganiseerd waren. De overige twee bewoners zijn op straat persoonlijk aangesproken.

Twee respondentent van het SGBO zijn tijdens het vooronderzoek naar voren gekomen op het internet; zij zijn telefonisch benaderd. De overige twee respondentent zijn werkzaam bij de opdrachtgever en zij zijn dan ook persoonlijk benaderd.

Dit heeft uiteindelijk geleid tot 22 interviews met 26 respondentent; bij vier interviews is er met twee respondentent tegelijk gesproken waarvan er één vroegtijdig afgebroken werd omdat de respondentent geen tijd meer hadden. Dit kwam tijdens het interview aan de orde en er is toen besloten om de meest belangrijke onderwerpen te bespreken. Een interview duurde gemiddeld 44 minuten. Om ervoor te zorgen dat elk onderwerp voldoende aan bod kwam is de respondentent telkens expliciet gevraagd naar hun eigen antwoord. Hierbij moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat bewoners niet open (durven te) zijn in het beantwoorden van de vragen; deze indruk is tijdens de interviews echter niet gewekt en hier is ook in de analyse rekening mee gehouden.

Doordat een deel van de bewoners door andere respondentent is aangedragen is er bij het werven van respondentent sprake van zelfselectie. Het gevolg hiervan is dat de groep bewoners binnen dit onderzoek voor de helft bestaat uit respondentent die als vrijwilliger actief zijn binnen Bloemhof. Dit heeft mogelijk invloed op hun antwoorden met betrekking tot de theoretische concepten en brengt het risico met zich mee dat op basis daarvan een vertekend beeld ontstaat met betrekking tot de collectieve weerbaarheid en de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming ervan. Om dit risico zoveel mogelijk te minimaliseren wordt er in de analyse rekening gehouden met de rol van deze groep bewoners en de (mogelijke) invloed die dit heeft op hun antwoorden.

3.3 Topics

Voor het afnemen van de interviews is er vooraf een topicslijst samengesteld. Deze topics komen voort uit het theoretisch kader. In paragraaf 3.3.1 t/m 3.3.5 worden de geselecteerde topics en hun relevantie besproken. Er zijn vier hoofdttopics die gebaseerd zijn op de theoretische concepten van collectieve weerbaarheid. Daarnaast zijn er per hoofdttopic verschillende subtopics die verdiepende informatie verschaffen over de hoofdttopics. De topicslijsten zijn te vinden in bijlagen 1 t/m 3. Tijdens de interviews komen de topics op verschillende wijze aan bod. Dit is verder niet van belang zolang de hoofdttopics maar besproken zijn.

Naar aanleiding van de eerste drie interviews en feedback op de eerste versie van de topicslijst is de structuur aangepast. Er zijn per concept extra expliciete vragen toegevoegd om een bepaalde mate van structuur te waarborgen en meer diepgang te krijgen in het onderzoek. Daarnaast is er voor gekozen om de definitie van de concepten op voorhand niet meer toe te lichten omdat dit de respondent teveel zou kunnen sturen. Alleen als respondentent aangaven niet te snappen wat de betekenis van een concept is dan werd dit toegelicht. Ten slotte is ervoor gekozen om een extra hoofdttopic toe te voegen. Hierbij is de respondentent gevraagd naar hun eigen aanbevelingen om de situatie te verbeteren. Het doel hiervan is om relevante informatie die tijdens het interview niet aan bod gekomen is alsnog boven te krijgen.

3.3.1 Vertrouwen

De mate van vertrouwen heeft invloed op de bereidheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen; vertrouwen is hierbij gebaseerd op de verwachting over de uitkomst van het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997; Verwer & Walberg, 2012). In het verlengde hiervan wordt er binnen dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen 3 aspecten van vertrouwen: (1) het vertrouwen tussen bewoners onderling, (2) het vertrouwen van bewoners in instellingen en (3) het soort vertrouwen. Het vertrouwen tussen bewoners onderling en het vertrouwen van bewoners in instellingen is vooral relevant met betrekking tot respectievelijk de daadwerkelijke uitoefening van directe en indirecte informele sociale controle. Het soort vertrouwen is interessant om te onderzoeken omdat dit invloed heeft op de uiteindelijk te formuleren aanbevelingen.

3.3.2 Sociale cohesie

De sociale cohesie staat voor de mate waarin bewoners sociale normen delen als ook overeenkomstige doelen hebben (Maxwell, 1996). Het doel van het kwalitatieve onderzoek is dan ook om te onderzoeken wat de heersende sociale normen zijn en in hoeverre bewoners dezelfde sociale normen delen. Sociale normen beïnvloeden immers het gedrag en de wijze waarop afwijkend gedrag afgekeurd en/of bestraft dient te worden (Sherif, 1936; Cialdini & Trost, 1998). Indien bewoners hierin erg van elkaar verschillen kan op basis van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) beredeneerd worden dat dit een negatieve invloed heeft op het vertrouwen en daarmee de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Hetzelfde geldt voor de mate waarin bewoners een bepaald collectief doel hebben; als bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk niet als gezamenlijk doel zien zullen bewoners zich hier wellicht ook minder snel voor inzetten. Om hier een beter beeld van te krijgen wordt de respondenten ook gevraagd naar hoe zij de cultuur van de wijk ervaren, of er sprake is van een gemeenschappelijk doel en of zij verwachten dat andere bewoners zich hier ook voor in zullen zetten.

3.3.3 Sociale controle

Naast heersende sociale normen en overeenkomstige doelen wordt bewoners ook gevraagd naar de sociale controle binnen hun woonomgeving. Er wordt onderzocht hoe bewoners de sociale controle binnen Bloemhof ervaren, of ze zelf informele sociale controle uitoefenen alsmede de verwachtingen die zij hebben met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle door andere bewoners. Het doel hierbij is om in kaart te brengen in hoeverre bewoners van Bloemhof gedeelde verwachtingen hebben met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Zodoende kan er mogelijk ook een verklaring gegeven worden voor het eventueel ontbreken hiervan.

Ten slotte wordt er ook in kaart gebracht wat volgens bewoners effectieve manieren van informele sociale controle zijn om zodoende een link te kunnen leggen naar het (soort) vertrouwen van bewoners.

3.3.4 Sociale relaties

De sociale relaties worden als topic in het onderzoek meegenomen om een beter beeld te krijgen van de sociale interactie tussen bewoners. Zo stelt Wittebrood (2000) dat de frequentie van sociaal contact invloed heeft op de bereidheid van bewoners tot het uitoefenen van sociale controle. Wittebrood maakt hierbij weliswaar geen onderscheid in informele sociale controle maar sluit hiermee wel aan bij de theorie van Sampson et al. (1997) die stelt dat het uitoefenen van informele sociale controle invloed heeft op de collectieve weerbaarheid van een wijk. Het concept *sociale relaties* wordt daarom als relevant beschouwd met betrekking tot het normatieve kader van bewoners in relatie tot de collectieve weerbaarheid van Bloemhof.

Daarnaast is bewoners gevraagd naar de mogelijkheden die zij hebben om duurzame sociale relaties aan te gaan. Het uitgangspunt hiervan is om te onderzoeken wat de invloed van residentiële mobiliteit is.

3.3.5 Beleidsvraag

Tot slot wordt in het onderzoek bewoners ook gevraagd naar hun eigen ideeën met betrekking tot het verhogen van de collectieve weerbaarheid van hun wijk. Het voornaamste doel hiervan is om onderwerpen die tijdens het interview niet aan bod gekomen zijn, maar die wel relevant kunnen zijn voor de uiteindelijke aanbevelingen, alsnog naar voren te laten komen.

3.4 Analyse

Voor de uitvoering van de analyse zijn alle interviews opgenomen met een voicerecorder en na afloop getranscribeerd. Voor het analyseren van het materiaal is gebruik gemaakt van het kwalitatieve analyseprogramma Nvivo 11. Om voor elke groep respondenten het verlies van relevant materiaal zoveel mogelijk te beperken is de data eerst open gecodeerd. Hierbij is gekeken naar uitspraken die aansluiten bij de theoretische concepten binnen het onderzoek en die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Doordat de codes gebaseerd zijn op de uitspraken van de respondenten wijken ze soms af van de onderwerpen op de topicslijsten. Dit heeft geleid tot een hoeveelheid van 27 codes voor de bewoners, 14 codes voor de frontlijnwerkers en 11 codes voor het SGBO. De codeboom is weergegeven in bijlagen 4 t/m 6. De topicslijsten voor elke groep zijn gebaseerd op de theoretische concepten maar verschillen van elkaar in de vraagstelling bij de onderwerpen. De variatie in het aantal codes komt dan ook voort vanuit een verschil in de wijze waarop de respondenten over de onderwerpen spreken. Tijdens het open coderen bleek dat de codes die bij de bewoners toegepast zijn niet volledig terugkwamen bij de frontlijnwerkers en het SGBO, of dat er niet concreet genoeg over gesproken is waardoor de code verwijderd is.

Om overzicht te creëren in de data en te kunnen zoeken naar samenhang en structuur tussen de verschillende codes is de data van elke groep respondenten vervolgens axiaal gecodeerd om zodoende een link te leggen tussen de empirische bevindingen en de theorie (Baarda et al., 2013).

De grote hoeveelheid open codes zijn hiertoe gegroepeerd onder de theoretische concepten *vertrouwen*, *sociale cohesie* en *sociale controle*. Daarnaast is de code *beleid* toegevoegd om de eigen aanbevelingen van de respondenten te kunnen onderbrengen en analyseren.

3.5 Ethiek

Naast de gehanteerde methoden van het onderzoek is het van belang dat het onderzoek ethisch verantwoord uitgevoerd wordt. Omdat het hier met name gaat over het in kaart brengen van de normatieve opvattingen van respondenten is het evident dat hun belangen centraal staan. Er zijn vier punten die gelden als ethische eisen met betrekking tot de respondenten: vrijwillige medewerking, juiste voorlichting, anonimiteit en afwezigheid van nadelige effecten (Baarda et al. 2013). Allereerst is het van belang dat de respondenten vrijwillig meewerken aan het onderzoek en dat zij toestemming geven voor het verwerken van hun gegevens. De respondenten is verteld dat zij ten alle tijden kunnen stoppen met het interview. Ten tweede is het van belang dat de respondenten vooraf duidelijk geïnformeerd worden over het doel en de werkwijze van het onderzoek en de interviews. Dit is dan ook voorafgaand aan de interviews zo transparant mogelijk uitgelegd. Ten derde moet de anonimiteit van de respondenten – indien gewenst – gewaarborgd worden. Bij aanvang van de interviews is de respondenten aangegeven dat de gegevens vertrouwelijk behandeld worden en geanonimiseerd zullen worden zodat de gegeven antwoorden niet herleid kunnen worden naar de respondent. Als laatste mag deelname aan het onderzoek geen nadelige effecten hebben voor de respondent. Hier wordt dan ook zorg voor gedragen door zorgvuldig om te gaan met de verzamelde gegevens binnen dit onderzoek.

Doordat de verantwoordelijke wijkagenten binnen Bloemhof eenvoudig te achterhalen zijn is hen voorafgaand aan het interview gevraagd of zij anoniem aan het onderzoek willen deelnemen. Geen van hen gaf aan hier behoefte aan te hebben; zij staan voor wat zij vinden.

3.6 Betrouwbaarheid & validiteit

Om te zorgen voor een zo hoog mogelijke kwaliteit van de onderzoeksresultaten en de uiteindelijke conclusies, is het van belang dat er gestreefd wordt naar een zo groot mogelijke betrouwbaarheid en validiteit van de onderzoeksgegevens.

De betrouwbaarheid wordt bepaald door de mate waarin de onderzoeksgegevens onderhevig zijn aan toeval (Baarda et al. 2013). Idealiter leidt herhaling van dit onderzoek tot dezelfde resultaten. Dit is echter lastig doordat er gebruik gemaakt wordt van kwalitatieve onderzoeksmethoden; de vragen die gesteld worden zijn zeer contextafhankelijk waardoor dezelfde vragen in een later stadium mogelijk geheel andere antwoorden opleveren (Boeije et al. 2009). Om de betrouwbaarheid zoveel mogelijk te vergroten is de gevolgde onderzoeksprocedure daarom nauwkeurig vastgelegd. Alle interviews zijn opgenomen en getranscribeerd om de navolging en controle van de methodische stappen te waarborgen (Baarda et al. 2013). Daarnaast is er bij elke respondent gebruik gemaakt van dezelfde topicslijst en zijn de interviews steeds door dezelfde onderzoeker afgenomen.

Naast de betrouwbaarheid is ook de validiteit van de onderzoeksgegevens van belang. De onderzoeksgegevens kunnen immers betrouwbaar verzameld zijn maar dat wil nog niet zeggen dat ze een juiste weergave van de werkelijkheid geven (Baarda et al. 2013). De validiteit van het onderzoek is van belang omdat het een indicatie geeft of er gemeten is wat er beoogd wordt te meten. Door respondenten te interviewen zonder de aanwezigheid van anderen is getracht om zoveel mogelijk sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Tevens hebben de respondenten de locatie van het interview bepaald om hen zo veel mogelijk op hun gemak te laten voelen. Vier interviews zijn echter afgenomen met twee respondenten tegelijk, waardoor de kans op sociaal wenselijke antwoorden groter wordt. Op basis van de betreffende interviews, de houding van de respondenten en hun antwoorden is niet de indruk ontstaan dat dit het geval geweest is.

Ten slotte is bij elke respondent benadrukt dat hun anonimiteit gewaarborgd is waardoor ze vrij kunnen zijn in het beantwoorden van de vragen. Het is echter wel mogelijk dat de verschillende bewoners elkaar kennen of dat de frontlijnwerkers sociaal wenselijk antwoorden op vragen die betrekking hebben op hun eigen functioneren. Een bepaalde mate van onzekerheid hierin is inherent aan kwalitatief onderzoek; het bewustzijn hiervan speelt een belangrijke rol bij het interpreteren van de houding en antwoorden van de respondenten, zowel tijdens de interviews als bij de analyse. De betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek wordt zoveel mogelijk gewaarborgd door – waar mogelijk – kwantitatieve gegevens te gebruiken voor extra onderbouwing.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het empirisch onderzoek behandeld. Het empirisch onderzoek is primair gericht op het in kaart brengen van de normatieve kaders dat door de respondenten gehanteerd wordt ten opzichte van de theoretische concepten. Inzicht in de normatieve kaders draagt eraan bij om inspanningen – gericht op het verhogen van de collectieve weerbaarheid – zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de wensen en behoeften van de bewoners. Verondersteld wordt dat dit de effectiviteit van de uiteindelijke aanbevelingen vergroot. De normatieve kaders zijn gebaseerd op de opvattingen, ervaringen alsmede de wensen en behoeften van bewoners, frontlijnwerkers en het SGBO ten opzichte van de concepten *vertrouwen*, *sociale cohesie*, *sociale controle* en *sociale relaties*.

De concepten die gebruikt worden vinden aansluiting bij de collectieve weerbaarheidstheorie van Sampson et al. (1997) die stelt dat vertrouwen en gedeelde verwachtingen een positieve invloed hebben op de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen. De concepten *sociale cohesie* en *sociale controle* zijn gericht op het in kaart brengen van de mate waarin bewoners gedeelde verwachtingen hebben met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Het concept *sociale relaties* wordt meegenomen om een beter beeld te krijgen van de sociale interactie tussen bewoners. Verondersteld wordt dat dit samenhangt met de mate van collectieve weerbaarheid (Sampson et al., 1997; Wittebrood, 2000). Door het normatieve kader van bewoners ten opzichte van deze concepten in kaart te brengen ontstaat inzicht in de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming van collectieve weerbaarheid en de wijze waarop bewoners gefaciliteerd kunnen worden om deze te verhogen. Naast het normatieve kader van de bewoners worden ook de normatieve kaders die door de frontlijnwerkers en het SGBO gehanteerd worden in kaart gebracht. Zodoende kan het normatieve kader van de bewoners beter geïnterpreteerd worden.

De uitkomsten van de interviews komen per concept aan bod; hierbij zal eerst vanuit de theorie kort toegelicht worden wat de relevantie van het concept is ten opzichte van collectieve weerbaarheid. Vervolgens wordt aan de hand van de uitkomsten van de interviews in kaart gebracht wat de normatieve kaders zijn die de respondenten hanteren ten opzichte van elk concept. Er wordt hiermee antwoord gegeven op de geformuleerde sub-deelvragen (2a. t/m 2c.) van het onderzoek.

Het resultatenhoofdstuk is zo opgebouwd dat telkens eerst het normatieve kader van de bewoners besproken wordt en vervolgens die van de frontlijnwerkers en het SGBO. Enerzijds is er voor deze opbouw gekozen omdat het normatieve kader van de bewoners in het onderzoek centraal staat maar anderzijds ook omdat dit de bespreking van de resultaten overzichtelijk houdt. Per concept zal er telkens een samenvatting gegeven worden waarin een link gelegd wordt tussen de theorie en de empirische bevindingen. De concepten die aan bod komen corresponderen met de axiale codes (zie bijlagen 4 t/m 6). In de analyse is tevens gekeken naar samenhang tussen de afzonderlijke thema's om te onderzoeken of deze elkaar beïnvloeden en welke verklaring daarvoor gegeven kan worden. Daarnaast zal de analyse – waar mogelijk – aangevuld worden met data uit het Wijkprofiel (2016).

4.1 Vertrouwen

Vertrouwen heeft betrekking op positieve verwachtingen over de uitkomst van een bepaalde handeling; er is sprake van vertrouwen indien er overeenstemming is over de doeltreffendheid en daadwerkelijke uitoefening van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012). Op basis hiervan kan beredeneerd worden dat vertrouwen invloed heeft op de bereidwilligheid van bewoners om directe en indirecte informele sociale controle uit te oefenen, en daarmee een bijdrage te leveren aan het realiseren van het collectieve doel. Bewoners zullen bereid zijn om informele sociale controle uit te oefenen als zij erop vertrouwen dat het daadwerkelijk uitoefenen ervan ook doeltreffend zal zijn. Indien bewoners hier geen vertrouwen in hebben is het dan ook de verwachting dat zij niet snel geneigd zullen zijn om zelf informele sociale controle uit te oefenen. In aansluiting op het onderscheid dat Verwer & Walberg (2012) maken tussen directe en indirecte informele sociale controle wordt er bij het concept *vertrouwen* dan ook het vertrouwen tussen bewoners onderling en het vertrouwen van bewoners in de overheid in kaart gebracht. Dit maakt het mogelijk om te onderzoeken in hoeverre dit samenhangt met de bereidwilligheid van bewoners om zowel directe als ook indirecte informele sociale controle uit te oefenen en welke verklaring(en) hier op basis van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) voor te geven zijn.

4.1.1 Bewoners

Vertrouwen bewoners onderling

De bewoners is allereerst gevraagd naar het vertrouwen dat zij in andere buurtbewoners hebben, en of zij het idee hebben dat andere buurtbewoners elkaar vertrouwen. Hieruit komt het volgende naar voren.

“Vertrouwen is een groot woord hier in Bloemhof” (respondent 9). Van de 16 bewoners hebben er acht geen vertrouwen in andere buurtbewoners. Daarnaast verwachten zij ook niet dat andere buurtbewoners vertrouwen hebben in elkaar. Respondent 10 beantwoordt de vraag of zij andere bewoners vertrouwt resoluut door te stellen: *“Eh nee, niet echt nee”* en respondent 12 stelt: *“Nee nee nee”*. Het valt op dat alle acht bewoners stellig zijn bij beantwoorden van de vraag. Er zijn vier bewoners die aangeven wel vertrouwen te hebben in andere buurtbewoners. *“Eh ja, ik vertrouw wel heel veel mensen hier in de buurt ja”* (respondent 4). De overige vier bewoners zijn terughoudend in hun beantwoording van de vraag en twijfelen of er echt sprake is van vertrouwen tussen buurtbewoners onderling. Er wordt aangegeven dat het vertrouwen oppervlakkig is en dat dit moet groeien, wil er sprake zijn van een weerbare en leefbare buurt.

Om het verschil in de mate van vertrouwen te kunnen verklaren is gekeken naar wat volgens de bewoners dan een rol speelt bij het tot stand komen van vertrouwen. Hieruit komt naar voren dat het sociaal contact met andere buurtbewoners een belangrijke rol lijkt te spelen.

Zo stellen respondenten 2 en 15, als hen gevraagd wordt naar de mate waarin zij andere buurtbewoners vertrouwen:

“Interviewer: Vertrouwt u andere bewoners? Respondent 2: Ja als je goede contact hebt waarom niet? Respondent 15: En als je gelijke mening hebt enzo en je ziet het ook he... dus eh...

Interviewer: Heeft u vertrouwen in andere bewoners? Respondent 15: Ja. Interviewer: Heeft u het idee dat bewoners in de wijk elkaar onderling vertrouwen? Respondent 2: Jawel. Respondent 15: Ja je moet echt contact met hun hebben omdat vertrouwen te krijgen, maar als je echt de contact niet hebt en alleen maar groet ja dan weet je ook niet wat ze denken”.

De respondenten geven aan dat contact met andere buurtbewoners voor hen een voorwaarde is voor het tot stand komen van vertrouwen. De verklaring die zij hiervoor lijken te geven is dat contact van belang is om te weten wat andere buurtbewoners denken. In relatie tot de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) kan dan ook beredeneerd worden dat contact in dit verband van belang is voor het tot stand komen van gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Overeenstemming van verwachtingen heeft vervolgens invloed op het vertrouwen en daarmee op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012).

De andere twee bewoners die aangeven wel vertrouwen te hebben in andere buurtbewoners zijn actief betrokken bij de wijk of hebben vanuit hun positie meer contact met andere buurtbewoners. Hetzelfde geldt voor de vier bewoners die terughoudend zijn bij het beantwoorden van de vraag; zij zijn allen op verschillende manieren actiever betrokken bij hun wijk doordat zij zich inzetten als vrijwilliger. Het is goed mogelijk dat zij vanuit hun rol als vrijwilliger meer contact hebben met andere buurtbewoners dan de bewoners die minder betrokken zijn bij hun wijk. Het valt dan ook op dat de bewoners die duidelijk aangeven geen vertrouwen te hebben in andere buurtbewoners vooral bestaan uit bewoners die minder of niet betrokken zijn bij de wijk. Zo geeft één bewoner expliciet aan dat zij zichzelf niet betrokken voelt bij de wijk en stelt een andere bewoner dat zij waarde hecht aan haar privacy. Twee andere bewoners die aangeven geen vertrouwen te hebben in andere buurtbewoners, hebben wel contact met andere buurtbewoners. Het valt hierbij echter op dat zij alleen contact hebben met buurtbewoners die ze goed kennen en dat ze hierbij nadrukkelijk aangeven dat dit hoofdzakelijk autochtonen zijn; de betreffende bewoners zijn zelf ook autochtoon. Hieruit volgt de conclusie dat er gebrek lijkt te zijn aan interetnisch contact tussen bewoners; dit beeld komt overeen met het normatieve kader van bewoners ten opzichte van het concept *sociale relaties*. In paragraaf 4.4 wordt dit verder besproken.

Op basis van de antwoorden van de bewoners lijkt de conclusie getrokken te kunnen worden dat onderling contact een belangrijke rol speelt bij het tot stand komen van vertrouwen.

Zoals eerder aangegeven lijkt sociaal contact invloed te hebben op de mogelijkheid tot het tot stand komen van gedeelde verwachtingen en daarmee op de mate van vertrouwen (Sampson et al., 1997; Verwer & Walberg, 2012). De gegevens uit de dataset van het Wijkprofiel bieden geen inzicht in de mate van onderling vertrouwen tussen buurtbewoners en kunnen derhalve niet worden gebruikt om de betrouwbaarheid en validiteit van de analyse te vergroten.

Vertrouwen van bewoners in de overheid

Naast het vertrouwen dat bewoners in elkaar hebben is er in de interviews ook gevraagd naar het vertrouwen dat bewoners hebben in overheidsinstanties. Van de 16 bewoners hebben er 10 geen vertrouwen in de overheid in het algemeen. Uit de enquête van het Wijkprofiel (2016) blijkt echter dat 65% van de respondenten uit Bloemhof (170 inwoners) aangeeft wel vertrouwen te hebben in de overheid. Dit komt niet overeen met het beeld dat gegeven wordt door de respondenten binnen dit onderzoek. *“Maak geen grapjes”* (respondent 11) is een antwoord op de vraag of bewoners erop vertrouwen dat de overheid ingrijpt als er iets gebeurt. Als bewoners specifiek gevraagd wordt naar het vertrouwen in de politie en de gemeente dan geven 5 bewoners aan wel vertrouwen te hebben in de politie en 11 niet; voor de gemeente geldt dat 6 bewoners wel vertrouwen hebben en 10 niet. Als de antwoorden nader geanalyseerd worden dan valt op dat de bewoners die vertrouwen hebben in zowel de politie als in de gemeente dezelfde bewoners betreft.

Een deel van de bewoners geeft in hun antwoorden blijk van negatieve ervaringen of een negatieve perceptie ten opzichte van de doeltreffendheid van het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Uitspraken zoals: *“Nee joh ze komen 1 keer en eh... paar weken later, paar dagen later gebeurt het weer. Het heeft ook gewoon geen zin”* (respondent 16) of *“Daar krijg je zo wat ze zeggen hè, het helpt toch niet”* (respondent 14) geven dit duidelijk weer. Bewoners die daarentegen wel vertrouwen hebben in de politie en/of gemeente geven aan positieve ervaringen gehad te hebben. Zo stelt respondent 9: *“Ook, ik heb ze het afgelopen jaar heel vaak zelf nodig gehad en ze hebben al die keren voor mij klaargestaan, dus het vertrouwen tussen mij en de politie is perfect”* en geeft respondent 4 aan: *“Ik heb wel vertrouwen in de politie maar dat komt ook omdat ik wel veel met hen samenwerk en goede ervaringen met ze heb”*.

Deze uitkomst is vooral interessant omdat het hiermee lijkt te impliceren dat de mate van vertrouwen onder andere beïnvloed wordt door de mate waarin bewoners actief zijn. Het valt op dat bewoners die niet actief zijn overwegend wantrouwend zijn richting de politie en/of gemeente, en dat bewoners die aangeven wel vertrouwen te hebben in de politie en/of de gemeente, juist allemaal buurtbewoners zijn die zich als vrijwilliger inzetten voor hun wijk. Tijdens de interviews kwam naar voren dat zij vanuit hun rol als vrijwilliger ook regelmatig contact hebben met bijvoorbeeld de wijkagent of iemand van het jongerenwerk.

Het verschil in de mate van vertrouwen lijkt enerzijds te kunnen worden verklaard door de ervaringen die de bewoners gehad hebben met de politie en/of gemeente, en anderzijds door de mate

waarin bewoners contact hebben met de politie en/of gemeente. De ervaringen van de bewoners lijken de perceptie die zij hebben ten opzichte van de doeltreffendheid van de politie en/of gemeente te beïnvloeden en daarmee ook het vertrouwen dat bewoners in de overheid hebben. De empirische bevindingen zijn hiermee in lijn met Verwer & Walberg (2012) die stellen dat het vertrouwen afhankelijk is van de perceptie ten opzichte van de uitkomst van een bepaalde handeling. In dit geval het uitoefenen van indirecte informele sociale controle.

4.1.2 Frontlijnwerkers

Vertrouwen bewoners onderling

Om het normatieve kader dat door de bewoners gehanteerd wordt beter te kunnen interpreteren is de frontlijnwerkers gevraagd naar hoe zij het vertrouwen tussen bewoners onderling ervaren. Daarnaast geeft dit inzicht in de mate waarin de normatieve kaders van de bewoners en de frontlijnwerkers bij elkaar aansluiten of juist van elkaar verschillen.

Alle zes de frontlijnwerkers geven aan dat zij het gevoel hebben dat bewoners van Bloemhof elkaar onderling niet vertrouwen; dit komt overeen met wat de helft van de bewoners zelf ook aangeeft. Op basis van de antwoorden van de frontlijnwerkers ontstaat de indruk dat als er al sprake is van onderling vertrouwen tussen buurtbewoners, dat dit zich lijkt te beperken tot buurtbewoners van de eigen (culturele) gemeenschap. Zo stelt respondent 17: *“Kijk binnen de cultuur vertrouwen ze elkaar wel”* en geeft respondent 18 aan: *“Als je allemaal verschillende culturen hebt, binnen hun eigen groep wel maar bij andere culturen niet”*. Het concept cultuur wordt door de bewoners zelf niet zo expliciet genoemd als gevraagd wordt naar het onderlinge vertrouwen. Het is denkbaar dat dit te maken heeft met de rol van de frontlijnwerkers en dat zij als ‘buitenstaander’ naar de situatie kijken. Dit impliceert dat etniciteit voor bewoners mogelijk van minder groot belang is in relatie tot het vertrouwen.

In de antwoorden van de frontlijnwerkers is gekeken naar een verklaring waarom het vertrouwen tussen bewoners zich lijkt te beperken tot de eigen (culturele) gemeenschap. Het lijkt erop dat dit voor een belangrijk deel samenhangt met de etnische samenstelling van de wijk. Zo stelt respondent 17:

“Bewoners... Ja er zal best wel onderling vertrouwen zijn qua familie enzo. Kijk binnen de cultuur vertrouwen ze elkaar wel. Maar Nederlander Turk, Turk Nederlander? Ja, je hebt niet zo veel van die combinaties natuurlijk want je hebt niet zoveel Nederlanders meer wonen”.

Respondent 17 is een wijkagent die het noordelijk deel van Bloemhof als werkgebied heeft. Om de invloed van de etnische samenstelling van de wijk duidelijk te maken is hier een citaat van een wijkagent tegenover gezet die het zuidelijk deel van Bloemhof als werkgebied heeft.

“Eh... ja in als ik kijk naar mijn eigen wijkje wel maar dat is de Hollandse wijk zeg maar... dan hebben ze wel vertrouwen in elkaar in die zin” (respondent 19). Het valt op dat de respondent spreekt over de ‘Hollandse wijk’. Er lijkt hiermee een indicatie gegeven te worden van etnische homogeniteit als het gaat over de samenstelling van bewoners. Tabel 4.1 geeft een overzicht van de bevolkingssamenstelling van Bloemhof.

Tabel 4.1

Etnische samenstelling Bloemhof

Bron: www.rotterdam.buurtmonitor.nl, geraadpleegd op 10/06/2016

Etniciteit	Aantal inwoners	
	<i>Absoluut</i>	<i>Relatief (%)</i>
Surinamers	1.465	10,7
Antillianen	763	5,6
Turken	3.468	25,3
Marokkanen	1.469	10,7
Overig niet-westers	1.398	10,2
Autochtoon	3.326	24,3

Wat opvalt in tabel 4.1 is dat Bloemhof vooral bestaat uit niet-autochtone bewoners; er wonen zelfs meer Turken in Bloemhof dan autochtonen. Dit kan echter niet uitgesplitst worden naar Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Het is derhalve niet mogelijk om te stellen dat er sprake is van etnische concentratie. Er kan ook geen uitspraak gedaan worden over de mate van etnische homogeniteit binnen Bloemhof. Op basis van de interviews met de frontlijnwerkers ontstaat echter wel de indruk dat het merendeel van de Turkse bewoners zich lijkt te concentreren in het noordelijk deel van Bloemhof en de autochtonen vooral in het zuidelijk deel van Bloemhof. Zo geven de wijkagenten die het noordelijk deel als werkgebied hebben meerdere malen aan dat er vooral Turken aanwezig zijn en geven de wijkagenten die het zuidelijk deel als werkgebied hebben juist meerdere malen aan dat er vooral autochtonen aanwezig zijn. Dit betekent dat de wijkagenten binnen hun gebied vooral geconfronteerd worden met bewoners van een bepaalde etnische groep. Er moet dan ook rekening mee gehouden worden dat dit invloed kan hebben op hun perceptie ten opzichte van het vertrouwen tussen bewoners onderling. Een gevolg hiervan kan zijn dat er een vertekend beeld ontstaat ten opzichte van de invloed van cultuur op de mate van vertrouwen. Er kan niet zonder meer gesteld worden dat cultuur bepaalt of bewoners elkaar vertrouwen, vooral omdat dit ook niet bij de bewoners zelf expliciet naar voren kwam.

Vertrouwen van bewoners in de overheid

In het verlengde van het vertrouwen tussen bewoners onderling is de frontlijnwerkers ook gevraagd hoe zij het vertrouwen van bewoners in de overheid ervaren. Drie van de zes frontlijnwerkers geven duidelijk aan dat zij het idee hebben dat bewoners over het algemeen weinig tot geen vertrouwen

hebben in de overheid. De overige drie frontlijnwerkers zijn terughoudend met het beantwoorden van de vraag en geven enige blijk van twijfel of zij kunnen stellen dat er (geen) vertrouwen is in de overheid, politie en/of gemeente. Er wordt hier dan ook rekening gehouden met het feit dat deze frontlijnwerkers moeite zouden kunnen hebben om kritisch te zijn over hun eigen werk. Wat opvalt bij het analyseren van de antwoorden is dat vier van de zes frontlijnwerkers aangeven dat bewoners wel vertrouwen lijken te hebben in de overheid als het een persoon betreft, zo stelt respondent 18: *“Personen vertrouwen ze wel, de wijkagent *** die vertrouwen ze maar de politie in zijn algemeenheid niet. Hetzelfde geldt voor jongerenwerkers, jongerenwerkers is niks maar *** ja die ken ik. Dus op die manier”*. Dit beeld wordt versterkt door respondent 17 die stelt:

“De meeste meldingen heb je gewoon als ik de straat op ga want dan zien ze je en dan komen ze je alleen tegen en dan steken ze de hand op en dan willen ze wat tegen je vertellen. Dus dan denk ik dat daar het meeste vandaan komt”.

De frontlijnwerker lijkt hiermee te wijzen op het belang van persoonlijk contact; de betreffende wijkagent merkt dat bewoners meer bereid zijn om persoonlijk een melding te doen van overlast of criminaliteit. De frontlijnwerkers ervaren dat het vertrouwen van bewoners in de overheid – in de vorm van een persoon – groter is dan het vertrouwen van bewoners in de overheid als ‘systeem’. Hieruit volgt de conclusie dat persoonlijk contact een positieve invloed heeft op het vertrouwen van bewoners in de wijkagent. De empirische bevindingen zijn hiermee in lijn met de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) die stelt dat de mate van vertrouwen invloed heeft op de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. De invloed van persoonlijk contact op het vertrouwen wordt extra onderstreept doordat bij het analyseren van de antwoorden van de bewoners naar voren kwam dat de bewoners die vertrouwen hebben in de politie en/of gemeente, hoofdzakelijk de bewoners zijn die als vrijwilliger actief zijn in de wijk. Vanuit hun rol hebben zij frequent contact met de wijkagent

4.1.3 SGBO

Uit de antwoorden van de respondenten van het SGBO komt naar voren dat het vertrouwen laag is en zich lijkt te beperken tot groepen die elkaar kennen (respondent 26). Het beeld dat de respondenten van het SGBO schetsen komt hiermee overeen met de antwoorden van de frontlijnwerkers. Het vertrouwen van bewoners richting de overheid is volgens de respondenten van het SGBO eveneens laag.

“Ik ga 14010 niet bellen want dat is een ellende, moet je maar eens proberen... en de politie doet er toch geen flikker mee en ik loop het risico dat als ik meld dat er een steen door mijn ruit vliegt” (respondent 25).

Het beeld dat de respondent hier schetst komt eveneens overeen met de houding van het merendeel van de bewoners die stellen geen vertrouwen te hebben in de overheid, en ook hierbij lijkt het vertrouwen sterk samen te hangen met de gepercipieerde doeltreffendheid van de – in dit geval – politie.

Ten slotte geeft één van de respondenten (26) van het SGBO expliciet aan te ervaren dat het vertrouwen van bewoners richting de wijkagent(en) en de gemeente groter is dan richting het ‘systeem’. De respondent wijst hierbij op het belang van het wijkagentschap en het positieve effect dat dit heeft op het vertrouwen van bewoners in de overheid omdat het voor een wijkagent mogelijk is om bewoners te leren kennen. Respondent 25 lijkt hierbij aan te sluiten door te stellen dat de overheid ‘vaste gezichten’ in de wijk moet plaatsen. De respondenten van het SGBO lijken hiermee wederom het belang van persoonlijk contact in relatie tot de mate van vertrouwen te onderstrepen.

4.1.4 Bevindingen – vertrouwen

De normatieve kaders die de respondenten hanteren ten opzichte van het concept *vertrouwen* geven een paar opvallende zaken weer. Zo komt allereerst naar voren dat het merendeel van de bewoners geen vertrouwen heeft in andere buurtbewoners. Ook de frontlijnwerkers en het SGBO hebben niet het gevoel dat bewoners van Bloemhof elkaar vertrouwen. Als er al sprake is van onderling vertrouwen dan is dit oppervlakkig en heeft dit vooral betrekking op de buurtbewoners die men kent. Het valt op dat de frontlijnwerkers stellen dat het onderlinge vertrouwen tussen bewoners zich beperkt tot de eigen (culturele) gemeenschap; er lijkt hierbij samenhang te zijn tussen de etnische samenstelling van de wijk van de bewoners en daarmee de mogelijkheid voor bewoners om buurtbewoners van een andere etniciteit te ontmoeten.

Ten tweede komt binnen de gehanteerde normatieve kaders van de respondenten steeds weer het belang van sociaal contact in relatie tot de mate van vertrouwen naar voren. De bewoners die er wel op vertrouwen dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen geven allen aan dat hun vertrouwen betrekking heeft op de mensen die zij kennen. De empirische bevindingen sluiten hiermee aan bij de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) die stelt dat het vertrouwen tussen bewoners samenhangt met overeenkomstige verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Om gedeelde verwachtingen te kunnen hebben is het immers van belang dat bewoners contact met elkaar hebben zodat zij hun normatieve opvattingen en verwachtingen met elkaar kunnen delen. Vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) kan dan ook beredeneerd worden dat het uitoefenen van informele sociale controle binnen Bloemhof deels beperkt wordt door een gebrek aan gedeelde verwachtingen van bewoners met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle.

Ten slotte blijkt uit de normatieve kaders van de respondenten verder dat het vertrouwen in de overheid laag is. Het merendeel van de respondenten vertrouwt de politie en/of gemeente niet; dit beeld wordt ook door de frontlijnwerkers en het SGBO bevestigd. Het gebrek aan vertrouwen lijkt enerzijds sterk samen te hangen met negatieve ervaringen die bewoners gehad hebben met de politie

en/of de gemeente en anderzijds met de perceptie ten opzichte van de doeltreffendheid van de gemeente en/of politie. De bewoners die wel vertrouwen hebben in de politie en/of gemeente hebben daarentegen juist positieve ervaringen. Daarnaast zijn dit vooral bewoners die als vrijwilliger actief zijn binnen hun wijk; uit de interviews komt naar voren dat zij vanuit deze positie ook regelmatig contact hebben met de politie en/of gemeente. Dit onderstreept de invloed van contact op de mate van vertrouwen. In de normatieve kaders van de frontlijnwerkers en het SGBO komt eveneens de invloed van contact op de mate van vertrouwen naar voren; zij ervaren dat bewoners de politie en/of gemeente als persoon – bijvoorbeeld de wijkagent of een jongerenwerker – wel vertrouwen maar de politie en/of gemeente als ‘systeem’ niet.

In alle gevallen waar er sprake is van vertrouwen lijkt dit gebaseerd te zijn op de mate waarin er sprake is van onderling contact. Dit geldt voor het vertrouwen tussen bewoners onderling alsmede de totstandkoming van gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Daarnaast geldt het ook voor het vertrouwen van bewoners in de overheid. Nu het normatieve kader met betrekking tot het concept *vertrouwen* in kaart gebracht is wordt in paragraaf 4.2 het concept *sociale cohesie* besproken.

4.2 Sociale cohesie

Sociale cohesie wordt binnen dit onderzoek primair beschouwd als een indicator van de mate waarin binnen Bloemhof gedeelde verwachtingen aanwezig zijn. Daarnaast kan inzicht in de aanwezigheid van gedeelde verwachtingen vanuit de theorie ook worden gerelateerd aan het concept *vertrouwen*.

Er wordt verondersteld dat een buurt waarin sprake is van *sociale cohesie* een betere context biedt voor het uitoefenen van informele sociale controle doordat er sprake is van gedeelde sociale normen, overeenkomstige doelen alsmede vertrouwen. Deze factoren beïnvloeden de bereidheid tot het daadwerkelijk uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997; Verwer & Walberg, 2012). Het is verder van belang of de heersende sociale norm(en) afwijkend en crimineel gedrag afkeurt of juist niet. Indien er sprake is van een goedkeurende norm ten opzichte van afwijkend en crimineel gedrag zal dit invloed hebben op de aard van de aanbevelingen. Verondersteld wordt dat de bewoners die criminaliteit in stand willen houden minder bereid zullen zijn om bij te dragen aan het verhogen van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof omdat dit gevolgen heeft voor hun huidige positie.

Door de *sociale cohesie* binnen Bloemhof in kaart te brengen kunnen er mogelijk verklaringen gegeven worden met betrekking tot de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle.

4.2.1 Bewoners

Wijkcultuur

Om de mate van sociale cohesie binnen Bloemhof in kaart te brengen is bewoners allereerst gevraagd hoe zij de wijkcultuur van Bloemhof omschrijven. Alle 16 bewoners geven aan dat er binnen Bloemhof veel verschillende etniciteiten zijn; 14 van deze bewoners geven hierbij aan dat de etnische groepen niet goed met elkaar mengen. Zo stelt respondent 9: *“Maar zoals in het algemeen van de hele buurt zagezegd, je komt mensen tegen, en een Surinamer praat niet tegen een Antiliaan en een Antiliaan, en eh een Joegoslaaf praat niet tegen een Pakistaan”*. Bloemhof komt in de interviews naar voren als een wijk waarin sprake is van weinig samenhang. *“De wijkcultuur, ja wat ik zei iedereen heeft zijn eigen eilandje, hè? Ja”* (respondent 11 & 14).

De gehanteerde normatieve kaders van de bewoners ten opzichte van de wijkcultuur sluiten hiermee aan bij de normatieve kaders van de frontlijnwerkers en het SGBO als het gaat over hun perceptie ten opzichte van het onderlinge vertrouwen tussen bewoners van Bloemhof. Als er al sprake is van contact tussen bewoners van Bloemhof dan lijkt zich dit te beperken tot de eigen etniciteit. Het gebrek aan interetnisch contact biedt een mogelijke verklaring voor de ervaringen van de frontlijnwerkers en het SGBO als het gaat over het onderlinge vertrouwen tussen de bewoners van Bloemhof.

Als er bij het analyseren gecontroleerd wordt voor individuele kenmerken van de bewoners om te onderzoeken of de gehanteerde normatieve kaders alleen gelden voor een selectieve groep bewoners dan blijkt dat dit niet het geval is. Alle bewoners, ongeacht etniciteit, geslacht, wijk en mate van betrokkenheid bij de wijk ervaren de wijkcultuur hetzelfde. Wat echter wel opvalt, is dat er twee bewoners zijn die genuanceerder zijn in het beantwoorden van de vraag. Zo stelt respondent 12: *“Ik zie hier heel veel verschillende culturen. Maar ik zie, mijn partner bijvoorbeeld is ook van een andere cultuur dus om eerlijk te zijn, ik let daar niet heel erg veel op”*. De andere bewoner geeft ook aan dat hij veel verschillende culturen ziet en dat hij dit niet als probleem ervaart. Tijdens de interviews werd duidelijk dat beide bewoners dagelijks interetnisch contact hebben en dat zij terughoudend zijn in het maken van onderscheid tussen etnische groepen omdat zij dit discriminerend vinden. Dit lijkt te impliceren dat interetnisch contact bijdraagt aan een positieve houding ten opzichte van andere culturen.

Binnen de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners wordt het onderscheid tussen de etnische groepen ook gerelateerd aan de etnische samenstelling van Bloemhof. Van de 16 bewoners geven er 11 aan dat de verschillende etnische groepen binnen Bloemhof sterk geconcentreerd wonen. Dit onderbouwt de aanname van etnische homogeniteit binnen Bloemhof die gedaan werd bij het analyseren van de gehanteerde normatieve kaders van de frontlijnwerkers in relatie tot het concept *vertrouwen*. Het lijkt er daarom steeds meer op dat er ook structurele factoren een rol spelen bij de totstandkoming van de collectieve weerbaarheid binnen Bloemhof.

Een verklaring voor de lage mate van of het gebrek aan interetnisch contact lijkt deels gegeven te kunnen worden doordat bewoners voornamelijk binnen hun ‘eigen’ deel van de wijk blijven. Zo stelt respondent 12: *“Eh nee, ik kom eigenlijk, ik blijf een beetje hier in de buurt dus ik eh kom niet heel ver door Bloemhof want Bloemhof is best groot”* en geven respondent 3 & 8 aan: *“Nou ik ben niet zo bekend in het Noorden. Wij zijn... Wij zijn Zuiderlingen”*. De term ‘Zuiderlingen’ wordt door andere bewoners verder niet genoemd. Eén andere bewoner deelt Bloemhof in op basis van etniciteit en geeft aan dat de wijk bestaat uit de drie delen: Bloemhof noord, Bloemhof midden en Bloemhof zuid. Deze onderverdeling wordt door de bewoners verder niet concreet genoemd maar wordt door de frontlijnwerkers wel sterk naar voren gebracht. In paragraaf 4.2.2 wordt dit verder besproken. De overige 13 bewoners geven niet zo expliciet aan binnen hun ‘eigen’ wijk te blijven; er komt echter wel naar voren dat zij in hun omgeving vooral buurtbewoners zien met dezelfde etniciteit. Als er gekeken wordt naar waar zij binnen Bloemhof woonachtig zijn dan sluit dit aan bij eerdergenoemde verdeling en geeft dit onderbouwing aan de veronderstelling dat de bewoners vooral binnen hun ‘eigen’ deel van de wijk blijven.

Gezamenlijk doel

Om een beter beeld te krijgen van de mate van sociale cohesie binnen Bloemhof in relatie tot collectieve weerbaarheid is bewoners gevraagd of zij het idee hebben dat andere bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof ook als belangrijk doel zien. Het normatieve kader dat de bewoners hanteren ten opzichte hiervan moet inzicht geven in de mate waarin bewoners van Bloemhof een gemeenschappelijk doel hebben. Van de 16 bewoners geeft de meerderheid (10) aan niet het gevoel te hebben dat andere buurtbewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk als gezamenlijk doel zien. Vier bewoners hebben het gevoel dat dit wel het geval is waarvan één bewoner (4) aangeeft dat zij het idee heeft dat bewoners wel een gezamenlijk doel hebben maar dat het op dit moment te vaag is. Bij de overige twee bewoners is het onderwerp niet concreet genoeg naar voren gekomen om er een uitspraak over te kunnen doen.

De collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) stelt dat het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van de wijk één van de belangrijkste collectieve doelen binnen een wijk is. Uit de empirische bevindingen komt echter naar voren dat dit binnen Bloemhof niet het geval lijkt te zijn. De verwachting dat een andere buurtbewoner zich zal inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van de wijk heeft volgens de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) invloed op de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle. Op basis hiervan wordt er dan ook verwacht dat dit invloed heeft op de betrokkenheid van bewoners bij hun wijk en daarnaast ook op hun bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle.

Betrokkenheid andere buurtbewoners

Bij het analyseren van de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners ten opzichte van de betrokkenheid van andere buurtbewoners bij hun wijk komt het volgende naar voren. Van de 16 bewoners geven er 13 aan dat zij vinden dat andere buurtbewoners niet betrokken zijn bij de wijk. Het opvallende hierbij is echter wel dat van de 13 bewoners er acht zijn die zich – op verschillende manieren – inzetten voor de wijk. Er moet derhalve dan ook rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat deze bewoners uit frustratie reageren en een negatieve houding hebben ten opzichte van de betrokkenheid van andere buurtbewoners, omdat dit niet overeenkomt met de betrokkenheid die zij zelf van hen zouden willen zien. Dit vermoeden bestaat doordat op basis van de interviews het beeld is ontstaan dat het over het algemeen dezelfde groep vrijwilligers is die zich binnen Bloemhof actief inzet voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Respondenten 3 en 8 versterken dit vermoeden door te stellen:

Respondent 3: *“Als je een anderstalig iemand vraagt van Buurt Bestuurt, oh dat weet ik niet, oh daar heb ik geen zin in en geen tijd voor”*. Respondent 8: *“Die mensen, ja die mensen zijn allemaal te moe om als ze gewerkt hebben dan willen ze dat niet...”* Respondent 3: *“Het is al jarenlang dezelfde ploegie”*.

De betrokkenheid van bewoners lijkt deels verklaard te kunnen worden vanuit de heersende sociale normen binnen Bloemhof. Bij het analyseren van de gehanteerde normatieve kaders van bewoners ten opzichte van hun betrokkenheid bij de wijk valt op dat er een norm lijkt te heersen van ‘buiten is buiten’. Zo stelt respondent 4:

“Nou in ieder geval het gedeelte wat niet van de bewoners is, zorgen dat dat op orde is want daar zie je ook wel heel duidelijk een grens. Tot hier is het van mij en daarna is het niet meer van mij dus daar hoe ik ook niks voor te doen”.

Respondent 4 geeft hiermee duidelijk aan dat zij het gevoel heeft dat bewoners van Bloemhof vooral betrokken zijn bij wat van hun is en de buitenruimte niet zien als iets gemeenschappelijks. Zo stelt respondent 9: *“Dat zeg ik, iedereen houdt zijn deur dicht en het zal mijn tijd wel duren denken ze...”*.

Het valt op dat het vooral de autochtone bewoners zijn die aangeven dat deze norm onder de allochtone bewoners van Bloemhof lijkt te heersen. Dit beeld wordt door drie allochtone bewoners ook bevestigd. Zo stelt respondent 2: *“Ik woon daar veilig, ik woon daar nu al 17 jaar en eh... er is nog nooit iets bij mij eh... er is heel veel criminaliteit op de straat maar ja daar heb ik niks mee te maken”*, geeft respondent 15 aan: *“Als je je deur dicht doet en binnen bent dan hoor je dat meestal niet”* en stelt respondent 13: *“Maar nou iedereen is gesloten, dicht. Komt geen informatie in thuis.*

Klaar. Is mijn huis, klaar”. Het antwoord van de bewoners impliceert dat zij onderscheid maken tussen de wereld buiten en de wereld binnen.

De normatieve kaders van de bewoners ten opzichte van de betrokkenheid van andere buurtbewoners bij hun wijk is vergeleken met een vraag uit de enquête van het Wijkprofiel (2016). Hieruit kwam naar voren dat 58% van de bewoners van Bloemhof (152 respondenten) zich actief inzet voor hun wijk. Op basis hiervan zou volgens de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) beredeneerd kunnen worden dat als het merendeel van de bewoners zich actief inzet voor de wijk, de kans groot is dat andere buurtbewoners hierover positieve verwachtingen hebben. Zij worden immers geconfronteerd met een groot aantal andere buurtbewoners die zich actief inzetten voor hun wijk. Op dit punt komt de meerwaarde van kwalitatief onderzoek naar voren. Niet alleen omdat het geschikt is voor het in kaart brengen van sociale processen maar juist ook omdat hiervoor – op basis van de empirische bevindingen – een verklaring gegeven kan worden. Uit de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners blijkt namelijk dat zij over het algemeen een negatieve verwachting hebben ten opzichte van de betrokkenheid van andere buurtbewoners. De empirische bevindingen van dit onderzoek geven daarom aanleiding – beredeneerd vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) – om te stellen dat de bereidheid van bewoners van Bloemhof om bij te dragen aan het realiseren van het collectieve doel door middel van het uitoefenen van informele sociale controle laag is. De verklaring die hiervoor gekeken kan worden is omdat bewoners niet de verwachting hebben dat andere buurtbewoners ook informele sociale controle uit zullen oefenen.

Sociale normen

De verwachtingen van bewoners met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle hangt onder andere samen met de heersende sociale normen ((Sherif, 1936; Sampson et al., 1997; Cialdini & Trost, 1998). In relatie tot de collectieve weerbaarheid is het dan ook van belang dat er onder de bewoners sprake is van een gedeelde norm met betrekking tot afwijkend en crimineel gedrag (Sampson et al., 1997). De bewoners is dan ook gevraagd naar hun eigen perceptie ten opzichte van afwijkend en crimineel gedrag en de verwachting die zij hebben over de mate waarin andere buurtbewoners dezelfde sociale normen delen.

Van de 16 bewoners hebben er negen het gevoel dat bewoners van Bloemhof dezelfde sociale normen delen met betrekking tot afwijkend en crimineel gedrag; zeven bewoners hebben het gevoel dat dit niet het geval is. Als de antwoorden van de bewoners met elkaar worden vergeleken dan valt het op dat de bewoners die aangeven wel het gevoel te hebben dat bewoners dezelfde sociale normen delen hierbij aangeven dat het vanzelfsprekend is dat iedereen afwijkend en crimineel gedrag afkeurt. Zo stelt respondent 3: *“Niemand die tolereert dat natuurlijk, dat eh...”*. Negen bewoners delen de opvatting dat iedereen afwijkend en crimineel gedrag afkeurt, tenzij het zelf criminelen zijn. De negatieve verwachting van de andere zeven bewoners lijkt verklaard te kunnen worden door hun ervaringen. Zo is er één bewoner die aangeeft onlangs overvallen te zijn en geven twee andere

bewoners aan dat zij op straat zien dat afwijkend en crimineel gedrag onder bepaalde buurtbewoners als ‘stoer’ gezien wordt.

“En dan stonden daar op de hoek een groep jongens en dan komt er één aanlopen en dan is het... en en wat is het? Ja taakstraf, nou dan lachen ze zich te pletter. Want papa zat in de gevangenis, oom zat in de gevangenis, de broer, de neef... ja en dan horen ze erbij als ze een taakstraf krijgen”. (respondent 14)”.

De respondent wijst hiermee op de aanwezigheid van een groep bewoners binnen Bloemhof die een goedkeurende norm lijkt te hanteren ten opzichte van afwijkend en crimineel gedrag. Een dergelijke groep beperkt (het verhogen van) de collectieve weerbaarheid, zoals gewenst vanuit de opdrachtgever. De overige vier bewoners met een negatieve verwachting ten opzichte van gedeelde sociale normen baseren hun antwoord op een verschil in betrokkenheid van andere buurtbewoners bij hun wijk, één van hen wekt de indruk criminelen in zijn/haar wijk te kennen en twee anderen geven simpelweg aan dat mensen nou eenmaal verschillen.

De bewoners die wel verwachten dat andere buurtbewoners dezelfde sociale normen delen, lijken hun antwoord vooral te baseren op een soort algemene wetmatigheid dat afwijkend en crimineel gedrag ‘fout’ is. De mogelijk bestaat hierbij dat er sociaal wenselijke antwoorden gegeven zijn; deze indruk is door de bewoners tijdens de interviews echter niet gewekt. De bewoners die deze verwachting niet hebben lijken grotendeels te zijn beïnvloed door persoonlijke ervaringen.

De gehanteerde normatieve kaders van de bewoners zijn vergeleken met een vraag uit het Wijkprofiel (2016). Hierbij gaf 34% van de respondenten (89 bewoners) aan te verwachten dat bewoners van Bloemhof elkaars opvattingen delen. Op basis hiervan lijkt er meer waarde gehecht te moeten worden aan een negatieve verwachting van de respondenten binnen dit onderzoek. Het merendeel van de respondenten (66%) uit het Wijkprofiel (2016) heeft immers niet het idee heeft dat bewoners van Bloemhof elkaars opvattingen delen. Het is echter niet duidelijk of dit specifiek betrekking heeft op afwijkend en crimineel gedrag. Desalniettemin versterkt de uitkomst van het Wijkprofiel (2016) wel het vermoeden dat bewoners niet dezelfde sociale normen delen. Temeer omdat er binnen dit onderzoek bewoners zijn die ook expliciet voorbeelden geven van situaties waaruit dit blijkt; de antwoorden van deze bewoners lijken hierdoor meer valide.

In het verlengde van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) wordt verwacht dat het gebrek aan gedeelde sociale normen tussen bewoners van Bloemhof invloed heeft op de mate waarin bewoners informele sociale controle uitoefenen. De sociale normen hangen samen met de gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Het ontbreken van gedeelde sociale normen met betrekking tot afwijkend en crimineel gedrag leidt ertoe dat men een negatieve verwachting heeft met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle door andere buurtbewoners. Dit wordt ook bevestigd vanuit de gehanteerde normatieve

kaders van de bewoners ten opzichte van de mate waarin zij er vertrouwen in hebben dat andere buurtbewoners informele sociale controle uit zullen oefenen. De empirische bevindingen van het onderzoek zijn op dit punt in lijn met de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997).

Bereidwilligheid uitoefenen informele sociale controle

In de analyse is onderzocht in hoeverre bewoners verwachten dat andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. De vraag sluit hiermee aan bij de vraag naar de mate waarin bewoners verwachten dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen; in paragraaf 4.3.1 wordt dit besproken. Het uitgangspunt van beide vragen is om de mate van gedeelde verwachtingen in kaart te kunnen brengen. Vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) kan beredeneerd worden dat de aanwezigheid hiervan invloed heeft op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Door dit te onderzoeken kan er mogelijk een verklaring worden gegeven voor de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen.

Van de 16 bewoners verwachten er 13 dat andere buurtbewoners zich ook zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid in de wijk. Deze uitkomst is niet in lijn met het beeld dat ontstaan is op basis van de gehanteerde normatieve kaders van bewoners ten opzichte van het concept *vertrouwen*. Op basis hiervan zou verwacht worden dat bewoners een negatieve verwachting hebben ten opzichte van de mate waarin andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk.

Om dit verschil te kunnen verklaren zijn de antwoorden van de bewoners met elkaar vergeleken. Het valt op dat negen bewoners expliciet aangeven dat het dan gaat om de mensen die ze kennen. Zo stelt respondent 7: *“Ja het gaat om de mensen die je kent. Daar weet je van dat ze dan toch de best willen doen”* en geeft respondent 16 aan: *“Ja maar ja dat is ook weer de mensen zoals... die zijn zoals wij. In die mensen heb je gewoon vertrouwen natuurlijk”*.

De positieve verwachting van de bewoners ten opzichte van de mate waarin andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk, lijkt samen te hangen met de mate van vertrouwen. De mate van vertrouwen is vervolgens weer afhankelijk van het contact dat de bewoners hebben met de andere buurtbewoners. Er moet hierbij rekening gehouden worden met de rol van de betreffende bewoners; van de negen bewoners zijn er namelijk acht actief als vrijwilliger in hun wijk. Er wordt derhalve rekening mee gehouden dat zij in hun antwoord doelen op de andere vrijwilligers die zich ook inzetten voor hun wijk wat het verschil met de mate van vertrouwen zou kunnen verklaren. Respondenten 3 en 8 versterken dit vermoeden door het volgende te stellen als hen gevraagd of zij denken dat andere buurtbewoners ook willen bijdragen aan het realiseren van een veilige en leefbare wijk: *“Nee. Nee want dan hadden ze er wel bij gezeten. Nee, we doen het al zo lang”*.

De antwoorden van de negen bewoners ondersteunen hiermee het belang van onderling contact in relatie tot het vertrouwen dat men in elkaar heeft en daarmee op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle.

4.2.2 Frontlijnwerkers

Wijkcultuur

De frontlijnwerkers is – evenals de bewoners – allereerst gevraagd hoe zij de wijkcultuur van Bloemhof ervaren. Hieruit komt naar voren dat Bloemhof bestaat uit veel verschillende etnische groepen maar dat deze gescheiden van elkaar leven en nauwelijks iets met elkaar ondernemen. Zo stelt respondent 18: *“Verder wonen er verschillende culturele groepen, Turken, Marokkanen en Antilianen, maar die mengen niet met elkaar. Die leven echt gescheiden. Natuurlijk komen ze elkaar wel tegen maar ze ondernemen niks met elkaar”*. De gehanteerde normatieve kaders van de frontlijnwerkers en de bewoners komen op dit punt met elkaar overeen. Verder stelt respondent 18:

“Ik denk ook dat dat de reden is dat heel veel mensen zich naar binnen trekken. Dat ze vooral binnen dingen doen, of binnen hun eigen groep, de groep die ze kennen en de cultuur die ze daaruit kennen want ja de Turkse cultuur is toch wel anders dan de Antilliaanse cultuur”.

De reden dat bewoners zich naar binnen trekken heeft volgens de frontlijnwerker te maken met de aanwezige overlast en criminaliteit in de wijk. De verschillende etnische groepen houden zich volgens de frontlijnwerker vooral bij de eigen groep omdat dit vertrouwd is voor hen. Dit beeld wordt ook door de andere frontlijnwerkers geschetst. De frontlijnwerker geeft hiermee een mogelijke verklaring voor de lage mate van interetnisch contact. Verder geven vier van de zes frontlijnwerkers expliciet aan dat Bloemhof onderscheiden moet worden in twee delen: Bloemhof noord en Bloemhof zuid. De overige twee frontlijnwerkers noemen deze tweedeling niet zo nadrukkelijk maar geven in hun antwoorden hier wel blijk van.

Het onderscheid tussen beide delen wordt door de frontlijnwerkers gemaakt op basis van de etniciteit van de bewoners. Bloemhof noord wordt gekenschetst als een wijk waarin sprake is van een sterke oververtegenwoordiging van de Turkse gemeenschap en Bloemhof zuid wordt omschreven als een gebied waarin juist veel autochtonen wonen. *“Het is echt een eh... wereld van verschil als je die twee vergelijkt met elkaar”* (respondent 19). Eerder in de analyse is naar voren gekomen dat bewoners zich vooral in hun ‘eigen’ deel van Bloemhof begeven. De antwoorden van de frontlijnwerkers sluiten hierbij aan doordat zij onderscheid lijken te maken tussen een ‘Hollands’ deel en een ‘niet-Hollands’ deel van Bloemhof. Hiermee wordt wederom de samenstelling van de wijk aangehaald als relevante invloed op de mogelijkheden tot interetnisch contact tussen bewoners van Bloemhof en de gevolgen daarvan op het onderlinge vertrouwen tussen de bewoners.

Het voornaamste verschil tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid lijkt door de respondenten verklaard te worden vanuit de culturele normen en waarden van de bewoners. Het noordelijk deel van Bloemhof, wat volgens de respondenten sterk oververtegenwoordigd is door Turkse bewoners, wordt omschreven als een zeer gesloten gemeenschap die moeilijk bereikbaar is en weinig betrokken is bij wat er in de buitenruimte gebeurt.

“De Turkse gemeenschap is een hele gesloten gemeenschap en dat is ook heel moeilijk om mee samen te werken in die zin dat je mensen dus ook nooit bereid krijgt om te participeren in wat je ook opstart qua dingetjes daaro” (respondent 19).

Drie andere frontlijnwerkers geven ook expliciet aan de Turkse gemeenschap als zeer gesloten te ervaren; de Turken lijken een eigen wereld te hebben binnen Bloemhof. Meerdere frontlijnwerkers refereren naar het noordelijk deel van Bloemhof als ‘klein Turkije’. Zo hebben zij bijvoorbeeld hun eigen supermarkt, kinderdagverblijf, reisbureau en slager. De frontlijnwerkers geven aan dat er in het noordelijk deel van Bloemhof weinig samenhang lijkt te zijn. Het zuidelijk deel van Bloemhof wordt door de frontlijnwerkers omschreven als een deel waarin wel sprake is van samenhang; dit uit zich onder andere in bewoners die meer contact met elkaar hebben, minder accepteren en zich als groep actiever inzetten voor de wijk (respondent 22). In relatie tot de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) zou dit betekenen dat de collectieve weerbaarheid in het zuidelijke deel van Bloemhof hoger is dan in het noordelijk deel. Vanwege de geslotenheid van de Turkse gemeenschap is het echter niet mogelijk om te stellen dat dit ook daadwerkelijk zo is. Het is immers goed mogelijk dat er binnen de Turkse gemeenschap wel degelijk sprake is van samenhang en daarmee een hoge collectieve weerbaarheid, maar dat dit voor de buitenwereld niet te zien is. De geslotenheid waar de frontlijnwerkers het over hebben sluit echter wel aan bij het beeld dat er een norm ‘buiten is buiten’ heerst onder de – in dit geval – Turkse bewoners. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop de collectieve weerbaarheid verhoogd moet worden; Bloemhof noord en zuid lijken niet op dezelfde wijze benaderd te kunnen worden.

Gemeenschappelijk doel

De frontlijnwerkers is verder gevraagd of zij ervaren dat bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid als gemeenschappelijk doel zien. Vier van de zes frontlijnwerkers geven aan dat zij het gevoel hebben dat dit niet zo is; dit komt overeen met het gehanteerde normatieve kader van de bewoners. Eén frontlijnwerker heeft het gevoel dat alle bewoners wel een veilige en leefbare wijk willen maar niet weten hoe zij kunnen bijdragen aan het realiseren ervan. Bij één frontlijnwerker is het onderwerp niet concreet genoeg aan bod gekomen.

Betrokkenheid bewoners

In het verlengde van een gemeenschappelijk doel is de frontlijnwerker gevraagd hoe zij de betrokkenheid van de bewoners bij de wijk ervaren. Hieruit blijkt dat alle frontlijnwerkers de betrokkenheid van de bewoners laag vinden en het steeds eenzelfde groep bewoners is die zich actief inzet voor de wijk; dit komt overeen met het beeld dat door de bewoners zelf wordt geschetst. De frontlijnwerkers geven twee verklaringen voor de lage betrokkenheid: (1) bewoners zijn vooral bezig met overleven en zijn hierdoor niet bezig met wat er buiten gebeurt en (2) onder een groot deel van de bewoners lijkt de norm ‘buiten is buiten’ te heersen wat ertoe leidt dat bewoners zich niet verantwoordelijk voelen voor wat er in de wijk gebeurt. *“Nou ik denk dat, nou ja wat ik al zei he, buiten is buiten. Dat is wel een gemeenschappelijke norm”* (respondent 18).

Als de antwoorden van de frontlijnwerkers die werkzaam zijn in Bloemhof noord vergeleken worden met de antwoorden van de frontlijnwerkers die werkzaam zijn in Bloemhof zuid, dan lijkt deze norm vooral te gelden voor de bewoners van Bloemhof noord. Zo stelt respondent 17:

“Ja nee vooral Bloemhof noord hoor, zuid is schoner. Dat is echt daar moet je maar eens doorheen gaan en daar vegen ze ook geen 6 keer in de week... noord daar vegen ze 6 keer in de week, alleen op zondag niet”.

De frontlijnwerker doelt hierbij op het verschil tussen bewoners van noord en zuid als het gaat over het op straat zetten van vuil en de houding van bewoners als het gaat over de verantwoordelijkheid voor de buitenruimte. Daarnaast valt op dat de frontlijnwerkers die het in hun antwoord hebben over bewoners die wel betrokken zijn bij de wijk, dat vooral de frontlijnwerkers zijn die werkzaam zijn in het zuidelijk deel van Bloemhof.

Sociale normen

Als de frontlijnwerkers gevraagd wordt naar hun beeld van de sociale normen van bewoners dan komt dit ook naar voren. Geen van de frontlijnwerkers heeft het idee dat bewoners dezelfde sociale normen delen. Wat echter opvalt aan de antwoorden van de frontlijnwerkers zijn de sociale norm(en) die kenmerkend lijken te zijn voor vooral de Turkse gemeenschap. De Turkse gemeenschap wordt op verschillende manieren als zeer gesloten omschreven. De frontlijnwerkers geven voorbeelden waarbij naar voren komt dat het ‘not done’ is om informatie te delen met de politie en/of gemeente. *“Sterker nog, ook al weten ze wie ingebroken heeft... dan krijg je het nog niet te weten. Zo gesloten is die gemeenschap dat ze het niet eens... zelfs dat soort informatie gaan ze niet delen”* (respondent 19).

Een opvallende uitspraak van één van de frontlijnwerkers (respondent 22), wanneer het gaat over het afkeuren van crimineel gedrag, is dat bewoners schijnbaar onderscheid maken tussen daadwerkelijk crimineel gedrag zoals inbreken, vernielen, stelen, etc. en ‘fraudegevoelige’ criminaliteit zoals het frauderen met een uitwonende studiebeurs of PGB-budgetten.

De frontlijnwerker stelt dat een groot deel van de bewoners laatstgenoemde niet als vorm van criminaliteit zien maar als een manier van overleven.

4.2.3 SGBO

De respondenten van het SGBO omschrijven de wijkcultuur van Bloemhof door aan te geven dat de wijk als drie aparte delen beschouwd moet worden: Bloemhof noord, midden en zuid. Het onderscheid wordt ook door het SGBO gebaseerd op basis van de etnische samenstelling van de bevolking. In Bloemhof noord is sprake van een hoge concentratie allochtonen, in Bloemhof midden is een ‘gevarieerd deel’ (respondent 26) en in Bloemhof zuid is er vooral sprake van een hoge concentratie autochtonen. Uit de antwoorden van de respondenten van het SGBO kan opgemaakt worden dat de samenstelling invloed heeft op de sociale interactie tussen bewoners; dit is in lijn met het beeld dat door de bewoners en frontlijnwerkers geschetst wordt. Het meest opvallende verschil uit zich volgens de respondenten van het SGBO in de wijze waarop bewoners betrokken zijn bij wat er buiten gebeurt: *“Veel mensen zijn teruggetrokken, doen de deur dicht... lastig. Buiten dat is voor de overheid. Mijn kinderen, als die buiten spelen daar moet de overheid opletten daar ben ik niet van... ik doe dat binnen”* (respondent 26). Verderop in het interview geeft de respondent expliciet aan dat dit vooral voor Bloemhof noord geldt door te stellen: *“De Turkse gemeenschap in noord, ik denk dat ze met elkaar bezig zijn en ze leven een beetje hun wereldje in dat geheel en ze houden zich met andere dingen bezig. Dat gevoel heb ik”*. Het beeld dat er in Bloemhof zuid meer samenhang lijkt te zijn wordt ook door de respondenten van het SGBO bevestigd; zo blijkt dat er in Bloemhof zuid twee groepen ‘Buurt Bestuurt’ zijn, een groep bewoners die eenmaal per week door de wijk lopen en zowel directe als indirecte informele sociale controle uitoefenen.

Op basis van de gehanteerde normatieve kaders van de respondenten van het SGBO ontstaat het beeld dat er een vaste groep bewoners is die het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk als gemeenschappelijk doel zien. Dit komt overeen met het beeld dat geschetst wordt door de frontlijnwerkers als ook door de bewoners. Opmerkelijk is dat één van de respondenten aangeeft dat het voor andere bewoners – buiten de desbetreffende groep – moeilijk is om mee te doen: *“Nou jawel, zich toe-eigenen, jawel. Zich toe-eigenen en een zekere status daaruit halen dus dat willen ze zeker niet verliezen”* (respondent 26). De respondent geeft hierbij als verklaring dat de groep het buitenstaanders moeilijk maakt om mee te doen door nadrukkelijk hun eigen ‘cultuur’ te manifesteren. Het beeld ontstaat dat de vaste groep bewoners die zich actief inzetten voor hun wijk selectief zijn in wie zij hierbij betrekken: *“Het is niet zo dat iedereen heel makkelijk mee kan doen met die klit”* (respondent 26). Het is mogelijk dat de groep hiermee het verhogen van de collectieve weerbaarheid in de weg zit doordat het op die manier andere bewoners kan demotiveren om zich in te zetten voor de wijk.

De verklaringen die de respondenten van het SGBO geven voor de lage betrokkenheid van bewoners lijken samen te hangen met de sociale normen van bewoners. Vooral de Turkse

gemeenschap binnen Bloemhof noord wordt door de respondenten van het SGBO ervaren als een groep die in hun eigen wereld leeft (respondent 26) en weinig aandacht heeft voor wat er buiten op straat gebeurt. Dit is in lijn met de gehanteerde normatieve kaders van de frontlijnwerkers en de bewoners en maakt het hiermee aannemelijker dat Bloemhof noord en Bloemhof zuid niet op dezelfde wijze benaderd kunnen worden als het gaat over het verhogen van de collectieve weerbaarheid.

4.2.4 Bevindingen – sociale cohesie

De normatieve kaders die de respondenten hanteren ten opzichte van het concept *sociale cohesie* geven het volgende weer. Ten eerste wordt Bloemhof door de respondenten omschreven als een wijk waarin de bewoners op eigen ‘eilandjes’ leven. Deze eilandjes zijn gebaseerd op de etniciteit van de bewoners. De mate van interetnisch contact tussen de bewoners van Bloemhof lijkt laag te zijn; het merendeel van de respondenten geeft aan dat de verschillende etniciteiten niet mengen. Twee respondenten blijken dagelijks interetnisch contact te hebben en het valt dan ook op dat zij een positievere houding ten opzichte van andere etniciteiten hebben. De etniciteit van bewoners van Bloemhof lijkt sterk samen te hangen met de locatie van hun wijk en daarmee ook met de samenstelling van Bloemhof. Meerdere respondenten geven aan dat Bloemhof verdeeld moet worden in twee delen: Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Het onderscheid tussen beide delen is gebaseerd op de etniciteit van de bewoners. Bloemhof noord wordt gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van Turkse bewoners en Bloemhof zuid juist door een oververtegenwoordiging van autochtone bewoners. De Turkse gemeenschap wordt door veel respondenten als zeer gesloten ervaren.

Ten tweede lijkt er onder de bewoners van Bloemhof geen sprake te zijn van een gemeenschappelijk doel als het gaat over het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Het merendeel van de respondenten geeft aan dat bewoners nauwelijks betrokken zijn bij wat er in hun wijk gebeurt. Uit de gehanteerde normatieve kaders komt naar voren dat bewoners over het algemeen niet dezelfde sociale normen delen; dit geldt voor zowel Bloemhof noord als Bloemhof zuid. In Bloemhof noord lijkt er echter een gedeelde sociale norm te heersen waarbij de bewoners zich niet verantwoordelijk voelen voor de buitenruimte. In Bloemhof zuid lijkt de betrokkenheid zich juist te beperken tot een vaste groep bewoners. Dit heeft gevolgen voor de mate waarin de respondenten verwachten dat andere buurtbewoners zich in zullen zetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Beredeneerd vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) heeft dit dan ook invloed op de mate waarin bewoners informele sociale controle zullen uitoefenen. De respondenten die verwachten dat andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor hun wijk betreft de vaste groep bewoners die zich actief inzetten voor de wijk. De empirische bevindingen sluiten hiermee enerzijds aan bij de theorie die stelt dat gedeelde verwachtingen invloed hebben op de mate waarin informele sociale controle uitgeoefend wordt, maar anderzijds geven zij ook onderbouwing aan de relevantie van contact om gedeelde verwachtingen te kunnen hebben. Bij de gehanteerde normatieve kaders van

bewoners ten opzichte van het concept *vertrouwen* werd dit ook door één respondent heel duidelijk verwoord.

Het lijkt er op dat Bloemhof zuid momenteel de beste context biedt voor het verhogen van de collectieve weerbaarheid omdat bewoners in dat deel van Bloemhof actiever betrokken zijn bij wat er buiten gebeurt. De geslotenheid van de Turkse gemeenschap maakt het echter lastig om te stellen dat dit ook daadwerkelijk zo is. Het is immers goed mogelijk dat er binnen de Turkse gemeenschap wel degelijk sprake is van een hoge collectieve weerbaarheid maar dat dit naar de buitenwereld toe niet zichtbaar is.

4.3 Sociale controle

De collectieve weerbaarheidstheorie stelt dat de mate waarin bewoners (informele) sociale controle uitoefenen invloed heeft op de aanwezige criminaliteit binnen een wijk (Sampson et al., 1997). Bewoners dienen hiertoe gedeelde verwachtingen te hebben over de wijze waarop de informele sociale controle uitgeoefend dient te worden. Binnen het onderzoek is de respondenten daarom gevraagd naar de wijze waarop zij vinden dat informele sociale controle uitgeoefend dient te worden en of zij van andere buurtbewoners verwachten dat zij informele sociale controle zullen uitoefenen. Verondersteld wordt dat dit een indicatie geeft van de mate waarin bewoners van Bloemhof gedeelde verwachtingen hebben met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle en daarmee op de mate waarin er sprake is van collectieve weerbaarheid binnen Bloemhof.

4.3.1 Bewoners

Binnen het onderzoek is – in navolging van Verwer & Walberg (2012) – onderscheid gemaakt tussen twee vormen van informele sociale controle; directe informele sociale controle en indirecte informele sociale controle. Beide vormen van informele sociale controle kunnen door bewoners uitgeoefend worden om de collectieve weerbaarheid van hun wijk te verhogen. In de interviews is bewoners dan ook gevraagd naar hun perceptie ten opzichte van beide vormen van informele sociale controle. Daarnaast is bewoners ook gevraagd naar hun verwachting ten opzichte van het uitoefenen van informele sociale controle door andere buurtbewoners. Het uitgangspunt hierbij is om een beter beeld te krijgen van de aanwezigheid van gedeelde verwachtingen onder bewoners van Bloemhof alsmede van het vertrouwen tussen bewoners onderling en het vertrouwen van bewoners in de overheid.

Directe informele sociale controle heeft betrekking op handelingen die bewoners zelf kunnen uitoefenen om het gedrag van andere buurtbewoners te corrigeren; de meest voor de hand liggende manier om dit te doen is door andere bewoners aan te spreken op afwijkend en/of crimineel gedrag. Een andere vorm van directe informele sociale controle is bijvoorbeeld door op het huis van de burens te letten. In het kader van dit onderzoek is er echter specifiek gevraagd naar het aanspreken van andere buurtbewoners op afwijkend en crimineel gedrag omdat aangenomen wordt dat bewoners eerder de politie zullen bellen als ze bijvoorbeeld zien dat er ingebroken wordt bij het huis van de burens en er hiermee sprake is van het uitoefenen van indirecte informele sociale controle.

Van de 16 bewoners geven er 13 aan andere buurtbewoners wel aan te spreken op afwijkend en crimineel gedrag. Er zijn een paar factoren die hierbij een opvallende rol spelen. Vier bewoners geven duidelijk aan dat zij kinderen wel aan zullen spreken op gedrag maar volwassenen niet, of alleen iemand aanspreken als het een bekende is. De voornaamste reden hiervoor lijkt te maken te hebben met angst voor de gevolgen. Zo stelt respondent 12:

“Weet je wat het is met mensen die dingen of vuil gooien ofzo... soms eh, als je mensen aanspreekt dan krijg je een grote bek terug dus om eerlijk te zijn als iemand dat doet ik zeg er niks van”.

De terughoudendheid van de bewoner met betrekking tot het uitoefenen van directe informele sociale controle lijkt samen te hangen met de verwachting die de bewoner heeft van de uitkomst ervan. Doordat de bewoner verwacht dat andere buurtbewoners er niet goed op reageren kiest zij ervoor om geen directe informele sociale controle uit te oefenen. Dit sluit aan bij de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) die stelt dat verwachtingen met betrekking tot de doeltreffendheid van de uitoefening van informele sociale controle invloed hebben op de bereidwilligheid van bewoners om daadwerkelijk informele sociale controle uit te oefenen. Respondent 15 versterkt dit beeld door te stellen: *“Ik zou graag uit mijn raam schreeuwen he wat ben je aan het doen enzo maar ik ben bang wat achteraf kan gebeuren”*. De uitoefening van directe informele sociale controle lijkt beperkt te worden doordat bewoners verwachten dat het uitoefenen ervan negatieve consequenties zal hebben.

Tijdens het verloop van de interviews werd steeds meer duidelijk dat bewoners – in relatie tot het uitoefenen van directe informele sociale controle – onderscheid maken tussen vormen van overlast en vormen van criminaliteit. Als het gaat over criminaliteit zoals drugshandel, inbraak of vechtpartijen geven nog maar zes bewoners aan directe informele sociale controle uit te oefenen. De overige 10 bewoners doen dit niet omdat zij aangeven bang te zijn voor de gevolgen ervan.

Het uitoefenen van indirecte informele sociale controle – bijvoorbeeld door de politie en/of gemeente te bellen – is in dergelijke gevallen een ‘veiliger’ alternatief doordat bewoners hierbij niet zelf de confrontatie hoeven aan te gaan. Er wordt verondersteld dat de angst voor de gevolgen van het uitoefenen van informele sociale controle bij indirecte informele sociale controle een minder grote invloed heeft op de bereidwilligheid van bewoners, dan bij het uitoefenen van directe informele sociale controle. Uit de interviews blijkt dat 14 van de 16 bewoners dan ook indirecte informele sociale controle zouden uitoefenen.

Zo stelt respondent 8:

“We hebben hier aan de overkant, die jongen is dan met een Turks meisje getrouwd en die slaat ze van haver tot gort midden in de nacht en dan hoor je dat geschreeuw dat horen wij dan ook want wij slapen met open ramen. En niemand durft te bellen. Toen heb ik dus gebeld en dan denk ik van... en dat gebeurt nog hoor en er is er geen 1 die belt”.

De bewoner geeft hiermee twee belangrijke punten weer. Enerzijds heeft de bewoner de verwachting dat het inschakelen van de politie een effectieve manier is om de betreffende situatie op te lossen. Een positieve verwachting ten opzichte van de doeltreffendheid van de indirecte informele sociale controle lijkt daarom samen te hangen met de mate van vertrouwen. De empirische bevindingen sluiten hiermee aan bij de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997). Anderzijds geeft de bewoner ook aan dat het merendeel van de andere buurtbewoners de politie niet zal bellen. Vanuit de theorie beredeneerd zou dit betekenen dat er een lage bereidwilligheid is tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle; andere bewoners doen het niet dus waarom zou ik het wel doen?

Een mogelijke verklaring voor het wel uitoefenen van indirecte informele sociale controle zou kunnen liggen in de rol die de bewoner heeft als vrijwilliger binnen de wijk. Bij het onderlinge vertrouwen tussen bewoners en de verwachting dat andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk bleek dat vooral de bewoners die als vrijwilliger actief zijn positief antwoorden. Verondersteld wordt dat dit samenhangt met de mate van contact en de invloed daarvan op het vertrouwen; hetzelfde mechanisme lijkt hier te gelden voor het vertrouwen van de bewoner in de effectiviteit van het uitoefenen van indirecte informele sociale controle, ondanks de verwachting dat andere buurtbewoners dit niet zouden doen. Uit het interview bleek dat de bewoner frequent persoonlijk contact heeft met de politie waardoor het vertrouwen dusdanig groot is dat dit niet beïnvloed lijkt te worden door de negatieve verwachting ten opzichte van de bereidwilligheid van andere buurtbewoners. Het lijkt hiermee de invloed van contact ten opzichte van de mate van vertrouwen te onderstrepen.

Er zijn twee bewoners die heel nadrukkelijk aangeven de politie en/of gemeente niet te zullen bellen omdat ze verwachten dat het geen zin heeft. Opvallend genoeg zijn dit geen bewoners die zich actief inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk, wat de veronderstelling dat persoonlijk contact met de politie invloed heeft op de verwachting over de doeltreffendheid en daarmee ook op de mate van vertrouwen bevestigt. Van de bewoners die aangeven de politie en/of gemeente wel in te schakelen zijn er drie bewoners waarbij een vorm van terughoudendheid lijkt te heersen; zij geven aan dat ze liever geen meldingen maken maar zien het als een ‘noodzakelijk kwaad’. Wat echter opvalt, is dat er zes bewoners zijn die aangeven te twijfelen over de meldingsbereidheid van andere buurtbewoners.

Zo stellen respondent 11 en 14 als hen gevraagd wordt of zij verwachten dat andere bewoners de politie zullen bellen: *“Heel weinig_(respondent 14). Heel weinig. ... (respondent 11). Ja, gebeurt weinig”* (respondent 14) en als er gesproken wordt over het anoniem melden bij Meld Misdaad Anoniem stelt respondent (13): *“Maar klopt, ik vertrouw heel erg van anoniem maar deze mensen vertrouwen dat niet. Nee”*.

De antwoorden van deze bewoners sluiten aan bij wat respondent 8 eerder aangaf bij het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Daarnaast zetten ook deze bewoners zich als vrijwilliger actief in voor hun wijk. Het beeld ontstaat dan ook dat er op dit punt rekening gehouden moet worden met de rol van sommige bewoners en de invloed die dit kan hebben op hun antwoorden. Het merendeel van de bewoners die positief zijn over de doeltreffendheid van de politie en/of gemeente zijn bewoners die als vrijwilliger actief zijn. Dit betekent echter niet dat er op basis van hun antwoorden geen conclusie getrokken kan worden. Het feit dat zij positief zijn ten opzichte van de doeltreffendheid van de politie en/of gemeente en daarmee bereid zijn om vormen van indirecte informele sociale controle uit te oefenen lijkt voort te komen vanuit het contact dat zij als vrijwilliger hebben met de politie en/of gemeente. Dit positieve effect kwam ook naar voren bij de gehanteerde kaders van bewoners ten opzichte van het vertrouwen in de gemeente en/of politie. Het persoonlijk contact lijkt een grote invloed te hebben op de mate van vertrouwen en daarmee de verwachtingen over de doeltreffendheid van als ook de bereidheid tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Dit zou tevens de discrepantie kunnen verklaren tussen de mate waarin respondenten de overheid, politie en/of gemeente vertrouwen en daarmee hun bereidheid tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Degene die vertrouwen hebben in de overheid, gemeente en/of politie zijn overwegend bewoners die zich actief inzetten voor hun wijk, zij zijn dan ook bereid indirecte informele sociale controle uit te oefenen. De bereidheid lijkt verklaard te kunnen worden vanuit het contact dat ze hebben met de politie en/of gemeente. Dezelfde groep vrijwilligers geeft echter ook aan te verwachten dat andere buurtbewoners niet of nauwelijks bereid zijn om indirecte informele sociale controle uit te oefenen. Enerzijds is het lastig om hier een conclusie aan te verbinden omdat ruim de helft van de bewoners zich als vrijwilliger inzetten voor hun wijk. Anderzijds sluit dit wel aan bij de empirische bevinding dat er buiten de groep vrijwilligers om weinig andere buurtbewoners zijn die zich inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) zou dit onderbouwd kunnen worden door te stellen dat de lage bereidheid van de bewoners – buiten de vrijwilligers om – aansluit bij het lage vertrouwen van bewoners in de overheid, gemeente en/of politie. Ervan uitgaande dat de mate van vertrouwen invloed heeft op de bereidheid tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle, wordt dan ook aangenomen dat het uitoefenen van informele sociale controle door bewoners van Bloemhof in werkelijkheid lager is dan het beeld dat ontstaat op basis van de antwoorden van de respondenten. Dit komt tevens overeen met de lage meldingsbereidheid waar door de frontlijnwerkers over wordt gesproken.

Om in kaart te brengen van welk soort vertrouwen er sprake is binnen Bloemhof is bewoners gevraagd naar hoe zij vinden dat sociale controle uitgeoefend dient te worden en of ze verwachten dat het bijdraagt aan het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun woonomgeving; overeenkomsten hierin geven een beeld van de legitimiteit als ook effectiviteit van informele sociale controle. Van de 16 bewoners geven er 12 aan dat het aanspreken van andere buurtbewoners een manier is om informele sociale controle uit te oefenen. 14 bewoners geven aan dat het inschakelen van politie en/of gemeente een manier is waarop informele sociale controle uitgeoefend kan worden. In navolging van het onderscheid dat Verwer & Walberg (2012) maken in relatie tot het soort vertrouwen van bewoners kan op basis van de empirische bevindingen worden gesteld dat bewoners overeenkomstige normatieve opvattingen hebben met betrekking tot de wijze waarop directe en indirecte informele sociale controle uitgeoefend dient te worden. Als er vervolgens gekeken wordt naar de mate waarin bewoners het uitoefenen van informele sociale controle ook als doeltreffend zien voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de wijk ontstaat een ander beeld. Nog steeds geeft het merendeel van de bewoners (10) aan dat het aanspreken van andere bewoners op gedrag en het inschakelen van de politie en/of gemeente doeltreffend is om de leefbaarheid en veiligheid van hun woonomgeving te verbeteren maar zes bewoners geven aan dat dit niet het geval is. Als de antwoorden van deze zes bewoners nader geanalyseerd worden dan valt een aantal factoren op. Zo stelt respondent 16: *“Ja maar tegenwoordig kan je niet alles meer zeggen. Voordat je het weet heb je een mes tussen je ribben, dus je houdt je mond maar”* en stelt respondent 4: *“Ik denk dat heel weinig mensen dat nog doen omdat er eh... ja er zijn ook incidenten hier geweest in de buurt...”*. Onder de bewoners lijkt sprake te zijn van angst als het gaat om het uitoefenen van informele sociale controle. Daarnaast komt ook het vertrouwen van bewoners in de overheid weer naar voren:

“Dus, dat is ook eigenlijk één van de redenen dat ik niet zo heb op de politie want vaak bel je en als je dan belt eh... dan zeg ik ja sorry mevrouw maar daar kunnen wij u daar niet mee helpen of ja weet je, dan krijg je al vaak een nee” (respondent 12).

De bewoner heeft in dit geval een negatieve verwachting met betrekking tot de effectiviteit van de politie, die invloed heeft op de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Dit beeld komt overeen met de lage mate van vertrouwen van bewoners in de overheid, gemeente en/of politie. De empirische bevindingen sluiten hiermee aan bij de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) die stelt dat een negatieve verwachting over de doeltreffendheid van een bepaalde handeling een negatieve invloed heeft op de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Deze negatieve verwachting lijkt echter niet gebaseerd te zijn op een verschil in normatieve opvattingen met betrekking tot de wijze waarop informele sociale controle uitgeoefend zou moeten worden. Het merendeel van de bewoners heeft immers overeenkomstige normatieve opvattingen met betrekking tot de wijze waarop informele sociale controle uitgeoefend dient te

worden. Het merendeel daarvan gelooft ook dat het zal bijdragen aan het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. De lage bereidheid lijkt daarom verklaard te moeten worden vanuit het gebrek aan vertrouwen. In navolging op Verwer & Walberg (2012) wordt daarom geconcludeerd dat er binnen Bloemhof sprake is van *gezond wantrouwen*. Verwer & Walberg (2012) stellen dat bewoners als ook professionals hierbij terughoudend zijn omdat ze in de veronderstelling zijn dat het onder bepaalde omstandigheden niet effectief zal zijn om informele sociale controle uit te oefenen. Dit zou kunnen verklaren waarom bewoners het eerdergenoemde onderscheid maken tussen vormen van overlast en vormen van criminaliteit en daarmee hun eventuele terughoudendheid als het gaat over het uitoefenen van informele sociale controle. Uit angst voor de gevolgen of vanuit een negatieve verwachting dat de politie en/of gemeente er toch niks mee zal doen. De negatieve verwachting wordt vanuit de empirische bevindingen verklaard door een lage mate van vertrouwen.

Verwachting uitoefenen informele sociale controle

De bewoners is ook gevraagd of zij verwachten dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen; het doel hiervan is om een beter beeld te krijgen van de mate waarin bewoners gedeelde verwachtingen hebben met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle. Deze vraag sluit aan bij de vraag naar de mate waarin bewoners verwachten dat andere buurtbewoners zich zullen inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid in de wijk; deze vraag is in paragraaf 4.2.1 besproken. In relatie tot de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) zou een gebrek aan gedeelde verwachtingen een verklaring kunnen geven voor de mate waarin bewoners bereid zijn om informele sociale controle daadwerkelijk uit te oefenen.

Van de 14 bewoners die hier antwoord op gegeven hebben vertrouwen er negen niet op dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen. *“Ja dat zou heel mooi wezen als het ook zou gebeuren maar ik denk dat we daar hier lang op kennen wachten, dat uh... ze durven niks te zeggen”* (respondent 9) of *“Nee, die durven niks. Nee.”* (respondent 3 & 8) zijn antwoorden op de vraag of bewoners erop vertrouwen dat andere buurtbewoners ingrijpen bij overlast en/of crimineel gedrag.

Er is gevraagd naar zowel de uitoefening van directe als ook indirecte vormen van informele sociale controle. *“Nee ik denk het niet. Ik denk niet dat hun dat ook interesseert wat er in de wijk gebeurt zeg maar”* (respondent 7). Het merendeel van de bewoners heeft er geen vertrouwen in dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen. De overige vijf bewoners vertrouwen er wel op dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen.

Dit beeld komt overeen met de mate van het onderlinge vertrouwen tussen buurtbewoners. Als de antwoorden van de bewoners nader geanalyseerd worden dan lijkt het verschil in vertrouwen wederom verklaard te kunnen worden vanuit het sociaal contact dat buurtbewoners met elkaar hebben. Het valt namelijk op dat de bewoners die aangeven er wel op te vertrouwen dat andere buurtbewoners informele sociale controle uitoefenen allen aangeven dat het dan gaat om de mensen die zij kennen:

“Ja niet allemaal maar er zijn wel bewoners die dat wel zullen... dat zijn dan vooral bewoners die bekend zijn voor mij” (respondent 10). Daarnaast valt ook op dat het merendeel van de bewoners die er wel op vertrouwen dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen, bewoners zijn die als vrijwilliger actief zijn binnen hun wijk. Het verschil in vertrouwen lijkt verklaard te kunnen worden doordat zij als vrijwilliger meer actief zijn en daardoor meer contact hebben met andere buurtbewoners; sociaal contact heeft invloed op de mate waarin sociale controle uitgeoefend wordt (Wittebrood, 2000). Met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle kan beredeneerd worden dat sociaal contact invloed heeft op het tot stand komen van gedeelde verwachtingen. Gedeelde verwachtingen over de doeltreffendheid en daadwerkelijke uitoefening van informele sociale controle beïnvloeden vervolgens weer het vertrouwen (Sampson et al., 1997; Verwer & Walberg, 2012). Op deze wijze kan onderbouwd worden dat bewoners die meer actief zijn als vrijwilliger ook meer vertrouwen hebben in andere buurtbewoners en een positievere verwachting hebben ten opzichte van het uitoefenen van informele sociale controle door andere buurtbewoners. Op basis van de theorie zou verwacht worden dat deze groep bewoners dan ook meer bereid zullen zijn om zelf informele sociale controle uit te oefenen en dit blijkt ook uit de empirische bevindingen.

De collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) stelt dat het uitoefenen van informele sociale controle afhankelijk is van vertrouwen en gedeelde verwachtingen met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle. Op basis van de antwoorden van de bewoners volgt de conclusie dat het onder de bewoners ontbreekt aan gedeelde verwachtingen over de uitoefening van informele sociale controle. Het valt namelijk op dat de bewoners die aangeven er niet op te vertrouwen dat andere buurtbewoners informele sociale controle zullen uitoefenen de perceptie hebben dat andere buurtbewoners niet geïnteresseerd zijn in wat er in hun wijk gebeurt en/of dat andere buurtbewoners geen informele sociale controle zullen uitoefenen omdat ze bang zijn voor de gevolgen.

4.3.2 Frontlijnwerkers

Het onderscheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid dat door de frontlijnwerkers steeds expliciet genoemd wordt komt ook duidelijk terug als de frontlijnwerkers gevraagd wordt naar hoe zij de informele sociale controle binnen de wijk ervaren. Alle zes de frontlijnwerkers geven in hun antwoord blijk van verschillen tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Uit de antwoorden van de frontlijnwerkers kan worden opgemaakt dat in Bloemhof zuid door bewoners meer directe informele sociale controle uitgeoefend wordt dan in Bloemhof noord. Er moet echter rekening gehouden worden met de geslotenheid van de Turkse gemeenschap die in Bloemhof noord oververtegenwoordigd is. Het is goed mogelijk dat men binnen de gemeenschap wel degelijk directe informele sociale controle uitoefent maar dat dit voor de ‘buitenwereld’ niet zichtbaar is.

Zo stelt respondent 22:

“Ik heb heel weinig meldingen van Turken onderling over bijvoorbeeld overlast. Heel weinig want daar gaat dat wel goed mee, als je over Turken praat. Wat heel vaak dan opkomt is bijvoorbeeld 2 verschillende culturen die meldingen van elkaar maken maar bijvoorbeeld sec Turken onderling dat maak ik maar weinig mee hoor”

De frontlijnwerker lijkt hiermee te impliceren dat problemen binnen de Turkse gemeenschap zelf opgelost worden. Er kan niet zonder meer worden gesteld dat er binnen de Turkse gemeenschap geen problemen zijn; het is echter niet of minder zichtbaar voor de buitenwereld.

Met betrekking tot het verhogen van de collectieve weerbaarheid moet er dan ook rekening worden gehouden met de geslotenheid van de Turkse gemeenschap. Dit kwam ook al naar voren bij de gehanteerde normatieve kaders van de frontlijnwerkers ten opzichte van de sociale cohesie en de heersende sociale normen binnen Bloemhof.

Het uitoefenen van indirecte informele sociale controle is daarentegen wel zichtbaar. Ook hierin wordt door de zes frontlijnwerkers duidelijk onderscheid gemaakt tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Zo stelt respondent 21: *“Je merkt ook wel het gedeelte inderdaad waar de buitenlandse mensen zitten dat daar inderdaad wat minder gemeld wordt dan waar meer Nederlandse mensen zitten in mijn wijk”*.

Het verschil hierin wordt door de frontlijnwerkers verklaard door (1) verschillen in culturele kenmerken en (2) een taalachterstand bij een gedeelte van de bewoners. Het verschil in culturele kenmerken lijkt samen te hangen met een bepaalde mate van wantrouwen richting de overheid als ook met de sociale norm dat men binnen de cultuur niet over elkaar praat; (respondent 22). Daarnaast geven drie frontlijnwerkers expliciet aan dat zij ervaren dat taalachterstand voor bewoners een drempel is om indirecte informele sociale controle uit te oefenen. Idealiter was er op dit punt in de analyse een vergelijking gemaakt met politiegegevens over het meldgedrag van bewoners uit Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Binnen de gestelde onderzoekstermijn was het echter niet mogelijk om over deze gegevens te beschikken. Het beeld dat de frontlijnwerkers schetsen komt echter wel overeen met de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners.

4.3.3 SGBO

De normatieve kaders die de respondenten van het SGBO hanteren komen overeen met die van de bewoners en de frontlijnwerkers. Wederom wordt er onderscheid gemaakt tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid waarbij aangegeven wordt dat bewoners van Bloemhof zuid elkaar wel op gedrag aanspreken als ook eerder misstanden zullen melden bij de gemeente en/of politie. Bewoners van Bloemhof noord daarentegen spreken elkaar niet of nauwelijks aan, en als dit wel gebeurt dan gebeurt het eigenlijk alleen maar binnen de eigen cultuur (respondent 25 & 26).

Dit versterkt het beeld van de geslotenheid van de Turkse gemeenschap en vergroot de relevantie van een gedifferentieerde benadering voor het verhogen van de collectieve weerbaarheid.

Verklaringen voor het niet uitoefenen van directe en indirecte informele sociale controle hangen volgens de respondenten van het SGBO vooral samen met een eventuele taalachterstand en/of de angst voor de gevolgen. Zo stelt respondent 25:

“Of ze hebben er geen zin in, dat is het probleem van de overheid... of ik vind er wel wat van, ik heb er ook last van maar ik durf het niet te melden want als ik meld dan ligt er morgen een steen door mijn ruit. Hoe vaak ik dat wel niet gehoord heb”.

Het beeld dat de respondent hier schetst komt sterk overeen met de angst waar bewoners het zelf over hebben. Het geeft hiermee een extra onderbouwing aan de verklaring dat angst negatief samenhangt met de verwachting van bewoners ten opzichte van het uitoefenen van indirecte informele sociale controle en daarmee op de bereidwilligheid om dit daadwerkelijk te doen.

4.3.4 Bevindingen - sociale controle

De normatieve kaders die de respondenten hanteren ten opzichte van het concept *sociale controle* geven het volgende weer. Allereerst blijkt dat het merendeel van de bewoners andere buurtbewoners wel zouden aanspreken op afwijkend gedrag maar dat er een zekere terughoudendheid is ten opzichte van het aanspreken van volwassenen. Op dit punt maken bewoners dan ook onderscheid tussen het aanspreken van andere buurtbewoners bij vormen van overlast en het aanspreken van andere buurtbewoners bij vormen van criminaliteit. Bij laatstgenoemde zijn bewoners minder of niet bereid om directe informele sociale controle uit te oefenen. In dit geval lijkt het uitoefenen van indirecte informele sociale controle een voor de hand liggend alternatief. Uit de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners komt dan ook naar voren dat het merendeel wel bereid is om de politie en/of gemeente in te schakelen indien nodig. Er lijkt hierbij echter wel een bepaalde mate van terughoudendheid te heersen die beïnvloed wordt door enerzijds de angst voor de gevolgen van het uitoefenen van directe informele sociale controle en anderzijds door het beperkte vertrouwen van bewoners in de overheid. Er heerst hierdoor een negatieve verwachting ten opzichte van de effectiviteit van het uitoefenen van informele sociale controle. De empirische bevindingen sluiten hiermee aan bij wat Verwer & Walberg (2012) *gezond wantrouwen* noemen. Bewoners delen grotendeels dezelfde normatieve opvattingen met betrekking tot de wijze waarop informele sociale controle uitgeoefend dient te worden maar hebben een negatieve verwachting ten opzichte van de doeltreffendheid hiervan. De negatieve verwachting heeft vervolgens invloed op de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen.

Uit de gehanteerde normatieve kaders van de frontlijnwerkers en het SGBO komt wederom het onderscheid tussen Bloemhof noord en zuid expliciet naar voren. Het voornaamste hierbij is de

geslotenheid van de Turkse gemeenschap in het noordelijk deel van Bloemhof, wat gevolgen lijkt te hebben voor de (zichtbare) uitoefening van informele sociale controle. Zo blijkt dat de meldingsbereidheid vanuit de Turkse gemeenschap erg laag is en ontstaat de indruk dat zij een lagere mate van betrokkenheid bij de buitenruimte voelen dan de bewoners van Bloemhof zuid. Het onderscheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid moet worden meegenomen bij de formulering van de uiteindelijke aanbevelingen.

4.4 Sociale relaties

De collectieve weerbaarheidstheorie stelt dat vertrouwen en gedeelde verwachtingen invloed hebben op de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997). In het verlengde hiervan stelt Wittebrood (2000) dat residentiële mobiliteit invloed heeft op de mogelijkheden voor bewoners om langdurige sociale relaties met elkaar aan te gaan en daarmee op de mogelijkheid tot het uitoefenen van sociale controle. Dit impliceert dat sociaal contact hierbij een belangrijke rol speelt. Er is daarom onderzocht wat het normatieve kader van de respondenten is ten opzichte van het concept *sociale relaties* om zodoende te onderzoeken wat de invloed van dit concept is ten opzichte van vertrouwen, de totstandkoming van gedeelde verwachtingen en daarmee de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle.

4.4.1 Bewoners

Uit de analyse van de antwoorden van de bewoners blijkt dat zij allen (16 respondenten) aangeven goed sociaal contact te hebben met andere buurtbewoners binnen de buurt. De helft van de bewoners is echter werkzaam als vrijwilliger en vanuit die rol actiever betrokken bij de wijk. Het is daarom de vraag in hoeverre hun antwoorden hierin representatief zijn voor de rest van de bewoners. Om toch een beter beeld te krijgen van het sociaal contact tussen bewoners in de wijk is de bewoners ook gevraagd om het sociaal contact in het algemeen te omschrijven. Hieruit komt vooral naar voren dat het contact tussen de bewoners zich beperkt tot de eigen etnische groep.

“Wilde ik een straatfeest geven. Ben ik naar alle mensen gegaan of ze dus mee wilde doen, ze mochten allemaal de eigen eh prakkie zeg maar, wat ze dus klaar willen... Marokkaanse, Marokkaans, Surinaams... Weet je wat ze tegen mij zeiden? Nee dat doe ik wel met mijn eigen volk” (respondent 8).

Het beeld dat de bewoner hier schetst komt overeen met de gehanteerde normatieve kaders van de bewoners, frontlijnwerkers als ook het SGBO met betrekking tot de wijkcultuur van Bloemhof. Verklaringen die de bewoners hier zelf voor geven zijn een lage betrokkenheid van andere buurtbewoners bij de wijk, culturele verschillen en de daarbij horende sociale normen en waarden als ook het niet spreken van de Nederlandse taal.

De bewoners is daarnaast ook gevraagd hoe zij het verhuisgedrag van andere buurtbewoners binnen de wijk ervaren, om de invloed van residentiële mobiliteit te onderzoeken. Het onderwerp komt echter slechts bij 5 bewoners concreet genoeg aan de orde; het is daarom niet mogelijk om in het kader van dit onderzoek hier uitspraken over te doen.

4.4.2 Frontlijnwerkers

Het beeld dat de frontlijnwerkers schetsen van het sociaal contact tussen bewoners sluit aan bij hoe bewoners het sociaal contact binnen de wijk zelf omschrijven. Bewoners van Bloemhof leven als “*gescheiden groepjes*” (respondent 17), waarbij het onderscheid gerelateerd lijkt te zijn aan de etniciteit van bewoners. Door de frontlijnwerkers wordt wederom een onderscheid gemaakt tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid. Zo stelt respondent 19:

“Als je in Bloemhof zuid zit dan zie je toch dat er veel meer sociaal contact is onderling en dat men veel meer geneigd is zich open te stellen voor kennismaking en dingen doen voor elkaar, dat soort dingen”.

De vraag is alleen wat de invloed van de samenstelling van de wijk(en) hierbij is; enerzijds kan het zo zijn dat bewoners geen contact willen met mensen van een andere etniciteit maar anderzijds is het ook mogelijk dat men de mogelijkheden niet heeft vanwege de samenstelling van de wijk.

Over de invloed van residentiële mobiliteit zijn de frontlijnwerkers niet eenduidig genoeg om daar een uitspraak over te kunnen doen. Het onderscheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid zoals dat is besproken bij de context van Bloemhof in paragraaf 1.2.1 komt niet terug in de antwoorden van de frontlijnwerkers.

4.4.3 SGBO

De respondenten van het SGBO ervaren dat bewoners veel sociaal contact met elkaar hebben maar dat dit meestal beperkt blijft tot bewoners met dezelfde etniciteit. Er is weinig tot geen sprake van interetnisch contact, wat zowel voor Bloemhof noord als Bloemhof zuid lijkt te gelden. Bewoners in Bloemhof noord – voornamelijk Turken – hebben nagenoeg alleen contact met andere Turken en in Bloemhof zuid waar vooral autochtonen wonen, heeft men eigenlijk alleen contact met andere autochtonen. De gehanteerde normatieve kaders van het SGBO komen hiermee overeen met die van de bewoners en frontlijnwerkers.

4.4.4 Bevindingen – sociale relaties

Als de normatieve kaders van de respondenten – ten opzichte van het concept *sociale relaties* – worden geanalyseerd vallen er een aantal dingen op. Ten eerste geven alle bewoners aan goed sociaal contact te hebben met andere buurtbewoners. Er is hierbij niet doorgevraagd met wie men dan vooral contact heeft. Op basis van de normatieve kaders ten opzichte van het concept *vertrouwen* alsmede het concept *sociale cohesie* wordt echter aangenomen dat dit contact zich vooral beperkt tot de

buurtbewoners die men kent. Er moet hierbij wel rekening worden gehouden met het feit dat de helft van de bewoners als vrijwilliger actief is. Hun rol als vrijwilliger heeft mogelijk invloed op hun perceptie ten opzichte van het sociaal contact met andere buurtbewoners. Doordat zij als vrijwilliger actief zijn hebben zij wellicht meer contact met andere buurtbewoners dan bewoners die niet als vrijwilliger actief zijn.

Ten tweede valt het op dat bij zowel de bewoners, de frontlijnwerkers alsmede bij het SGBO het gebrek aan interetnisch contact naar voren komt. Verklaringen die hiervoor gegeven worden zijn een verschil in betrokkenheid van andere buurtbewoners, culturele verschillen alsmede het niet machtig zijn van de Nederlandse taal.

Er kan tenslotte niks worden gezegd over de invloed van residentiële mobiliteit met betrekking tot de mogelijkheden voor bewoners om duurzame sociale relaties met andere buurtbewoners aan te gaan. Er kan daarom ook – binnen dit onderzoek – niet gesteld worden dat residentiële mobiliteit invloed heeft op de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen.

Op basis van de empirische bevindingen kan echter wel de conclusie worden getrokken dat het gebrek aan interetnisch contact invloed lijkt te hebben op het onderlinge vertrouwen tussen de verschillende etnische groepen binnen Bloemhof. De gehanteerde normatieve kaders van de respondenten ten opzichte van het concept *vertrouwen* bevestigen dit ook. Een gebrek aan vertrouwen heeft een negatieve invloed op de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997). Dit impliceert dat de etnische groepen verschillen in hun bereidwilligheid ten opzichte van het uitoefenen van informele sociale controle. Deze veronderstelling wordt vanuit de empirische bevindingen ook bevestigd. Bij het normatieve kader ten opzichte van de uitoefening van informele sociale controle wordt er gewezen op een zichtbaar onderscheid tussen bewoners van Bloemhof noord en Bloemhof zuid met betrekking tot de uitoefening van indirecte informele sociale controle. De empirische bevindingen zijn hiermee in lijn met de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) en lijken het belang van contact in relatie tot vertrouwen te onderstrepen. De empirische bevindingen sluiten hiermee ook aan bij Wittebrood (2000) die stelt dat sociale relaties invloed hebben op de uitoefening van sociale controle. Hieruit volgt de conclusie dat het stimuleren van interetnisch contact een belangrijke rol lijkt te spelen met betrekking tot het verhogen van de collectieve weerbaarheid. Er wordt hierbij echter wel vanuit gegaan dat het stimuleren van interetnisch contact een positief effect heeft op het vertrouwen tussen de etnische groepen.

4.5 Beleidsvraag

Tijdens de interviews is de respondenten gevraagd naar hoe zij denken dat de collectieve weerbaarheid van Bloemhof verhoogd kan worden. Het doel hiervan is om onderwerpen naar voren te halen die tijdens het interview niet aan bod zijn gekomen maar mogelijk wel relevant kunnen zijn in het kader van het onderzoek en de uiteindelijke aanbevelingen.

4.5.1 Bewoners

Als het gaat over de wijze waarop de collectieve weerbaarheid van Bloemhof kan worden verhoogd doen de bewoners verschillende aanbevelingen. Bij het analyseren ervan valt echter op dat drie factoren meerdere malen worden genoemd. Te weten, de rol van de wijkagent, de verdeling van de bevolking binnen Bloemhof en het sociaal contact tussen bewoners.

Als eerste komt bij de aanbevelingen die door de bewoners zelf worden gedaan naar voren dat de wijkagent een belangrijke rol speelt binnen de wijk; bewoners zijn terughoudend in het bellen van de politie en/of gemeente omdat ze de ‘instantie’ niet vertrouwen of de effectiviteit ervan in twijfel trekken maar geven wel aan vertrouwen te hebben in de wijkagent. Respondent 10 bevestigt dit beeld door te stellen: *“Nou de wijkagent is ook altijd rondjes aan het maken en dat is meer een vriend voor iedereen dan echt eh... ze zien hem ook als een vriend dan echt een politie eh... ja.* Het valt daarnaast op dat bewoners vooral de wijkagent noemen als er wordt gesproken over vormen van overlast en criminaliteit en de wijze waarop bewoners handelen. Dit is opvallend omdat bij het analyseren van het normatieve kader ten opzichte van het concept *vertrouwen* – ten opzichte van de overheid – ook naar voren kwam dat bewoners meer vertrouwen hebben in een persoon zoals de wijkagent of iemand van het jongerenwerk dan in het ‘systeem’.

Ten tweede komt bij het analyseren herhaaldelijk naar voren dat bewoners de huidige samenstelling van de wijk als problematisch ervaren. *“Ik vind ze verdelen de mensen ook heel slecht in. Ze zetten alles bij elkaar wat hetzelfde is”* (respondent 7). De huidige samenstelling van de wijk lijkt door de bewoners gerelateerd te worden aan etniciteit als ook aan de sociaal economische positie van bewoners. De huidige (etnische) samenstelling lijkt samen te hangen met het beeld dat bewoners schetsen van de wijkcultuur binnen Bloemhof. Opvallend genoeg wordt dit door zowel autochtone als ook allochtone bewoners genoemd. Respondent 6 geeft bijvoorbeeld aan dat de autochtone bevolking verhuisd is uit Bloemhof, en dat de Turkse bewoners vroeger mengde met de autochtonen maar nu niet meer.

Ten slotte wordt het onderwerp sociaal contact door bewoners veelvuldig genoemd; 10 bewoners geven expliciet aan dat het verhogen van het contact tussen bewoners een manier is waarop de collectieve weerbaarheid verhoogd kan worden. De bewoners geven hierbij aan dat het vergroten van het contact een manier is om te leren wat een ander denkt (respondent 15), om te kunnen samenwerken (respondent 6) als ook om het gezamenlijk belang duidelijk te krijgen (respondent 4). *“Ja je moet echt contact met hun hebben om dat vertrouwen te krijgen, maar als je echt de contact niet hebt en alleen maar groet ja dan weet je ook niet wat ze denken”* (respondent 15).

4.5.2 Frontlijnwerkers

De frontlijnwerkers doen verschillende aanbevelingen waarvan zij denken dat die bij zullen dragen aan het verhogen van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof. De meest opvallende aanbeveling is dat de samenstelling van de wijk veranderd moet worden. Zowel in Bloemhof noord als ook in Bloemhof zuid is – volgens de frontlijnwerkers – teveel sprake van een homogene samenstelling van

de bevolking. Dit heeft volgens de frontlijnwerkers niet alleen met etniciteit te maken maar ook met de sociaal economische positie van bewoners.

Naast het veranderen van de samenstelling stellen de frontlijnwerkers dat het contact tussen bewoners meer moet worden gestimuleerd. Een belangrijk uitgangspunt hierbij moet zijn om bewoners te doen beseffen dat als zij zich willen inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de wijk, dat zij dit met elkaar moeten doen. Het stimuleren van contact moet bijdragen aan het creëren van een gemeenschappelijk doel. Kinderen worden genoemd als manier waarop dit gerealiseerd kan worden omdat het welzijn van kinderen bij het merendeel van de bewoners – ongeacht etniciteit – een belangrijke rol speelt (respondent 18).

“Het enigste is wanneer je ze bij elkaar ken krijgen dat is omdat wij vrijwilliger zijn in Speeltuinen en doen daar ontzettend veel met kinderen en zo gauw er kinderen bij betrokken zijn dan komen die ouders mee” (respondent 3).

Zo komt in meerdere interviews naar voren dat de verschillende culturele groepen wel bij elkaar komen als er iets voor kinderen georganiseerd wordt. Daarnaast blijkt ook dat er tussen kinderen onderling wel sprake is van interetnisch contact. Het welzijn van kinderen wordt door meerdere frontlijnwerkers genoemd als iets wat iedereen belangrijk vindt, ongeacht etniciteit.

“Alle ouders willen dat hun kinderen veilig buiten kunnen spelen. Alle ouders willen dat hun kinderen goed opgroeien en een baan hebben, een diploma hebben. Daar zit geen verschil in. Maar ik heb het idee dat ze niet weten dat voor iedereen geldt” (respondent 18).

Het is opvallend dat ouders wel bij elkaar komen als er iets georganiseerd wordt voor kinderen maar dat zij dan vervolgens niet met elkaar in contact komen. De frontlijnwerker impliceert dat bewoners met betrekking tot hun kinderen wel degelijk gedeelde verwachtingen hebben maar dit niet van elkaar weten. Kinderen lijken hiermee een belangrijke rol te kunnen spelen met betrekking tot het tot stand komen van gedeelde verwachtingen. Het is daarvoor van belang dat ouders op dit soort momenten met elkaar in contact treden zodat zij hun verwachtingen met elkaar kunnen delen. In relatie tot de collectieve weerbaarheidstheorie zou contact op deze manier dan ook kunnen bijdragen aan het tot stand komen van gedeelde verwachtingen en daarmee de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al., 1997).

In het verlengde van sociaal contact geven twee frontlijnwerkers aan dat de terugkoppeling naar bewoners vanuit de politie persoonlijker zou kunnen. Momenteel is het zo dat bewoners een standaardbrief ontvangen op het moment dat hun aangifte niet in behandeling wordt genomen. De twee frontlijnwerkers adviseren dan ook om de brief aan te passen op de aangifte van de bewoner om zo de bewoner het gevoel te geven dat er ook ‘echt’ naar zijn/haar aangifte is gekeken (respondent 21).

& 22). Door drie frontlijnwerkers wordt aangegeven dat een taalachterstand de collectieve weerbaarheid van de wijk in de weg zit. Als gevolg van een taalachterstand zouden bewoners enerzijds terughoudend kunnen zijn in het aangaan van sociale relaties maar anderzijds ook in het uitoefenen van directe en indirecte informele sociale controle.

4.5.3 SGBO

Respondenten van het SGBO geven twee aanbevelingen waarmee de collectieve weerbaarheid van Bloemhof kan worden verhoogd: (1) het veranderen van de samenstelling van de bewoners en (2) het organiseren van contactmomenten met bewoners. Het veranderen van de samenstelling wordt door één respondent gezien als de enige duurzame oplossing: *“Kijk ik zeg altijd, de kans is groot dat je niet aan je burens kunt optrekken want die zitten namelijk in hetzelfde schuitje”* (respondent 25). De huidige samenstelling zorgt ervoor dat er weinig draagkracht is om de wijk weer in de lift te krijgen. Het organiseren van contactmomenten is van belang omdat het persoonlijk contact volgens de respondenten van het SGBO bijdraagt aan het vergroten van het vertrouwen tussen bewoners onderling als ook aan het vertrouwen van bewoners in de overheid.

4.5.4 Huidige initiatieven

Naast de verschillende organisaties zoals de politie, gemeente en welzijns- en jongerenorganisaties die actief zijn binnen Bloemhof is er in kaart gebracht wat er momenteel al gedaan wordt om de collectieve weerbaarheid van Bloemhof te verhogen.

Ten eerste blijkt dat er in het noordelijk deel van Bloemhof een ‘Buurtvader-project’ bestaat. Dit betreft bewoners uit de wijk die verplicht zijn om een tegenprestatie te leveren voor het behoud van hun uitkering. De Buurtvaders lopen twee avonden per week door de wijk, signaleren problemen in de buitenruimte en maken hier melding van. Daarnaast gaan zij in gesprek met andere buurtbewoners. De Buurtvaders oefenen hiermee dus vormen van directe als ook indirecte informele sociale controle uit. In het zuidelijk deel van Bloemhof bestaat een soortgelijk project, namelijk ‘Buurt Bestuurt’. Dit betreft echter bewoners die dit op vrijwillige basis doen. Buurt Bestuurt is een comité van bewoners die zich actief inzetten voor het verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid van hun wijk. Het zuidelijk deel van Bloemhof kent twee van deze comités. Ook Buurt Bestuurt oefent direct en indirecte vormen van informele sociale controle uit.

Ten tweede worden er vanuit de gemeente en politie periodieke bewonersgesprekken georganiseerd. Hierbij worden bewoners uit de wijk uitgenodigd om met de gemeente en politie in gesprek te gaan over welke zorgen zij hebben en welke maatregelen er volgens hen genomen moeten worden om de problemen die zij ervaren op te lossen. De politie en gemeente stellen op basis hiervan actiepunten op voor de korte en lange termijn. Daarnaast wordt hierover een terugkoppeling gegeven richting de bewoners middels een publiek verslag. Het uitgangspunt voor de politie en gemeente hierbij is om de bewoners te laten zien dat zij hun problemen serieus nemen en ermee aan de slag willen gaan, mits het uitvoerbaar is.

Vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) beredeneerd kan gesteld worden dat dit bij moet dragen aan het vergroten van het vertrouwen in de gemeente en/of politie omdat er zoveel mogelijk aan de verwachtingen van de bewoners wordt voldaan.

Ten derde bestaat er het ‘Opzoomer Mee & Bewonersidee’. Het biedt bewoners uit Rotterdam de mogelijkheid om elk jaar mee te doen aan de ‘Opzoomeercampagne’. Hierbij kunnen bewoners zelf initiatieven aandragen om in hun eigen straat wat te organiseren. Opzoomer Mee faciliteert bewoners hierin door een kleine bijdrage (maximaal 250 euro) te leveren. Het doel hiervan is om bewoners met elkaar in contact te brengen en daarmee het netwerk binnen hun wijk te vergroten (www.opzoomermee.nl). Opzoomer Mee zet hierbij vooral in op het vergroten van het onderling contact tussen bewoners. Vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) wordt dan ook verondersteld dat dit bijdraagt aan het vergroten van het vertrouwen tussen bewoners en daarmee ook de bereidheid tot het uitoefenen van informele sociale controle.

Ten vierde is er op Facebook een pagina ‘Bloemhof Magazine’ geopend waarop goede voorbeelden van activiteiten die bewoners onder andere ook zelf organiseren worden gedeeld. Een belangrijk doel hiervan is verschillende bewoners met elkaar in contact brengen en op die manier initiatieven samen te voegen.

Ten slotte wordt het gebruik van de ‘Buiten Beter’ app gestimuleerd. Bewoners kunnen hiermee door middel van het maken van een foto met hun smartphone eenvoudig problemen in de buitenruimte doorgeven aan de gemeente. In principe is dit bedoeld als laagdrempelige manier waarop bewoners indirecte informele sociale controle kunnen uitoefenen.

4.5.5 Bevindingen – beleid

De respondenten doen verschillende aanbevelingen met betrekking tot de wijze waarop zij zelf vinden dat de collectieve weerbaarheid verhoogd kan worden. Het valt op dat hun aanbevelingen op sommige momenten mooi aansluiten bij conclusies die voortvloeien vanuit het empirisch onderzoek.

Ten eerste blijkt dat alle respondenten aangeven dat het stimuleren van (interetnisch) contact belangrijk is om de collectieve weerbaarheid te verhogen. Dit sluit ook aan bij het beeld dat is ontstaan op basis van de interviews met betrekking tot de wijkcultuur en het sociaal contact tussen bewoners. Verondersteld is dat het stimuleren van het contact bij kan dragen aan het vergroten van het vertrouwen tussen bewoners als ook het vertrouwen van bewoners in de overheid. Op basis van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) zou dit dan ook een positief effect moeten hebben op de mate waarin bewoners informele sociale controle uitoefenen. Dit geldt zowel voor directe informele sociale als ook indirecte informele sociale controle. Het valt vooral op dat bewoners met hun antwoorden lijken te impliceren dat zij meer vertrouwen hebben in de wijkagent dan in de politie in het algemeen. Dit lijkt de invloed van persoonlijk contact op de mate van vertrouwen te onderstrepen.

Ten tweede blijkt uit de gehanteerde normatieve kaders dat bewoners, frontlijnwerkers en het SGBO allemaal aangeven dat de samenstelling van de wijk veranderd moet worden wil de collectieve

weerbaarheid verhoogd worden. Uit de empirische bevindingen blijkt ook dat de huidige samenstelling invloed heeft op het sociaal contact tussen de bewoners als ook op de mate waarin bewoners elkaar onderling vertrouwen.

Ten slotte wordt door meerdere respondenten gewezen op de rol die het kind kan spelen bij het formuleren van aanbevelingen gericht op het verhogen van de collectieve weerbaarheid. Het welzijn van kinderen lijkt voor de meeste bewoners – ongeacht cultuur – een belangrijke factor te zijn. Het impliceert hiermee de aanwezigheid van een gedeelde sociale norm en daarmee de mogelijkheid voor het tot stand komen van gedeelde verwachtingen.

De huidige initiatieven gericht op het verhogen van de collectieve weerbaarheid zetten onder andere ook in op het vergroten van contactmomenten tussen bewoners en het vergroten van het vertrouwen in overheidsinstanties zoals de politie en/of gemeente. Daarnaast stimuleren zij de uitoefening van directe en indirecte informele sociale controle. Enerzijds door bewoners in de vorm van een tegenprestatie – voor het behoud van hun uitkering – te verplichten en anderzijds door de drempel voor hen die het vrijwillig willen doen zo laag mogelijk te houden.

5. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt een relatie gelegd tussen de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) en de empirische bevindingen uit het onderzoek. Daarvoor zal eerst kort besproken worden wat de collectieve weerbaarheidstheorie inhoudt en welke concepten daarbij van belang zijn. Vervolgens wordt op basis van de empirische bevindingen gekeken hoe deze concepten zich manifesteren binnen Bloemhof om zodoende antwoord te kunnen geven op de geformuleerde onderzoeksvragen.

5.1 Theorie

De collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) stelt dat de mate waarin bewoners in staat zijn om een collectief doel te realiseren afhankelijk is van de mate waarin een buurt collectief weerbaar is. De mate van collectieve weerbaarheid is afhankelijk van de aanwezigheid van *informele sociale controle*. In het kader van informele sociale controle wordt er onderscheid gemaakt tussen directe informele sociale controle (burgers onderling) en indirecte informele sociale controle (burgers & overheid).

De bereidheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen is afhankelijk van het vertrouwen en gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle (Sampson et al. 1997; Verwer & Walberg, 2012). Het vertrouwen is afhankelijk van de mate waarin er gedeelde verwachtingen zijn met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle; het vertrouwen is gebaseerd op de overeenstemming over de doeltreffendheid en daadwerkelijke uitoefening van informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012).

De mate waarin er sprake is van gedeelde verwachtingen met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle is afhankelijk van de normatieve opvattingen die bewoners hebben ten opzichte van de wijze waarop sociale controle uitgeoefend dient te worden. Sampson et al. (1997) stellen dan ook dat een buurt waarin sprake is van sociale cohesie de beste context biedt voor een collectief weerbare buurt. Het sociaal contact tussen bewoners wordt beschouwd als een indicator van sociale cohesie en de mogelijkheden die bewoners hebben om normatieve opvattingen met elkaar te delen.

5.2 Empirische bevindingen

Op basis van de empirische bevindingen wordt de conclusie getrokken dat bewoners van Bloemhof elkaar onderling niet vertrouwen; als er al sprake is van vertrouwen dan beperkt zich dit tot de mensen van de eigen etnische groep en/of de buurtbewoners die men kent. Er is weinig tot geen interetnisch contact tussen de bewoners van Bloemhof en er lijkt ook geen vertrouwen te zijn tussen de verschillende etnische groepen. Daarnaast wordt op basis van de empirische bevindingen ook de conclusie getrokken dat bewoners geen vertrouwen hebben in de overheid. De ervaringen van bewoners met de politie en/of gemeente als ook de mate van contact met de politie en/of gemeente lijken hierbij een grote rol te spelen. Negatieve ervaringen zorgen voor een lager vertrouwen. De mate van contact lijkt echter positief samen te hangen met het vertrouwen dat bewoners in de politie en/of

de gemeente hebben. Dit wordt vooral bevestigd door de respondenten die als vrijwilliger actief zijn binnen Bloemhof. Het gebrek aan vertrouwen heeft vervolgens ook een negatieve invloed op de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen directe informele sociale controle en indirecte informele sociale controle. Het lage vertrouwen van bewoners in de overheid heeft invloed op de mate waarin bewoners bereid zijn om indirecte informele sociale controle uit te oefenen. De empirische bevindingen zijn hiermee in lijn met de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997). De bewoners die wel bereid zijn om indirecte informele sociale controle uit te oefenen betreft een (vaste) groep bewoners die zich als vrijwilliger inzetten voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Dit versterkt het vermoeden dat de mate van contact invloed heeft op het vertrouwen dat bewoners in de politie en/of gemeente hebben. In navolging op Verwer & Walberg (2012) wordt op basis van de empirische bevindingen gesteld dat er binnen Bloemhof sprake is van *gezond wantrouwen*. Dit betekent dat het uitoefenen van formele sociale controle door de politie en gemeente een belangrijke rol speelt om het vertrouwen van bewoners te vergroten, en daarmee uiteindelijk hun bereidwilligheid tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Het is hierbij van belang dat bewoners een positieve verwachting hebben ten opzichte van de doeltreffendheid van het inschakelen van de politie en/of gemeente.

Het uitoefenen van directe informele sociale controle lijkt vooral beïnvloed te worden door de angst voor de manier waarop er door andere buurtbewoners op gereageerd wordt. Het impliceert hiermee een gebrek aan gedeelde verwachtingen over de wijze waarop (directe) informele sociale controle uitgeoefend dient te worden. Met andere woorden, bewoners van Bloemhof lijken niet de verwachting te hebben dat andere buurtbewoners dezelfde sociale normen delen als het gaat over de uitoefening van informele sociale controle. Dit komt ook in de interviews naar voren. Dit heeft een negatieve invloed op de bereidheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen. De empirische bevindingen zijn hiermee in lijn met de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997).

In het onderzoek komt telkens het onderscheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid naar voren; dit lijkt grotendeels samen te hangen met de etniciteit van de bewoners. In relatie tot het vertrouwen tussen bewoners onderling kan – als gevolg van de geslotenheid van de Turkse gemeenschap – over Bloemhof noord weinig gezegd worden. Hetzelfde geldt voor de mate waarin er gedeelde verwachtingen zijn met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Het is immers goed mogelijk dat er binnen de Turkse gemeenschap wel degelijk sprake is van onderling vertrouwen als ook van gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. In het onderzoek komt naar voren dat de Turkse gemeenschap niet bereid is om indirecte informele sociale controle uit te oefenen. Zowel richting de politie en/of de gemeente is het meldingsgedrag vanuit de Turkse gemeenschap laag. In Bloemhof zuid lijkt het vertrouwen tussen

bewoners onderling en de gedeelde verwachtingen zich te beperken tot een vaste groep bewoners die zich als vrijwilliger actief inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk. Dit betreft echter de helft van de ondervraagde respondenten waardoor er over de groep daarbuiten maar beperkt iets geconcludeerd kan worden. De groep bewoners die zich actief inzetten voor hun wijk hebben echter wel vertrouwen in elkaar als ook gedeelde verwachtingen met betrekking tot de wijze waarop informele sociale controle uitgeoefend dient te worden. Hieruit volgt de conclusie dat de actieve rol van deze bewoners een positieve invloed heeft op het vertrouwen en bijdraagt aan het tot stand komen van gedeelde verwachtingen. Hiermee ondersteunt deze uitkomst de empirische geldigheid van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) doordat ook in de praktijk blijkt dat deze factoren een rol spelen bij de bereidwilligheid van bewoners tot het uitoefenen van informele sociale controle.

5.2.1 Onderzoeksvraag 1

Uit de empirische bevindingen volgt de conclusie dat de weerbaarheid van Bloemhof momenteel laag is. Hiermee wordt er antwoord gegeven op onderzoeksvraag 1. *hoe groot is de weerbaarheid van Bloemhof?*

Bloemhof zuid lijkt echter een betere context te bieden voor collectieve weerbaarheid doordat bewoners elkaar daar onderling meer vertrouwen als ook meer gedeelde verwachtingen hebben. Kanttekening hierbij is dat het hier gaat om ‘zichtbaar’ vertrouwen en ‘zichtbaar’ gedeelde verwachtingen en dat dit zich beperkt tot een vaste groep bewoners. Vanuit de theorie beredeneerd wordt op basis van de empirische bevindingen echter wel gesteld dat er een verschil zit in de mate van collectieve weerbaarheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid. De collectieve weerbaarheid van Bloemhof zuid sluit meer aan bij de theoretische definitie van collectieve weerbaarheid (Sampson et al., 1997) doordat er in Bloemhof noord weinig bereidheid is tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle.

5.2.2 Onderzoeksvraag 2

De factoren die een belangrijke rol lijken te spelen bij de totstandkoming van collectieve weerbaarheid zijn de mate van vertrouwen en sociaal contact. Er wordt hiermee antwoord gegeven op onderzoeksvraag 2. *welke factoren spelen een rol bij de totstandkoming van weerbaarheid en wat zijn de normatieve kaders die door de relevante actoren gehanteerd worden?*

Op basis van de empirische bevindingen wordt de conclusie getrokken dat de mate van vertrouwen invloed heeft op de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen. Dit lijkt vooral te gelden voor de uitoefening van indirecte informele sociale controle. Bewoners bellen de politie en/of gemeente niet omdat er een negatieve verwachting is ten opzichte van hun doeltreffendheid om problemen op te lossen. De bereidwilligheid tot het uitoefenen van directe informele sociale controle lijkt vooral beïnvloed te worden door het gebrek aan vertrouwen dat andere buurtbewoners dezelfde verwachtingen hebben met betrekking tot de wijze waarop informele

sociale controle uitgeoefend dient te worden. De mate van sociaal contact tussen bewoners blijkt een belangrijke rol te spelen om normatieve opvattingen hierover met elkaar uit te kunnen wisselen op basis waarvan vertrouwen kan ontstaan. Deze conclusie is gebaseerd op de normatieve kaders die de relevante actoren hanteren, zoals besproken in de resultatensectie.

5.2.3 Onderzoeksvraag 3

In het kader van het onderzoek is in kaart gebracht wat er momenteel door het SGBO gedaan wordt om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen, hiermee wordt antwoord gegeven op onderzoeksvraag 3. *Wat wordt er momenteel gedaan door het SGBO om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?* Omdat dit in paragraaf 4.5.4 uitgebreid besproken is wordt er in tabel 5.1 een overzicht gegeven van de huidige maatregelen en het doel daarvan in relatie tot de collectieve weerbaarheid van Bloemhof.

Tabel 5.1

Overzicht huidige maatregelen

Initiatief	Doel
Buurtvader-projecten	Stimuleren uitoefenen directe en indirecte informele sociale controle & participatie werkelozen
Buurt Bestuurt	Stimuleren uitoefenen directe en indirecte informele sociale controle
Opzoomer Mee	Vergroten contactmomenten en stimuleren/faciliteren bewonersinitiatieven
Facebook 'Bloemhof Magazine'	Goede voorbeelden delen en initiatieven samenvoegen
Buiten Beter app	Stimuleren uitoefenen indirecte informele sociale controle
Bewonersgesprekken	Vergroten contactmomenten bewoners & overheid

De doelen van de huidige maatregelen sluiten aan bij het uitgangspunt van de collectieve weerbaarheidstheorie die stelt dat informele sociale controle een manier is om de leefbaarheid en veiligheid van een wijk te verbeteren (Sampson et al., 1997). De maatregelen zijn hoofdzakelijk gericht op het stimuleren van de uitoefening van (informele) sociale controle.

Als de bevindingen uit de empirie vergeleken worden met de huidige maatregelen dan sluiten vooral het doel van Opzoomer Mee en de bewonersgesprekken aan bij de factoren die volgens de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) van belang zijn voor het vergroten van de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen. Beide initiatieven richten zich vooral op het vergroten van contactmomenten die – zo blijkt uit het empirisch onderzoek – een belangrijke rol spelen bij de totstandkoming van vertrouwen en gedeelde verwachtingen met betrekking tot de uitoefening van informele sociale controle.

Het lastige aan zowel het Buurtvader-project als ook Buurt Bestuurt is dat het niet goed mogelijk is om te bepalen of dit een 'olievlekwerking' heeft binnen Bloemhof. Uit de empirische bevindingen

volgt de conclusie dat dit niet het geval is omdat het erop lijkt dat er een vaste groep bewoners is die zich in deze hoedanigheid inzet voor de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk.

Met betrekking tot het gebruik van Facebook en de Buiten Beter app moet er daarnaast rekening mee gehouden worden dat dit mogelijk niet alle bewoners van Bloemhof bereikt doordat een deel van hen een taalachterstand heeft of geen geld heeft om een computer of smartphone aan te schaffen.

6. Beleidsaanbevelingen

Doordat er gebruik gemaakt is van kwalitatieve onderzoeksmethoden is het niet alleen mogelijk geweest om relevante sociale processen in kaart te brengen maar daarnaast ook om deze zo goed mogelijk te verklaren. Op basis van de gehanteerde normatieve kaders van bewoners van Bloemhof, de frontlijnwerkers en het SGBO die binnen dit onderzoek in kaart zijn gebracht, zijn diverse aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de wijze waarop de overheid bewoners van Bloemhof kan faciliteren om de weerbaarheid van hun wijk te verhogen. Hiermee wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag 4. *Welke maatregelen kunnen door het SGBO genomen worden om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?*

De aanbevelingen zijn onderverdeeld in twee dimensies: een *culturele* aanbeveling en een *structurele* aanbeveling. De aanbevelingen vinden hiermee aansluiting bij de twee perspectieven zoals die besproken zijn in het theoretisch kader. Omdat de perspectieven elkaar aanvullen wordt dan ook verondersteld dat er op deze wijze een synergetische werking uitgaat van de geformuleerde aanbevelingen.

6.3.1 Culturele aanbeveling

Binnen het *culturele* perspectief staat het gedrag van mensen als ook de sociale interactie op microniveau centraal. Uit de empirische bevindingen van dit onderzoek komt naar voren dat het vertrouwen tussen bewoners onderling en het vertrouwen van bewoners in de overheid laag is. De mate van vertrouwen heeft invloed op de bereidwilligheid van bewoners om informele sociale controle uit te oefenen (Sampson et al., 1997). Om de collectieve weerbaarheid te verhogen is het dan ook van belang dat de mate van vertrouwen vergroot wordt. Binnen de gehanteerde normatieve kaders van de respondenten komt steeds het concept *sociaal contact* terug in relatie tot de mate van vertrouwen, zowel tussen (etnische) groepen bewoners als ook tussen bewoners en de overheid. Ook in ander onderzoek komt naar voren dat sociaal contact invloed heeft op de mate van vertrouwen (Allport, 1954; Boers, Van Steden & Boutellier, 2008). Vanuit dit onderzoek wordt de opdrachtgever dan ook aanbevolen om het sociaal contact binnen Bloemhof op microniveau te stimuleren met als doel het vertrouwen te vergroten. De aanbeveling sluit hiermee aan bij het *culturele* perspectief doordat het een verandering op microniveau teweeg wil brengen om een gewenste situatie op macroniveau te realiseren (Coleman, 1986). Het onderzoek bevestigt hiermee enerzijds de relevantie van de huidige maatregelen maar geeft anderzijds ook aan dat de uitvoering hiervan geïntensiveerd moet worden. Het vertrouwen tussen bewoners onderling is immers nog steeds (te) laag.

Aansluitend op het onderscheid dat gemaakt wordt met betrekking tot de uitoefening van directe en indirecte informele sociale controle zijn de aanbevelingen ook gericht op het vergroten van het vertrouwen tussen bewoners onderling en het vertrouwen van bewoners in de overheid. Bewoners van Bloemhof kunnen op de volgende wijze gefaciliteerd worden om de collectieve weerbaarheid van hun wijk te vergroten.

1. Contactmomenten tussen bewoners onderling

De overheid moet (meer) contactmomenten tussen bewoners faciliteren; de huidige maatregelen zoals Opzoomer Mee en bewonersgesprekken zijn hier goede voorbeelden van. De insteek van dergelijke initiatieven zouden echter meer gericht kunnen worden op het gemeenschappelijk doel van bewoners. Uit de gehanteerde normatieve kaders van bewoners ten opzichte van het gemeenschappelijk doel blijkt namelijk dat het merendeel van de bewoners niet verwacht dat andere bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van hun wijk als belangrijk doel zien. Dit heeft invloed op de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Verondersteld wordt dat deze bereidwilligheid vergroot kan worden door periodiek bijeenkomsten te organiseren waarbij specifiek het thema leefbaarheid en veiligheid centraal staat. Tijdens deze bijeenkomsten moet de uitwisseling van normatieve opvattingen met betrekking tot dit thema centraal staan. Het kunnen uitwisselen van normatieve opvattingen is een belangrijke voorwaarde om gedeelde verwachtingen te kunnen krijgen, met betrekking tot de wijze waarop de leefbaarheid en veiligheid van de wijk vergroot kan worden. Op deze wijze kunnen dergelijke contactmomenten bijdragen aan het vergroten van het vertrouwen tussen bewoners, het creëren van gedeelde verwachtingen en daarmee de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle vergroten.

Het onderscheid tussen Bloemhof noord en Bloemhof zuid moet een belangrijke rol spelen bij het organiseren van bijeenkomsten. De empirische bevindingen tonen aan dat deze twee delen gescheiden van elkaar leven en niet of nauwelijks mengen. Het organiseren van dergelijke bijeenkomsten is dan ook een mogelijkheid om deze twee ‘werelden’ bij elkaar te brengen en het interetnisch contact te stimuleren. Uit de empirische bevindingen kwam naar voren dat het vertrouwen tussen bewoners zich vooral lijkt te beperken tot de eigen etnische groep. Door de verschillende groepen met elkaar in contact te brengen ontstaat voor hen de mogelijkheid om verwachtingen met elkaar te delen. Op deze wijze kan de totstandkoming van gedeelde verwachtingen gefaciliteerd worden en – beredeneerd vanuit de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) – de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle vergroot worden. Er moet echter wel naar gestreefd worden om zoveel mogelijk verantwoordelijkheid bij de bewoners zelf te laten; verondersteld wordt dat dit een positieve invloed heeft op hun gevoel van zelfvertrouwen. De verantwoordelijkheid die de overheid hierbij heeft zou zich moeten beperken tot het stimuleren van bewoners om naar de bijeenkomst(en) toe te komen en het waarborgen van de veiligheid. De taalachterstand van bewoners komt in het onderzoek meerdere malen naar voren als een beperkende factor met betrekking tot het interetnisch contact. Het is dan ook van belang dat er tolken aanwezig zijn die tijdens bijeenkomsten kunnen vertalen. Idealiter zijn dit bekende gezichten uit Bloemhof omdat verwacht wordt dat dit een positief effect heeft op de mate waarin bewoners de gesprekleid(st)ers vertrouwen.

2. Contactmomenten tussen bewoners en overheid

Uit de empirische bevindingen komt naar voren dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen het vertrouwen van bewoners in de politie en/of gemeente als persoon of als ‘systeem’. Dit blijkt onder andere uit de meldingsbereidheid van bewoners richting de wijkagent; bewoners zijn eerder geneigd om overlast en criminaliteit bij de wijkagent te melden dan via 112 of Meld Misdaad Anoniem. De wijkagent speelt dus een belangrijke rol met betrekking tot de bereidheid van bewoners tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Uit het onderzoek blijkt dat dit grotendeels samenhangt met het persoonlijk contact dat de bewoners met een wijkagent hebben. Om de uitoefening van indirecte informele sociale controle en daarmee de collectieve weerbaarheid van Bloemhof te vergroten wordt de opdrachtgever aanbevolen om politievrijwilligers in Bloemhof in te gaan zetten als ‘semi-wijkagent’. Politievrijwilligers zouden ingezet kunnen worden op het vergroten van de persoonlijke contactmomenten tussen bewoners en de overheid. Op basis van de empirische bevindingen als ook ander wetenschappelijk onderzoek (Allport, 1954 & Boers et al., 2008) wordt aangenomen dat dit het vertrouwen van bewoners in de overheid vergroot en daarmee een positief effect heeft op de bereidwilligheid tot het uitoefenen van indirecte informele sociale controle. Daarnaast blijkt uit een recente enquête van de Centrale Ondernemingsraad van de Nationale Politie (Nederlandse Omroep Stichting, 2016) dat wijkagenten overbelast zijn en niet toekomen aan hun eigenlijke werk. De inzet van politievrijwilligers in de wijk biedt hierbij uitkomst om enerzijds de werkdruk van de wijkagent(en) te verminderen en anderzijds om de zichtbaarheid van de politie in de wijk te vergroten.

Op basis van het onderzoek is daarnaast de conclusie getrokken dat er binnen Bloemhof sprake is van *gezond wantrouwen*. Bewoners hebben grotendeels dezelfde normatieve opvattingen met betrekking tot de wijze waarop informele sociale controle uitgeoefend dient te worden maar hebben een negatieve verwachting ten opzichte van de doeltreffendheid ervan. Het gevolg hiervan is dat bewoners terughoudend zijn in het uitoefenen van indirecte informele sociale controle (Verwer & Walberg, 2012). De empirische bevindingen bevestigen dit. Een manier om dit te veranderen is door het uitoefenen van formele sociale controle. Er wordt de opdrachtgever dan ook aanbevolen om meer aandacht te geven aan de perceptie die bewoners hebben ten aanzien van de doeltreffendheid van de politie als ook van de gemeente door bewoners te laten zien dat het zin heeft om de politie en/of de gemeente in te schakelen. Dit kan door de zichtbaarheid in de wijk te vergroten, de terugkoppeling richting bewoners na het doen van aangiftes te verbeteren als ook de wijze waarop zij telefonisch en persoonlijk benaderd worden.

6.3.2 Structurele aanbeveling

Binnen het *structurele* perspectief staat de externe omgeving van bewoners centraal. Vanuit dit onderzoek wordt de opdrachtgever dan ook de volgende aanbevelingen gedaan om bewoners te faciliteren in het verhogen van de collectieve weerbaarheid.

1. *Samenstelling van de wijk*

Uit de empirische bevindingen komt naar voren dat de samenstelling van de wijk invloed lijkt te hebben op zowel het vertrouwen tussen bewoners onderling als ook op de gedeelde verwachtingen met betrekking tot het uitoefenen van informele sociale controle. Momenteel is het zo dat Bloemhof noord gekenmerkt wordt door een oververtegenwoordiging van de Turkse gemeenschap en Bloemhof zuid door een oververtegenwoordiging van autochtonen. Met andere woorden, er is sprake van een sterke etnische homogeniteit binnen Bloemhof. Op basis van de empirische bevindingen wordt dan ook aanbevolen om de etnische samenstelling van Bloemhof te veranderen. Uit meerdere onderzoeken blijkt echter dat er een negatieve relatie bestaat tussen etnische diversiteit in de buurt en de mate van sociaal vertrouwen (Putnam, 2007; Van Oirschot, Slot & Van Oirschot, 2011). Dit impliceert dat het aanpassen van de etnische samenstelling niet het gewenste effect zal hebben met betrekking tot het verhogen van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof. In het verlengde hiervan wordt de opdrachtgever dan ook aanbevolen om eerst specifiek onderzoek te doen naar de invloed van etnische diversiteit binnen Bloemhof in relatie tot de concepten die een rol spelen bij de totstandkoming van collectieve weerbaarheid. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kan niet voldoende onderbouwd worden dat het veranderen van de etnische samenstelling bijdraagt aan het verhogen van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof.

2. *Verminderen van de taalachterstand van bewoners*

Op basis van de gehanteerde normatieve kaders van de respondenten wordt de conclusie getrokken dat een taalachterstand voor een deel van de bewoners invloed heeft op het kunnen uitoefenen van indirecte informele sociale controle als ook op de mogelijkheden om contact te hebben met andere buurtbewoners. Vanuit dit onderzoek wordt de opdrachtgever dan ook aanbevolen om meer in te zetten op het verminderen van de taalachterstand bij bewoners van Bloemhof. Het veronderstelde effect hiervan is dat dit de drempel voor bewoners om indirecte informele sociale controle uit te oefenen verlaagt. Daarnaast draagt het verminderen van de taalachterstand bij aan de mogelijkheden voor bewoners om interetnisch contact te hebben. De empirische bevindingen van dit onderzoek als ook ander wetenschappelijk onderzoek (Allport, 1954 & Boers et al., 2008) tonen aan dat contact bijdraagt aan het vergroten van het vertrouwen. Op basis van de collectieve weerbaarheidstheorie (Sampson et al., 1997) kan dan ook onderbouwd worden dat dit bijdraagt aan het vergroten van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof.

3. Gedifferentieerde aanpak

Uit de empirische bevindingen komt naar voren dat Bloemhof sterk onderverdeeld wordt op basis van de etniciteit van de bewoners. Zo blijkt dat er een groot verschil is tussen het noordelijk deel van Bloemhof en het zuidelijk deel van Bloemhof. Het noordelijk deel wordt gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van Turkse bewoners en het zuidelijk deel door een oververtegenwoordiging van autochtone bewoners; dit onderscheid hangt samen met de (heersende) sociale normen en waarden van bewoners. Dit geeft aanleiding om te verwachten dat een uniforme aanpak om de collectieve weerbaarheid van Bloemhof te verhogen niet zal werken. Het verschil in sociale normen en waarden lijkt namelijk sterk samen te hangen met de houding en het gedrag van bewoners ten opzichte van de buitenruimte en daarmee ook met de bereidwilligheid tot het uitoefenen van informele sociale controle. Vanuit dit onderzoek wordt er dan ook aanbevolen om bij het verhogen van de collectieve weerbaarheid, en de wijze waarop de overheid bewoners daarin kan faciliteren te kiezen voor een gedifferentieerde aanpak. Er moet hierbij rekening gehouden worden met een verschil in sociale normen en waarden van bewoners en de invloed die dit heeft op het gedrag tussen bewoners onderling, het gedrag van bewoners richting de overheid als ook de betrokkenheid van bewoners bij de buitenruimte. Er is binnen Bloemhof sprake van een dusdanig grote diversiteit dat het niet reëel is om te verwachten dat een uniforme aanpak tot het gewenste resultaat zal leiden. De aanbeveling sluit hiermee tevens aan bij het belang van vervolgonderzoek gericht op het in kaart brengen van de invloed van de (etnische) samenstelling, met betrekking tot de concepten die een rol spelen bij de totstandkoming van collectieve weerbaarheid.

6.3.3 Overzicht aanbevelingen

Tabel 6.1 geeft een overzicht van de aanbevelingen die op basis van de uitkomsten van dit onderzoek geformuleerd zijn. Tevens wordt hierbij kort aangegeven wat het doel van de aanbeveling is.

Tabel 6.1

Overzicht aanbevelingen

Aanbeveling	Doel
Contactmomenten bewoners onderling stimuleren	Vergroten van vertrouwen & creëren van gedeelde verwachtingen
Contactmomenten bewoners en overheid stimuleren	Vergroten van vertrouwen & creëren van positieve verwachtingen met betrekking tot de doeltreffendheid van de overheid
Empirisch onderzoek samenstelling Bloemhof	Onderzoeken invloed etnische samenstelling Bloemhof in relatie tot collectieve weerbaarheid
Verminderen taalachterstand bewoners	Vergroten zelfvertrouwen bewoners en verlagen drempel tot uitoefenen informele sociale controle
Gedifferentieerde aanpak	Vergroten effectiviteit van de inspanningen gericht op het verhogen van de collectieve weerbaarheid van Bloemhof als geheel

De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn gebaseerd op gesprekken die gevoerd zijn met bewoners uit Bloemhof, maar ook op gesprekken met frontlijnwerkers alsmede leden van het SGBO die de wijk Bloemhof goed kennen. Op basis van dit onderzoek is er dan ook een goed beeld ontstaan van het normatieve kader dat door bewoners gehanteerd wordt ten opzichte van theoretische concepten die collectieve weerbaarheid en het tot stand komen hiervan kunnen verklaren. Er is met dit onderzoek dan ook een duidelijke link gelegd tussen enerzijds wetenschappelijk theorie en anderzijds de praktijk. De geformuleerde aanbevelingen vinden hiermee niet alleen theoretische onderbouwing maar sluiten ook nauw aan bij de wensen en behoeften van de bewoners van Bloemhof. Verondersteld wordt dat dit een positieve invloed heeft op de effectiviteit van de aanbevelingen.

7. Discussie

Het sterkste punt van dit onderzoek komt voort vanuit de kwalitatieve aard van de gekozen onderzoeksmethoden. Door gebruik te maken van interviews hebben relevante actoren zelf hun ‘verhaal’ kunnen vertellen; dit onderzoek legt op verdiepende wijze een link tussen de empirie en een wetenschappelijke theorie. De geformuleerde aanbevelingen sluiten hierdoor dan ook goed aan bij de praktijksituatie. Door – naast de bewoners – ook de gehanteerde normatieve kaders van twee andere groepen actoren in het onderzoek te betrekken wordt de validiteit van het onderzoek vergroot. Daarnaast geeft dit onderzoek inzicht in de huidige normatieve kaders die er binnen Bloemhof gehanteerd worden ten opzichte van het thema collectieve weerbaarheid en draagt het onderzoek bij aan het vergroten van de kennis met betrekking tot de problematiek binnen achterstandswijken. Het onderzoek vormt hiermee dan ook een belangrijke basis voor het uitvoeren van toekomstig vergelijkbare onderzoeken in andere wijken.

Het onderzoek kent echter ook een aantal beperkingen. Allereerst is het vanwege de gekozen onderzoeksmethode niet mogelijk om de uitkomsten te generaliseren naar andere wijken. Wel kunnen de geformuleerde aanbevelingen als input dienen voor maatregelen om de collectieve weerbaarheid in andere wijken te verhogen. De effectiviteit hiervan kan middels een 0-meting en 1-meting kwantitatief onderzocht worden. Daarnaast kent het onderzoek een beperkte groep respondenten, zo zijn er slechts 16 bewoners geïnterviewd. Idealiter was dit aantal hoger geweest. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn om een grotere groep bewoners te ondervragen. Daarnaast brengt ook de samenstelling van de respondenten beperkingen met zich mee. Zo zijn er van de 16 bewoners acht actief als vrijwilliger binnen Bloemhof waardoor zij een ander perspectief kunnen hebben ten opzichte van de theoretische concepten. Hier is in de analyse zoveel mogelijk rekening mee gehouden door te controleren voor hun actieve rol en hun normatieve kaders te vergelijken met de bewoners die niet als vrijwilliger actief zijn. In vervolgonderzoek zouden echter meer bewoners ondervraagd kunnen worden die zich niet actief inzetten voor hun wijk.

Ten slotte is in dit onderzoek slechts beperkt de invloed van de Turkse gemeenschap binnen Bloemhof in kaart gebracht. Gezien de sterke oververtegenwoordiging van Turken in Bloemhof verdient deze groep echter meer aandacht. Verondersteld wordt dat zij een belangrijke rol spelen met betrekking tot het verhogen van de collectieve weerbaarheid. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou dan ook zijn om de sociale processen binnen de Turkse gemeenschap goed in kaart te brengen. Vanwege hun geslotenheid is het moeilijk om te duiden welke invloed zij momenteel hebben in relatie tot de collectieve weerbaarheid van Bloemhof.

Het uitvoeren van de aanbevelingen voor vervolgonderzoek draagt bij aan het vergroten van het inzicht in de sociale processen ten opzichte van collectieve weerbaarheid en het beter kunnen verklaren ervan. Daarnaast vergroot het de validiteit en betrouwbaarheid van toekomstige onderzoeksresultaten en geeft daarmee een meer toereikend antwoord op de vraag op welke wijze de overheid bewoners kan faciliteren om de collectieve weerbaarheid te verhogen.

Referenties

- Allport, G. W. (1954). The nature of prejudice.
- Baarda, D. B., Bakker, E. C., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. P. M., Peters, V. A. M., & van der Velden, T. M. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control.
- Bervoets, E. (2015). De straat op: frontlijnwerkers bij jeugdoverlast. *Cahiers Politiestudies*, 5(34), 69.
- Boeije, H., & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. H. Hart (Ed.). Boom Onderwijs.
- Boers, J., Steden, R. V., & Boutellier, J. C. J. (2008). Het effect van positieve en negatieve factoren op veiligheidsbeleving: een kwantitatieve studie onder inwoners van Amsterdam.
- Bolle, J., & van Lonkhuyzen, L. (2016). *Wat we nu weten over de aanslagen in Brussel*. [Website]. Verkregen via <http://www.nrc.nl/nieuws/2016/03/22/wat-we-nu-weten-over-de-explosies-in-Brussel>
- Cialdini, R. B., & Trost, M. R. (1998). Social influence: Social norms, conformity and compliance.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 588-608.
- Coleman, J. S. (1986). Social theory, social research, and a theory of action. *American journal of Sociology*, 1309-1335.
- Deetman, W., & Mans, J. (2011). Kwaliteitssprong Zuid: ontwikkeling vanuit kracht. *Eindadvies van team Deetman/Mans over aanpak Rotterdam-Zuid*.

- Doornewaard, H., & Verschuuren, P. (2015). Het ontwerpen van een onderzoek, vijfde druk. *Uitgeverij Lemma BV Utrecht*.
- Gemeente Rotterdam, Directie Veiligheid. (2014). *Uitvoeringsplan Directie Veiligheid voor Feijenoord 2015 – 2018*. Verkregen via <http://www.rotterdam.nl/Gebiedscommissies/Algemeen/Uitvoerinsplannen/Feijenoord/20150212%20-%20UP%20DV%20Feijenoord.pdf>
- Gemeente Rotterdam, Nationaal Programma Rotterdam Zuid. (2015). *Nationaal Programma Rotterdam Zuid*. Verkregen via <http://www.rotterdam.nl/nprz>
- Gemeente Rotterdam (2016). Onderzoek en Business Intelligence; Wijkonderzoek 2015
- Gemeente Rotterdam (2016). *Wijkprofiel Rotterdam 2016*. [Website]. Verkregen via <http://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam>
- Kranenburg, D. K. (2013). *Samen voor ons eigen: De geschiedenis van een Nederlandse volksbuurt, de Schilderswijk 1920-1985*. Uitgeverij Verloren.
- Luijpers, E. T. H. (2001). Intentie tot exploratie, sociale binding en delinquent gedrag van Nederlandse jongeren.
- Lupi, T., & Schelling, D. (2009). Eerste hulp bij sociale stijging. Een literatuuronderzoek naar ‘Achter de Voordeur’ aanpakken.
- Maso, I., & Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom. In: Plochg, T., & Van Zwieten, M.C.B. (2012). *Handboek gezondheidszorgonderzoek*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Maxwell, J. (1996). *Social Dimensions of economic growth*. University of Alberta, Department of Economics. In: Easterly, W., Ritzen, J., & Woolcock, M. (2006). Social cohesion, institutions, and growth. *Economics & Politics*, 18(2), 103-120.

- Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Actieplan Krachtwijken (2007). *Van Aandachtswijk naar Krachtwijk*. Verkregen via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2007/12/01/actieplan-krachtwijken>
- Morenoff, J. D., Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (2001). Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), 517-558.
- Nederlandse Omroep Stichting (2016). *Wijkagenten worden overbelast*. [Website]. Verkregen via, <http://nos.nl/artikel/2109804-wijkagenten-woorden-overbelast.html>
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian political studies*, 30(2), 137-174.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.
- Sampson, R.J. (2004). 'Networks and neighborhoods. The implications of connectivity for thinking about crime in the modern city'. In: McCarthy, H., Miller, P., & Skidmore, P. (2004). *Network logic: Who governs in an interconnected world?* (No. 20). Demos.
- Sampson, R.J. (2006a). 'Collective efficacy theory: lessons learned and directions for future inquiry'. In: Cullen, F. T., Wright, J., & Blevins, K. (Eds.). (2011). *Taking stock: The status of criminological theory* (Vol. 1). Transaction Publishers.
- Sampson, R. J. (2006b). How does community context matter? Social mechanisms and the explanation of crime rates. *The explanation of crime: Context, mechanisms, and development*, 31-60.
- Sherif, M. (1936). The psychology of social norms.
- Silver, E., & Miller, L. L. (2004). Sources of informal social control in Chicago neighborhoods. *Criminology*, 42(3), 551-584.

- Tops, P., & van der Torre, E. (2014). *Wijkenaanpak en ondermijnende criminaliteit*. Verkregen via de website van de Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/11/18/wijkenaanpak-en-ondermijnende-criminaliteit>
- Van den Bos, K. (2011). *Vertrouwen in de overheid*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Van Marissing, E. (2008). *Buurten bij beleidsmakers. Stedelijke beleidsprocessen, bewonersparticipatie en sociale cohesie in vroeg-na-oorlogse stadswijken in Nederland*. Utrecht University, Royal Dutch Geographical Society.
- Van Oirschot, L., Slot, J., & van Oirschot, E. (2011). Voorspellers van vertrouwen in de buurt-Sociale cohesie in Amsterdam. *Mens en maatschappij*, 86(1), 66-87.
- Verwer, R. J., & Walberg, A. M. (2012). *Een kwestie van vertrouwen: werking en versterking van collectieve weerbaarheid in achterstandsbuurtten* (Doctoral dissertation, University of Groningen).
- Wilson, J. Q., & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Critical issues in policing: Contemporary readings*, 395-407.
- Wilterdink, N. en B. van Heerikhuizen (1999). *Samenlevingen. Een verkenning van het terrein van de sociologie*.
- Wittebrood, K. (2000). Buurten en geweldscriminaliteit: een multilevel-analyse. *TEST-Import-Journal*, 75(2), 92-109.

Bijlagen

Bijlage 1 – Topicslijst bewoners Bloemhof

Introductie

- Voorstellen
- Doel van het onderzoek & doel van het interview

Formele zaken

- Mag het interview opgenomen worden?
- Garanderen van anonimiteit → wil de geïnterviewde anonimiteit?
- Benadrukken dat de geïnterviewde altijd mag stoppen tijdens het interview

Topics

I. Cultuur

Kunt u mij iets vertellen over de cultuur binnen Bloemhof?

- Collectief doel van de buurt
 - *Wat betekent voor u een veilige en leefbare woonomgeving?*
 - *Heeft u het gevoel dat andere buurtbewoners er ook zo over denken?*
- Sociale normen
 - *Heeft u het gevoel dat alle bewoners crimineel gedrag afkeuren?*
 - *Wat zijn voor u belangrijke sociale normen als het gaat om de veiligheid en leefbaarheid binnen Bloemhof?*
- Subculturen
 - *Zijn er binnen Bloemhof veel subculturen aanwezig?*

II. (Informele) sociale controle

Kunt u mij iets vertellen over de sociale controle binnen de buurt?

- Directe informele sociale controle
 - *Zegt u er wat van als u andere buurtbewoners vuil op straat ziet gooien?*
 - *Zegt u er wat van als u kinderen buiten ziet lopen die eigenlijk op school zouden moeten zitten?*
 - *Spreekt u andere bewoners aan als zij luidruchtig zijn?*
 - *Zegt u er wat van als u kinderen buiten op straat iets ziet vernielen?*
 - *Zegt u er wat van als u andere bewoners andere vormen van afwijkend en/of crimineel gedrag ziet vertonen?*
 - *Heeft u het gevoel dat andere bewoners op dezelfde wijze als u ingrijpen bij crimineel gedrag?*

- Indirecte informele sociale controle
 - *Maakt u melding bij overheidsinstanties (bv. politie of gemeente) van afwijkend en crimineel gedrag*
- Legitimiteit sociale controle
 - *Wat zijn volgens u manieren waarop sociale controle uitgeoefend kan worden?*
- Effectiviteit sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat het zin heeft om overlast en criminaliteit te melden bij bv. de politie of de gemeente? → heeft u dit ook wel eens gedaan en wat waren uw ervaringen hierbij?*
 - *Heeft u het gevoel dat het zin heeft om andere buurtbewoners aan te spreken op afwijkend en/of crimineel gedrag?*

III. Onderling vertrouwen

Heeft u het idee dat bewoners elkaar onderling vertrouwen?

- Informele sociale controle
 - *Denkt u dat andere buurtbewoners ook bij willen dragen aan het realiseren van een ordelijke en veilige wijk?*
 - *Denkt u dat andere buurtbewoners ook zullen ingrijpen bij crimineel gedrag?*
- Vertrouwen in instellingen
 - *Heeft u vertrouwen in de politie?*
 - *Heeft u vertrouwen in de gemeente?*
 - *Heeft u vertrouwen in het jongerenwerk?*
 - *Heeft u vertrouwen in overheidsinstanties in het algemeen?*
- Verantwoordelijkheden: overheid/burger(s)
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van burgers moeten liggen met betrekking tot het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof?*
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van de overheid moeten liggen met betrekking tot het verhogen van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof?*

IV Sociale relaties

Hoeveel contact heeft u met andere buurtbewoners?

- Duurzame sociale relaties
 - *Hoe zou u de sociale relaties met andere buurtbewoners omschrijven?*
- Residentiële mobiliteit
 - *Wat kunt u mij vertellen over het verhuisgedrag van buurtbewoners?*
 - *Houdt u contact met buurtbewoners die uit de wijk verhuizen?*

V Beleidsvraag

Wat zou er volgens u moeten gebeuren om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?

- Hoe zorg je dat bewoners elkaar meer gaan aanspreken op afwijkend en crimineel gedrag?
- Hoe zorg je dat bewoners afwijkend en crimineel gedrag melden bij de politie en/of gemeente?
- Hoe zorg je dat het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid als een gezamenlijk doel gezien wordt?

IV. Afsluiting

- Indien persoonlijke gegevens nog niet duidelijk zijn nogmaals naar vragen
- Vragen of geïnterviewde nog vragen/opmerkingen heeft
- Vragen of de geïnterviewde een versie van het onderzoek wil (indien niet vertrouwelijk?)
- Bedanken voor het interview

Bijlage 2 – Topicslijst frontlijnwerkers Bloemhof

Introductie

- Voorstellen
- Doel van het onderzoek & doel van het interview

Formele zaken

- Mag het interview opgenomen worden?
- Garanderen van anonimiteit → wil de geïnterviewde anonimiteit?
- Benadrukken dat de geïnterviewde altijd mag stoppen tijdens het interview

Topics

I. Cultuur

Kunt u mij iets vertellen over de wijkcultuur binnen Bloemhof?

- Collectief doel van de buurt
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners van Bloemhof het verbeteren van de leefbaarheid van Bloemhof als gezamenlijk doel zien?*
- Sociale normen
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners dezelfde sociale normen delen?*
 - *Specifiek met betrekking tot afwijkend en crimineel gedrag?*
- Subcultuur
 - *Zijn er binnen Bloemhof volgens u veel verschillende subculturen?*

II. (Informeel) sociale controle

Kunt u mij iets vertellen over de sociale controle binnen de buurt?

- Directe informele sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners elkaar aanspreken op afwijkend en crimineel gedrag?*
- Indirecte informele sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners melding maken bij overheidsinstanties van afwijkend en crimineel gedrag?*
- Legitimiteit sociale controle
 - *Wat zijn volgens u manieren waarop sociale controle uitgeoefend kan worden?*
- Effectiviteit sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners het idee hebben dat het zin heeft om op te treden tegen voorvallen van overlast en criminaliteit om de leefbaarheid van de buurt te verbeteren door melding te maken bij overheidsinstanties?*
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners het idee hebben dat het zin heeft om op te treden tegen voorvallen van overlast en criminaliteit om de leefbaarheid van de buurt te verbeteren door andere bewoners aan te spreken of afwijkend en crimineel gedrag?*

III. Onderling vertrouwen

Heeft u het gevoel dat bewoners elkaar onderling vertrouwen?

- Informele sociale controle
 - *Denkt u dat bewoners er vertrouwen in hebben dat andere buurtbewoners ook bij willen dragen aan het realiseren van een ordelijke en veilige wijk?*
- Vertrouwen in instellingen
 - *Denkt u dat bewoners de politie vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners de gemeente vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners het jongerenwerk vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners er op vertrouwen dat de overheid ingrijpt bij overlast en criminaliteit als ze daar een melding van maken?*
- Verantwoordelijkheden: overheid/burger(s)
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van de overheid moeten liggen?*
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van burgers moeten liggen?*

IV Sociale relaties

Hoe is het sociaal contact tussen burgers onderling?

- Duurzame sociale relaties
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners langdurige sociale relaties met elkaar onderhouden?*
- Residentiële mobiliteit
 - *Wat kunt u vertellen over het verhuisgedrag van buurtbewoners?*

V Beleidsvraag

Kunt u mij iets vertellen over uw eigen werkzaamheden in relatie tot het verhogen van de weerbaarheid van Bloemhof?

- Wat zou er volgens u moeten gebeuren om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners elkaar aan spreken op afwijkend en crimineel gedrag?*
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners afwijkend en crimineel gedrag melden bij de politie en/of gemeente?*
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof als gezamenlijk belang gaan zien?*

IV. Afsluiting

- Indien persoonlijke gegevens nog niet duidelijk zijn nogmaals naar vragen
- Vragen of geïnterviewde nog vragen/opmerkingen heeft
- Vragen of de geïnterviewde een versie van het onderzoek wil (indien niet vertrouwelijk?)
- Bedanken voor het interview

Bijlage 3 – Topicslijst SGBO

Introductie

- Voorstellen
- Doel van het onderzoek & doel van het interview

Formele zaken

- Mag het interview opgenomen worden?
- Garanderen van anonimiteit → wil de geïnterviewde anonimiteit?
- Benadrukken dat de geïnterviewde altijd mag stoppen tijdens het interview

Topics

I. Cultuur

Kunt u mij iets vertellen over de wijkcultuur binnen Bloemhof?

- Collectief doel van de buurt
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners van Bloemhof het verbeteren van de leefbaarheid van Bloemhof als gezamenlijk doel zien?*
- Sociale normen
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners dezelfde sociale normen delen?*
 - *Specifiek met betrekking tot afwijkend en crimineel gedrag?*
- Subcultuur
 - *Zijn er binnen Bloemhof volgens u veel verschillende subculturen?*

II. (Informele) sociale controle

Kunt u mij iets vertellen over de sociale controle binnen de buurt?

- Directe informele sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners elkaar aanspreken op afwijkend en crimineel gedrag?*
- Indirecte informele sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners melding maken bij overheidsinstanties van afwijkend en crimineel gedrag?*
- Legitimiteit sociale controle
 - *Wat zijn volgens u manieren waarop sociale controle uitgeoefend kan worden?*
- Effectiviteit sociale controle
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners het idee hebben dat het zin heeft om op te treden tegen voorvallen van overlast en criminaliteit om de leefbaarheid van de buurt te verbeteren door melding te maken bij overheidsinstanties?*
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners het idee hebben dat het zin heeft om op te treden tegen voorvallen van overlast en criminaliteit om de leefbaarheid van de buurt te verbeteren door andere bewoners aan te spreken of afwijkend en crimineel gedrag?*

III. Onderling vertrouwen

Heeft u het gevoel dat bewoners elkaar onderling vertrouwen?

- Informele sociale controle
 - *Denkt u dat bewoners er vertrouwen in hebben dat andere buurtbewoners ook bij willen dragen aan het realiseren van een ordelijke en veilige wijk?*
- Vertrouwen in instellingen
 - *Denkt u dat bewoners de politie vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners de gemeente vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners het jongerenwerk vertrouwen?*
 - *Denkt u dat bewoners er op vertrouwen dat de overheid ingrijpt bij overlast en criminaliteit als ze daar een melding van maken?*
- Verantwoordelijkheden: overheid/burger(s)
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van de overheid moeten liggen?*
 - *Waar zouden volgens u de verantwoordelijkheden van burgers moeten liggen?*

IV Sociale relaties

Hoe is het sociaal contact tussen burgers onderling?

- Duurzame sociale relaties
 - *Heeft u het gevoel dat bewoners langdurige sociale relaties met elkaar onderhouden?*
- Residentiële mobiliteit
 - *Wat kunt u vertellen over het verhuisgedrag van buurtbewoners?*

V Beleidsvraag

Kunt u mij iets vertellen over uw eigen werkzaamheden in relatie tot het verhogen van de weerbaarheid van Bloemhof?

- Wat zou er volgens u moeten gebeuren om de weerbaarheid van Bloemhof te verhogen?
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners elkaar aan spreken op afwijkend en crimineel gedrag?*
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners afwijkend en crimineel gedrag melden bij de politie en/of gemeente?*
 - *Hoe zorg je er voor dat bewoners het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid van Bloemhof als gezamenlijk belang gaan zien?*

IV. Afsluiting

- Indien persoonlijke gegevens nog niet duidelijk zijn nogmaals naar vragen
- Vragen of geïnterviewde nog vragen/opmerkingen heeft
- Vragen of de geïnterviewde een versie van het onderzoek wil (indien niet vertrouwelijk?)
- Bedanken voor het interview

Bijlage 4 – Codeboom Bewoners

	Sources	References
1. Vertrouwen	16	142
• Verwachting uitoefening indirecte informele sociale controle	5	6
• Verwachting informele sociale controle	8	14
• Verwachting uitoefening directe informele sociale controle	14	20
• Effectiviteit	16	28
• Legitimiteit informele sociale controle	16	35
• Vertrouwen bewoners onderling	16	16
• Vertrouwen bewoners overheid	16	23
2. Sociale cohesie	16	223
• Turken	4	7
• Residentiële mobiliteit	7	5
• Definitie veilige en leefbare woonomgeving	12	19
• Mengen van culturen	14	25
• Betrokkenheid wijk	15	25
• Gezamenlijk doel	15	15
• Samenstelling wijk	16	20
○ <i>Bloemhof noord</i>	1	1
○ <i>Bloemhof midden</i>	1	1
○ <i>Bloemhof zuid</i>	1	1
• Sociale normen	16	27
○ <i>Houding overlast en criminaliteit</i>	1	2
• Verwachting inzetten verbeteren leefbaarheid wijk	16	29
• Wijkcultuur	16	20
3. Sociale controle	16	61
• Motivatie uitoefenen informele sociale controle	3	3
• Directe informele sociale controle	16	29
• Indirecte informele sociale controle	16	20
4. Sociale relaties	15	31
5. Beleid	16	54
• Verantwoordelijkheid bewoners	7	7
• Verantwoordelijkheid overheid	8	8
• Verbeteringen	16	39

Bijlage 5 – Codeboom Frontlijnwerkers

	Sources	References
1. Vertrouwen	6	42
• Effectiviteit informele sociale controle	6	9
• Legitimiteit informele sociale controle	1	1
• Vertrouwen bewoners	6	13
• Vertrouwen overheid	6	18
• Verwachting inzetten verbeteren leefbaarheid en veiligheid	1	1
2. Sociale cohesie	6	120
• Betrokkenheid wijk	6	11
• Gezamenlijk doel	5	9
• Mengen van culturen	3	9
• Residentiële mobiliteit	3	8
• Samenstelling wijk	5	12
3. Sociale controle	6	42
• Uitoefenen directe informele sociale controle	6	16
• Uitoefenen indirecte informele sociale controle	5	22
4. Sociale relaties	5	11
5. Beleid	6	42
• Eigen werkzaamheden	3	4
• Verbeteringen	6	38

Bijlage 6 – Codeboom SGBO

	Sources	References
1. Vertrouwen	2	10
• Vertrouwen bewoners	2	2
• Vertrouwen overheid	2	8
2. Sociale cohesie	2	38
• Betrokkenheid wijk	2	8
• Gezamenlijk doel	2	3
• Samenstelling wijk	2	3
• Sociale normen	2	4
• Wijkcultuur	2	8
3. Sociale controle	2	14
• Uitoefenen directe informele sociale controle	2	4
• Uitoefenen indirecte informele sociale controle	2	6
4. Sociaal contact	1	2
5. Beleid	3	15
• Eigen werkzaamheden	3	7
• Verbeteringen	2	8